Η ΟΔΟΣ

«Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή». (Ἰωάν. 14,6)

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΔΙΔΑΧΗΣ
ΕΚΔΟΣΗ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΡΟΔΟΥ
ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ΦΥΛΛΟ 11 ΕΤΟΣ 3ο • 2008

ΙΟΥΛΙΟΣ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ
ἐπί τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ - ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

«τῇ γάρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλά διά τόν ὑποτάξαντα, […] οἴδαμεν γάρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καί συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν»
(Ρωμ. η΄ 20,22)

Ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Διά μίαν εἰσέτι φοράν, εἰς τήν ἀρχήν τοῦ νέου ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, καλούμεθα νά ἀναλογισθῶμεν, μετά καινῶν ἐν Χριστῷ πνευματικῶν δυνάμεων καί ἰδιαιτέρας εὐαισθησίας, τήν κατάστασιν τοῦ εὐφόρου πλανήτου ἡμῶν καί νά ἀναπέμψωμεν ἰδιαιτέρας προσευχάς διά τήν προστασίαν τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Πολλά ἔχουν ἀλλάξει, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ ἀοίδιμος προκάτοχος ἡμῶν Πατριάρχης Δημήτριος ἀπεφάσισε, πρό δύο καί πλέον δεκαετιῶν, νά καθιερωθῇ ἡ 1η Σεπτεμβρίου ὡς ἡμέρα προσευχῆς ὑπέρ τῆς διατηρήσεως τῆς καλῶς ποιηθείσης ὑπό τοῦ Θεοῦ κτίσεως. Διά τῆς ἀναλήψεως τῆς πρωτοβουλίας ἐκείνης ὁ ἀείμνηστος προκάτοχος ἡμῶν ἀπεσκόπει εἰς τήν ἀποστολήν προειδοποιητικοῦ μηνύματος περί τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν ἐκ τῆς κακῆς χρήσεως τοῦ περιβάλλοντος. Ἐπεσήμαινεν ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρός τάς πλείονας τῶν λοιπῶν μορφῶν τῆς ἀνθρωπίνης κατά χρῆσιν παραβατικῆς συμπεριφορᾶς, ἡ ρύπανσις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος δύναται νά προκαλέσῃ τεραστίαν καί μή ἀναστρέψιμον ζημίαν, διά τῆς καταστροφῆς ἁπασῶν σχεδόν τῶν μορφῶν ζωῆς ἐπί τοῦ πλανήτου.

Τήν ἐποχήν βεβαίως ἐκείνην, ἡ προειδοποίησις αὕτη ἴσως νά ἤχησεν ὡς ὑπερβολική εἰς τά ὦτα ὡρισμένων σκεπτικιστῶν, ἀλλά ὑπό τό φῶς τῶν ὅσων σήμερον διαπιστώνομεν, καθίσταται πλέον φανερόν ὅτι οἱ λόγοι του ἦσαν προφητικοί. Σήμερον, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ἀσχολούμενοι μέ τό φυσικόν περιβάλλον, ἀπεριφράστως τονίζουν ὅτι ἡ παρατηρουμένη κλιματική ἀλλαγή δύναται νά διαταράξῃ καί νά καταστρέψῃ ὁλόκληρον τό οἰκολογικόν σύστημα, τό ὁποῖον συντηρεῖ οὐχί μόνον τό ἀνθρώπινον εἶδος ἀλλά καί ἅπαντα τόν θαυμαστόν, ἀλληλοεξαρτώμενον ὑπό μορφήν ἁλύσεως, κόσμον τῶν ζώων καί τῶν φυτῶν. Αἱ ἐπιλογαί καί αἱ ἐνέργειαι τοῦ κατά τά ἄλλα πεπολιτισμένου συγχρόνου ἀνθρώπου ἔχουν ὁδηγήσει εἰς τήν θλιβεράν

Ὁ Λυτρωτής τοῦ κόσμου, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός εἶπε: *«Ἐγώ εἶμαι ὁ ἄρτος, ὁ γεμᾶτος ζωή, πού κατέβηκε ἀπό τόν οὐρανό. Ὅποιος φάει ἀπό τόν ἄρτο αὐτό, θά ζεῖ γιά πάντα. Καί ὁ ἄρτος, πού θά σᾶς δώσω ἐγώ, εἶναι ἡ σάρκα μου, αὐτή, πού ἐγώ θά τήν προσφέρω θυσία, γιά νά ἀποκτήσει ζωή ὁ κόσμος… Ὅποιος τρώγει τήν σάρκα μου καί πίνει τό αἷμα μου, ἔχει ζωή αἰώνια…»* (Ἰωάν. στ΄ 51,54).

Ἡ θεία Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τήν ὁλοκλήρωση μέσα στήν ἱστορία τοῦ ἔργου τῆς καθόδου - ἐνανθρώπησης τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἄνοδο - ἐνθέωση τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτό στή θεία Λειτουργία ἀναγόμεθα μυστηριακά σ' ὅλα τά σωτηριώδη γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπό τή Γέννησή Του, μέχρι τό Πάθος, τήν Ἀνάσταση, τήν Ἀνάληψη καί τήν Ἄνοδό Του στούς οὐρανούς.

Ἐκτός ἀπό τά εἰδικά ἄρθρα γιά τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, πού εἶναι ἀφιερωμένο τό τεῦχος αὐτό, θά βρεῖτε δύο ἀναφορές στό ἐπίκαιρο Δεκαπενταύγουστο, περιγραφή τοῦ πάθους τῆς ζήλιας, ἀναφορά στό τοπικό ἁγιολόγιο (Ἅγιος Μακάριος Νοταρᾶς ὁ Κορίνθου) καί στά τοπικά προσκυνήματα (Παναγία Φιλερήμου).

ταύτην κατάστασιν ἥτις συνιστᾷ οὐσιαστικῶς ἠθικόν καί πνευματικόν πρόβλημα, τό ὁποῖον γλαφυρῶς εἶχε προεκθέσει, ἐξάρας τήν ὀντολογικήν κυρίως διάστασίν του, ὁ οὐρανοβάμων Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τήν πρός Ρωμαίους ἐπιστολήν, δεκαεννέα αἰῶνας πρίν, εἰπών *«τῇ γάρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλά διά τόν ὑποτάξαντα, […] οἴδαμεν γάρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καί συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν»* (Ρωμ. η΄ 20,22).

Εἰς τό σημεῖον ὅμως τοῦτο, ὀφείλομεν νά εἴπωμεν ὅτι ἡ σήμερον προβαλλομένη πνευματική καί ἠθική διάστασις τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος, συνιστᾷ, εἴπερ ποτε καί ἄλλοτε, κοινήν συνείδησιν πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἰδιαιτέρως τῶν νέων, οἱ ὁποῖοι, σύν τοῖς ἄλλοις, συνειδητοποιοῦν ὅτι σύμπασα ἡ ἀνθρωπότης ἔχει κοινήν μοῖραν. Ὁλονέν μεγαλύτερος ἀριθμός ἀνθρώπων κατανοεῖ ὅτι ἡ καταναλωτική των συμπεριφορά, ἡ προσωπική ἑκάστου συμβολή εἰς τήν παραγωγήν συγκεκριμένων προϊόντων ἤ ἡ ἀπόρριψις ἑτέρων ἅπτεται εὐρυτέρων παραμέτρων ἐχουσῶν οὐ μόνον ἠθικήν ἀλλά καί ἐσχατολογικήν διάστασιν. Ὁλονέν μεγαλύτερος ἀριθμός ἀνθρώπων ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ ἀλόγιστος χρῆσις τῶν φυσικῶν πόρων, ἡ ἄμετρος κατανάλωσις ἐνεργείας συμβάλλει εἰς τήν κλιματικήν ἀλλαγήν, ἐπίπτωσιν ἔχουσαν εἰς τήν ζωήν καί τήν ὕπαρξιν τοῦ συνανθρώπου, τοῦ πλησίον, τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ, καί ὡς ἐκ τούτου ἀποτελεῖ ἁμάρτημα. Ὁλονέν καί περισσότεροι ἄνθρωποι χαρακτηρίζουν ὡς ἐναρέτους ἤ φαύλους αὐτούς οἱ ὁποῖοι ἀντιστοίχως χειρίζονται εὐλόγως ἤ παραλόγως τά πράγματα τῆς κτίσεως.

Ἀντιστρόφως, ὅμως, ἀνάλογος πρός τήν εὐαισθητοποίησιν τῶν ἀνθρώπων ἐπί τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος τυγχάνει, δυστυχῶς, ἡ εἰκών τήν ὁποίαν ἐμφανίζει σήμερον ὁ πλανήτης μας. Ἰδιαιτέρως ἀνησυχητικόν εἶναι τό γεγονός ὅτι τά πτωχότερα καί πλέον εὐάλωτα μέλη τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ὑφίστανται τάς συνεπείας περιβαλλοντικῶν προβλημάτων τά ὁποῖα αὐτά δέν ἐδημιούργησαν. Ἀπό τῆς Αὐστραλίας μέχρι τοῦ Κέρατος τῆς Ἀφρικῆς καταφθάνουν πληροφορίαι περί παρατεταμένης ἀνομβρίας, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἐρημοποίησιν εὐκράτων καί παραγωγικῶν ἄλλοτε περιοχῶν καί τήν ἐξ αὐτῆς ἀπειλήν τῶν ἐκεῖσε κατοικούντων πληθυσμῶν ἐκ τοῦ φάσματος τῆς πείνης καί τῆς δίψης. Ἀπό τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς καρδίας τῆς Εὐρασίας λαμβάνομεν ἀναφοράς περί τῆς τήξεως τῶν παγετώνων ἀπό τούς ὁποίους ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐξαρτῶνται διά τήν προμήθειαν ὕδατος.

Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, στοιχοῦσα τῷ παραδείγματι τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου ἡμῶν Πατριάρχου Δημητρίου, ἐργάζεται ἀόκνως ὑπέρ τῆς εὐαισθητοποιήσεως ὄχι μόνον τῆς κοινῆς γνώμης ἀλλά καί τῶν καταστάντων ἄρχειν ἐπί τῆς γῆς, διοργανοῦσα Οἰκολογικά Συμπόσια, ἀσχολούμενα κυρίως μέ τήν κλιματικήν ἀλλαγήν καί τήν διαχείρισιν τῶν ὑδατίνων πόρων. Ἀπώτερος σκοπός τῆς προσπαθείας ταύτης τυγχάνει ἡ μελέτη τῆς σχέσεως τῶν οἰκοσυστημάτων τῆς γῆς καί τοῦ τρόπου ἐκδηλώσεως τοῦ φαινομένου τῆς ὑπερθερμάνσεως τοῦ πλανήτου καί τοῦ ἀνθρωπογενοῦς ἀντικτύπου. Διά τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων συναθροίσεων, εἰς τάς ὁποίας συμμετέχουν ἐκπρόσωποι διαφόρων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καί θρησκειῶν ὡς καί διαφόρων κλάδων τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπιστητοῦ, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἐπιθυμεῖ νά πήξῃ μίαν στερράν πρωτοποριακήν συμμαχίαν μεταξύ θρησκείας καί ἐπιστήμης, ἐρειδομένην ἐπί τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς ὅτι διά νά ἐπιτευχθῇ ὁ στόχος - ἡ διάσωσις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος- ἀμφότεραι αἱ πλευραί ὀφείλουν νά ἐπιδείξουν διάθεσιν ἀλληλοσεβασμοῦ καί συνεργασίας. Διά τῆς συνεργασίας θρησκείας καί ἐπιστήμης εἰς Συμπόσια διοργανωθέντα εἰς διαφόρους περιοχάς τοῦ κόσμου, ἐπιθυμεῖ νά συμβάλῃ εἰς τήν ἀνάπτυξιν μιᾶς περιβαλλοντικῆς ἠθικῆς, ἡ ὁποία θά πρέπει νά καταδείξῃ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ κόσμου καί ἡ ἀπόλαυσις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν πρέπει νά εἶναι εὐχαριστιακή, νά συνοδεύεται μέ δοξολογίαν πρός τόν Θεόν, ἐνῷ ἡ κατάχρησις τοῦ κόσμου καί ἡ δίχα ἀναφορᾶς εἰς τόν Δημιουργόν μετοχή εἰς αὐτόν τυγχάνει ἐφάμαρτος, ἐφάμαρτος ἐνώπιον τοῦ Ποιητοῦ καί Θεοῦ ἀλλά καί ἐνώπιον τοῦ ποιήματος καί συνανθρώπου.

Ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Γνωρίζομεν ὅτι ἡ κτίσις, ὡς συμπεσοῦσα μετά τοῦ πεπτωκότος ἐκ τοῦ ἀρχαίου κάλλους ἀνθρώπου, συνωδίνει καί συστενάζει -γνωρίζομεν, ἐπί πλέον, ὅτι ἡ κατά χρῆσιν, ἡ κατά παρέκκλισιν, ἡ παραβατική καί ἐγωϊστική συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου συμβάλλει εἰς τήν καταστροφήν τῆς συμπασχούσης καί συνυποκειμένης εἰς τήν φθοράν τοῦ κτιστοῦ φύσεως- γνωρίζομεν ὅτι ἡ καταστροφή αὕτη συνιστᾷ ἐν τῇ πράξει αὐτοκαταστροφήν, διό καί καλοῦμεν πάντα ἄνθρωπον, οἱασδήτινος ἰδιότητος, νά μένῃ εἰς τήν κατά φύσιν χρῆσιν ὅλων τῶν κτισμάτων τῆς δημιουργίας *«εὐχαριστῶν τῷ ποιήσαντι καί δεδωκότι αὐτῷ τά πάντα Θεῷ»*,˙Ὧ ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

,βη΄ Σεπτεμβρίου α΄

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
Ἀγαπητός ἐν Χριστῷ ἀδελφός
καί διάπυρος πρός Θεόν εὐχέτης

Η ΟΔΟΣ

Κωδικός ἐντύπου ISSN 1790-6733

Τριμηνιαία ἔκδοση
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου
Τηλέφωνο: 22410 34300
Fax: 22410 73480
Internet: www.imr.gr
e-mail: imrodou@imr.gr
Συντάσσεται ἀπό ἐπιτροπή

Ἰδιοκτήτης
Ἱερά Μητρόπολις Ρόδου

Ἐκδότης
Μητροπολίτης Ρόδου
κ. Κύριλλος

Ὑπεύθυνος Σύνταξης
Ἀρχιμ. Μάξιμος Παναγιώτου

Προαιρετικές συνδρομές
Ἀριθμ. Βιβλ. Ἐθνικῆς Τραπέζης
461/296168-79

Ἐκδοτική Παραγωγή
ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.
Ἀρδηττοῦ 12-16, Ἀθήνα
Τηλ. 210-9217513,
Fax: 210-9237033
www.eptalofos.gr
e-mail: info@eptalofos.gr

Προσεγγίζοντας τό νόημα τῆς θείας Εὐχαριστίας

τοῦ πρεσβ. Καλλίστου Ἀναστασίου

Ὁ ὑπεράγαθος Θεός δέν ἀνέχτηκε τό ἀγαθό, ἡ φύση Του νά μή μετέχεται ἀπό ἄλλα ὄντα. Γι' αὐτό ἀπό ἀγάπη πρῶτα δημιούργησε τίς νοερές καί οὐράνιες δυνάμεις κι ἔπειτα, μαζί μέ τόν ὁρατό καί αἰσθητό κόσμο, τόν ἄνθρωπο. Ὅλα τά πλάσματα τοῦ Θεοῦ κοινωνοῦν μέ τήν ἀγαθότητά Του. Ὁ ἄνθρωπος ὡς ὄν «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ» ἀπέκτησε τή δυνατότητα μέ τήν πνευματική του προκοπή νά ἑνώνεται μέ τόν Θεό. Ἐπειδή στήν ἀρχική δοκιμασία τοῦ Παραδείσου ὁ ἄνθρωπος ἔγινε παραβάτης κι ἔπεσε στήν ἐξουσία τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς, ὁ Θεός ὁμοιώθηκε μέ μᾶς πλήρως, πῆρε τήν φτωχή καί ἀδύνατη φύση μας γιά νά μᾶς καθαρίσει, νά μᾶς ἀφθαρτοποιήσει καί νά μᾶς καταστήσει ξανά μετόχους της θεότητάς του.

Ἡ πνευματική ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου προσφέρεται μέσω τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ γέννηση μᾶς δίνεται μέ τό νερό καί τό Πνεῦμα, δηλαδή μέ τό ἅγιο βάπτισμα, ἐνῶ ἡ βρώση εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός. Ἐνῶ ἐπρόκειτο νά ἀκολουθήσει τόν ἑκούσιο θάνατο γιά χάρη μας κατά τήν νύχτα πού παρέδιδε τόν ἑαυτό του, ἔφτιαξε νέα διαθήκη μέ τούς ἁγίους μαθητές του καί ἀποστόλους καί διά μέσου αὐτῶν μέ ὅλους τους πιστούς Του. Στό ὑπερῶο λοιπόν τῆς ἁγίας καί ἔνδοξης Σιών τρώγοντας τό παλιό Πάσχα μέ τούς μαθητές Του καί τελειώνοντας τήν παλαιά διαθήκη νίβει τά πόδια τῶν μαθητῶν, παρέχοντας τό σύμβολο τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ἔπειτα κόβοντας τόν ἄρτο τόν μοίρασε λέγοντας: *«λάβετε φάγετε τοῦτό ἐστι τό σῶμά μου»*. Παίρνοντας παρόμοια τό ποτήρι μέ τό κρασί τό μετέδωσε λέγοντας: *«πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τό αἷμά μου τό τῆς καινῆς διαθήκης τό περί πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»* (Ματθ. 26,26-28).

Ὅπως στό βάπτισμα συνέδεσε τή χάρη τοῦ Πνεύματος μέ τό νερό καί τό κατέστησε λουτρό ἀναγεννήσεως, ἔτσι καί στή θεία Εὐχαριστία συνέδεσε τή χάρη τοῦ Πνεύματος μέ τό ψωμί καί τό κρασί, πού συνηθίζουν οἱ ἄνθρωποι νά τρῶνε καί νά πίνουν καί τά ἔκανε σῶμα καί αἷμά Του. Ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος μεταβάλλονται σέ σῶμα καί αἷμα Θεοῦ. Ὅπως φυσικῶς τό ψωμί καί τό κρασί μεταβάλλονται σέ σῶμα καί αἷμα αὐτοῦ, πού τρώγει καί πίνει, ἔτσι καί ὁ ἄρτος καί τό κρασί τῆς Προθέσεως μέ τήν ἐπίκληση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταβάλλονται κατά ὑπερφυσικό τρόπο σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ.

Ἡ θεία Κοινωνία στούς πιστούς, πού ἄξια μεταλαμβάνουν, συντελεῖ στήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καί στήν αἰώνια ζωή, ἐνῶ σ' ἐκείνους πού ἀνάξια μεταλαμβάνουν, συντελεῖ στήν κόλαση καί τήν αἰώνια τιμωρία.

Ὁ Ἡσαίας σ' ἕνα ὅραμά του εἶδε ἄγγελο Θεοῦ νά τόν καθαρίζει ἀπό τίς ἁμαρτίες του μέ ἕνα πυρακτωμένο κάρβουνο, σύμβολο τῆς θείας Κοινωνίας. Ὅπως τό κάρβουνο ἦταν ἑνωμένο μέ τή φωτιά, ἔτσι καί ὁ ἄρτος τῆς θείας Κοινωνίας δέν εἶναι ἁπλός ἄρτος, ἀλλά εἶναι ἑνωμένος μέ τήν θεότητα.

Μέ ψωμί καί κρασί ὁ ἱερέας τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ Μελχισεδέκ, δεξιώθηκε τόν Ἀβραάμ. Ἐκείνη ἡ τράπεζα προεικόνιζε αὐτή τήν Ἁγία Τράπεζα, γιατί ἐκεῖνος ὁ ἱερέας ἦταν τύπος τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχιερέα, τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει γιά τόν Χριστό: *«Σύ εἶ ἱερεύς εἰς τόν αἰῶνα κατά τήν τάξιν Μελχισεδέκ»* (Ἑβρ. 5,6). Αὐτόν τόν ἄρτο τῆς θείας Κοινωνίας εἰκόνιζαν τά ψωμιά πάνω στήν τράπεζα τῆς προθέσεως τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων.

Ἡ θεολογία τῆς θείας Εὐχαριστίας

Ὁ Χριστός μέ τήν αἰώνια ἀρχιερωσύνη Του ἤ μέ τή θυσία Του, τήν ὁποία διατηρεῖ διαρκῶς παροῦσα ἐνώπιον τοῦ Πατέρα, ἐπιθυμεῖ νά συμμετέχουμε καί μεῖς στήν θυσία Του, ὥστε καί μεῖς νά προσφερθοῦμε ὡς θυσία στόν Πατέρα καί νά γίνουμε εὐάρεστοι σ' Αὐτόν. Γι' αὐτό γίνεται μεθεκτός στήν Εὐχαριστία γιά νά κάνει καί σέ μᾶς μεθεκτή τήν ἁγιότητά Του. Μ' αὐτόν τόν τρόπο παίρνουμε μέρος στήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν. Τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ καθαρό ἀπό ἁμαρτία μᾶς προσφέρεται γιά νά καθαριστεῖ τό δικό μας αἷμα ἀπό τήν ἁμαρτία.

Ἡ θεία Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τή συνέχεια καί τήν ὁλοκλήρωση τῶν δεδομένων τοῦ Βαπτίσματος. Μέ τό Βά-

πτισμα τά μέλη γίνονται ὅμοια μέ τήν κεφαλή τοῦ σώματος, ἐνῶ μέ τή θεία Εὐχαριστία ἑνώνονται μυστικά μέ τό σῶμα, μέ τόν Χριστό. Ἡ Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τήν ὕψιστη στιγμή τῆς πραγματώσεώς της. Τήν ὥρα πού ὅλα τά ἄλλα μυστήρια μᾶς παρέχουν τήν δυνατότητα νά συμμετέχουμε κατά τρόπο μυστικό στό πάθος καί τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, ἡ Εὐχαριστία μας παρουσιάζει αὐτή τή σχέση μέ τό πάθος Του κατά τόν πιό ἀναντικατάστατο καί καθαρό τρόπο.

Ἡ Εὐχαριστία εἶναι τό μυστήριο τῆς πιό ὁλοκληρωμένης παρουσίας καί τῆς πιό ἀποτελεσματικῆς ἐνέργειας τοῦ Χριστοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία καί δι' αὐτῆς μέσα στόν κόσμο. Ὁ Χριστός εἶναι παρών στήν Εὐχαριστία μέ τό Σῶμα Του καί τό Αἷμα Του μέ τή μορφή τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου, πού ἁγιάζονται καί μεταβάλλονται τήν ὥρα τῆς θείας Λειτουργίας. Κατ' αὐτό τόν τρόπο ὁ Χριστός πραγματοποιεῖ τήν ἐπέκταση τῆς σωτηρίας. Ὁ Χριστός εἶναι πραγματικά παρών στήν Εὐχαριστία γιά νά μᾶς κάνει μετόχους σ' ὅλα ὅσα ἔγιναν στό Σῶμα Του, γιά νά τά ἀκολουθήσουμε ἐν Αὐτῷ μέχρι σήμερα καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων, κοινωνώντας ὅλα αὐτά σέ μᾶς κατά τρόπο ἐπίκαιρο καί σύμφωνα μέ τό μέτρο τῆς δυνατότητάς μας στόν παρόντα κόσμο. Μέ τήν θεία Εὐχαριστία γινόμεθα σύσσωμοι μέ τόν Χριστό (Ἐφεσίους 3,6) καί ἁπλώνεται σέ μᾶς ἡ κατάσταση τῆς σωτηρίας, τῆς ἀναστάσεως καί τῆς δόξας πού πραγματοποιήθηκε ἀπό τόν Χριστό πάνω στήν ἀνθρώπινη φύση, πού προσέλαβε ὁ ἴδιος.

Ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ στή δοξολογία καί στήν εὐχαριστία τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας γιά ὅ,τι ἔκανε ὁ Χριστός γιά τήν ἀνθρωπότητα. Ἐπίσης ἡ θεία Εὐχαριστία ἀπαντᾶ στό αἴτημα τῶν πιστῶν νά εἶναι παρών καί τώρα πρίν ἀπό τήν μέλλουσα ζωή.

Ἡ Εὐχαριστία εἶναι ἡ ἱερουργία τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀναστάς Κύριος δέν μπορεῖ νά εἶναι μόνο ἀντικείμενο μιᾶς ἀνάμνησης. Ὁ Κύριος εἶναι πραγματικά παρών στήν Εὐχαριστία μέ τή μεταβολή τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου σέ Σῶμα καί Αἷμά Του.

Ἡ θεία Εὐχαριστία ἔχει ἕνα προφητικό καί ἐσχατολογικό χαρακτήρα μέ τήν ἔννοια, ὅτι κοινωνώντας τά μεταβληθέντα σέ Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ ὑλικά στοιχεῖα προοριζόμαστε στά ἔσχατα νά μεταμορφωθοῦμε σέ καινή κτίση καί νά ἑνωθοῦμε μέ τόν Θεό.

Ἡ θεία Εὐχαριστία ὡς θυσία

Ἡ θυσία συνίσταται στή δοξολογία πού προσφέρει ἡ λογική κτίση στόν Θεό εἰς ἀναγνώριση ὅτι εἶναι ὁ μόνος καί ὕψιστος Δεσπότης πάντων. Ὁ Χριστός γενόμενος ἄνθρωπος μ' αὐτή Του τήν ἰδιότητα προσφέρει αἰώνια στόν Πατέρα τή δοξολογία ἐξ ὀνόματος τῶν ἀνθρώπων καί προσφέρεται σ' Αὐτόν. Ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ ἦταν ἡ τοποθέτηση τοῦ Χριστοῦ στήν ὕψιστη κατάσταση Αὐτοῦ πού προσφέρεται ὁλοκληρωτικά στόν Πατέρα. Ὁ Χριστός παραμένει σ' αὐτή τήν κατάσταση γιά νά μᾶς τραβήξει μέ τή δύναμή της στή θεότητα. Ὁ ἅγιος Κύριλλος δηλώνει ἀπερίφραστα ὅτι ἐμεῖς δέν μποροῦμε νά ἀνυψωθοῦμε στόν Πατέρα διαφορετικά παρά στήν κατάσταση τῆς θυσίας καί αὐτή τήν κατάσταση τήν ἀποκτοῦμε ἐν Χριστῷ. Ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ κατανοεῖται ἀπό τόν ἅγιο Κύριλλο ὄχι ὡς μία ἁπλή ἔκφραση σεβασμοῦ πρός τόν Θεό, ἀλλά ὡς πραγματικότητα, ἡ ὁποία προκαλεῖ τόν ἁγιασμό μας, καθότι μᾶς ἑλκύει στήν κίνησή της πρός τόν Πατέρα.

Ἡ λειτουργική ἀναφορά εἶναι αἶνος καί ἐκδήλωση τῆς θέλησης γιά λατρεία τοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους τῶν πιστῶν μαζί μέ ὁλόκληρη τή λογική κτίση καί τά ἀγγελικά τάγματα γιά ὅλα ὅσα ἔκανε ὁ Θεός, ἀλλά περισσότερο ἀπό ὅλα γιά ὅ,τι ἔκανε διά τοῦ Υἱοῦ Του χάριν τῶν ἀνθρώπων, δηλαδή γιά τήν ἐνανθρώπηση, τό σταυρό, τήν ἀνάσταση, τήν ἀνάληψη καί τή δευτέρα παρουσία. Αὐτή ἡ δοξολογία καί εὐχαριστία κλείνει μέ τήν ἐπίκληση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γιά τήν μεταβολή τῶν Τιμίων Δώρων σέ Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ.

Ἡ Εὐχαριστία εἶναι ἡ ἱερουργία τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἀναστάς Κύριος δέν μπορεῖ νά εἶναι μόνο ἀντικείμενο μιᾶς ἀνάμνησης. Ὁ Κύριος εἶναι πραγματικά παρών στήν Εὐχαριστία μέ τή μεταβολή τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου σέ Σῶμα καί Αἷμά Του.

Ἡ Ἐπίκληση καί ἡ μεταβολή τῶν δώρων σέ Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ

«Ἔτι προσφερομέν σοι τήν λογικήν ταύτην καί ἀναίμακτον λατρείαν καί παρακαλοῦμεν σε καί δεόμεθα καί ἱκετεύομεν κατάπεμψον τό Πνεῦμά σου τό Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καί ἐπί τά προκείμενα δῶρα ταῦτα. Καί ποίησον τόν μέν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν. Τό δέ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ἀμήν. Μεταβαλών τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν».

Στό σημεῖο αὐτό ἡ Ἁγία Ἀναφορά μᾶς λέγει κάτι πολύ σημαντικό, ὅτι ὁ λειτουργός παρακαλεῖ τόν Θεό Πατέρα νά στείλει τό Ἅγιο Πνεῦμα πρῶτα σέ μᾶς («*κατάπεμψον τό Πνεῦμά σου τό Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς*») καί ὕστερα στά Τίμια Δῶρα («*καί ἐπί τά προκείμενα δῶρα ταῦτα*»).

Τή μεταβολή τῶν Τιμίων Δώρων ὁ ἅγιος καί μάρτυς Ἰουστῖνος τήν βλέπει ὅπως τήν ἐπέλευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στόν Εὐαγγελισμό τῆς Παρθένου Μαρίας, ὅπου ἡ ἐνέργεια καί ἡ δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πραγματοποίησε τή σάρκωση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Σέ κάθε θεία Λειτουργία εἶναι ἕνας καινούργιος Εὐαγγελισμός. Στή θέση τῆς Παναγίας εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί

Ἀποστολική Ἐκκλησία. Ὁ Παράκλητος κατέρχεται πάνω στήν Ἁγία Ἐκκλησία καί πάνω στά τίμια Δῶρά Της.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός συσχετίζει τή θεία μεταβολή μέ τή δημιουργία τοῦ κόσμου, καθότι καί ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου συνετελέσθη μέ τήν ἐνέργεια καί τή δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Στίς κατηχήσεις του ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων λέγει ὅ,τι ἁγγίζει τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἁγιάζεται καί μεταβάλλεται. Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας ταυτίζουν αὐτήν τήν Κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέ τήν Πεντηκοστή.

«Πρόσχες, Κύριε Ἰησοῦ Χρίστε, ὁ Θεός ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καί ἀπό θρόνου δόξης τῆς Βασιλείας σου, καί ἐλθέ εἰς τό ἁγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ Πατρί συγκαθήμενος καί ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών καί καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρί μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σου σώματος καί τοῦ τιμίου σου αἵματος καί δι' ἡμῶν παντί τῷ λαῷ».

Σχολιάζοντας ὁ Ἱερός Χρυσόστομος τήν ὑπερουράνια αὐτή εὐχή λέγει ὅτι ὕστερα ἀπό τήν ἀνάληψή Του ὁ Κύριος, συγκάθεται μετά τοῦ Οὐρανίου Πατρός στούς οὐρανούς καί συγχρόνως συνευρίσκεται μέ τούς πιστούς στή θεία Λειτουργία. Ὁ πιστός βλέπει τά ἀόρατα ἀκαταλήπτως, ἀκούει τά ἄρρητα, ὀσφραίνεται τήν ἀθανασία, γεύεται τήν αἰωνιότητα.

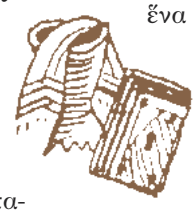

«Πρόσχωμεν τά ἅγια τοῖς ἁγίοις»

Ὁ ἅγιος Κύριλλος τονίζει ὅτι εἶναι ἅγια τά παρόντα Δῶρα, γιατί δέχτηκαν τήν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἅγιοι ὅμως καί ἐμεῖς ὅλοι, γιατί ἀξιωθήκαμε τῆς ἐνέργειας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τά Ἅγια, λοιπόν, εἶναι κατάλληλα γιά τούς ἁγίους. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει ὅτι ἁγίους δέν ἐννοεῖ μονάχα ἐκείνους πού ἔφθασαν στήν τελειότητα τῆς ἀρετῆς, ἀλλά καί ἐκείνους πού βιάζονται (ἐπείγονται) καί ἐπιμένουν νά φθάσουν στήν τελειότητα αὐτή.

Τή στιγμή πού ὁ χορός ψάλλει τόν ὕμνο *«Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος...»*, ὁ ἱερέας μελίζει τόν ἀμνό καί τόν θέτει ἐπί τοῦ δισκαρίου σέ σχῆμα σταυροῦ. Σ' αὐτή τή λειτουργική κίνηση συνοψίζεται τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Τά τέσσερα τεμάχια τοῦ ἀμνοῦ τίθενται στά τέσσερα ἄκρα τοῦ δισκαρίου γιά νά δηλωθεῖ ἡ παγκοσμιότητα, ἡ οἰκουμενικότητα τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ μελισμός τοῦ ἀμνοῦ λαμβάνει χώρα κατά τρόπο ὁρατό γιά μᾶς πού βιώνουμε τά πράγματα στό ὁρατό πεδίο τῆς κτίσεως. Ὅμως, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πού ζεῖ στόν κόσμο τοῦ ἀοράτου, ὁ ἀμνός παραμένει ἀδιαίρετος. Ὁ ἀμνός μελίζεται ἀλλά σέ κάθε μέρος Του ὑπάρχει ὁλόκληρος, ἀφοῦ εἶναι ζῶν καί πλήρης τῆς θεότητας.

Ὁ ἱερέας παίρνοντας στά χέρια του τή μερίδα τοῦ ἀμνοῦ μέ τό ὄνομα Ἰησοῦς «ΙΣ» τήν τοποθετεῖ ἐντός τοῦ Ποτηρίου λέγοντας τά λόγια: *«πλήρωμα ποτηρίου, πίστεως, Πνεύματος Ἁγίου»*, γιά νά δηλωθεῖ ἡ ἑνότητα τοῦ σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Τό νόημα αὐτῶν τῶν λόγων ἔχει σχέση μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα. Μέ τήν Ἕνωση Σώματος καί Αἵματος μέσα στό ἅγιο Ποτήριο, κηρύσσεται ἡ ἑνότητα τῆς φύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τέλειος Θεός καί τέλειος ἄνθρωπος σέ μία ἀδιαίρετη ἑνότητα στό Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶναι μία ἑνότητα Σταυρικῆς Θυσίας καί Θείας Χάριτος, πού προσφέρεται στούς πιστούς διά τῆς Θείας Κοινωνίας.

Καί κατόπιν εὐλογεῖ τό ὕδωρ τό ζεστό (ζέον) καί λέγει: *« Εὐλογημένη ἡ ζέσις τῶν ἁγίων σου, πάντοτε, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν»* καί τό χύνει μέσα στό Ποτήριο μέ τήν ταυτόχρονη ἐκφορά τῶν λόγων: *«Ζέσις πίστεως, πλήρης Πνεύματος Ἁγίου. Ἀμήν»*. Αὐτοί δηλαδή οἱ ὁποῖοι, κατόπιν πνευματικῆς προετοιμασίας, μεταλαμβάνουν τῶν ἁγίων μυστηρίων ἐμφανίζουν ἐντός τους καί στή συμπεριφορά τους τή ζεστασιά τῆς πίστεως, τή θερμή πίστη, πού εἶναι καρπός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ σκοπός γιά τόν ὁποῖο ὁ Κύριος ὅρισε νά τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία, εἶναι νά κοινωνοῦμε τό Ἅγιο Σῶμά Του καί τό πανάχραντο Αἷμά Του καί νά ἑνούμεθα μαζί Του. Διότι, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γινόμεθα ἕνα σῶμα μέ τόν Χριστό καί τά μέλη τοῦ Σώματός Του, τήν Ἐκκλησία. Αὐτό ἐπιτυγχάνεται μέ τήν τροφή πού μᾶς ἐχάρισε, δηλαδή μέ τή Θεία Κοινωνία. Γι' αὐτό ἀνέμειξε τόν Ἑαυτό Του καί ἔγινε ἕνα σῶμα μέ μᾶς, γιά νά εἴμεθα μαζί Του ἕνα, ὅπως τό σῶμα εἶναι συνδεδεμένο μέ τήν κεφαλή. Ἡ θεία Κοινωνία εἶναι *«ἄρτος»* πνευματικός. Ὀφείλουμε ὁ καθένας ἀπό μᾶς νά τόν φάγει προσωπικά γιά τόν ἑαυτό του. Εἶναι *«πόμα αἰωνίου ζωῆς»*. Εἶναι *«τό ὕδωρ τό ζῶν»* Εἶναι θεία εὐωδία. Μπορεῖ νά προκαλέσει, ἐφ' ὅσον εἴμεθα ἕτοιμοι, τήν καλή θεία ἀλλοίωση.

«Μετά φόβου Θεοῦ πίστεως καί ἀγάπης προσέλθετε»

Σέ κάθε θεία Λειτουργία ὁ ἱερεύς καλεῖ τούς πιστούς νά συμμετάσχουν στήν τράπεζα τῆς Ζωῆς. Μέ τήν πρόσκλησή του αὐτή ὁ ἱερεύς μᾶς ὑποδεικνύει τήν ψυχική καί σωματική προετοιμασία, πού πρέπει νά κάνουμε, γιά νά παρακαθίσουμε στό Δεῖπνο τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει ὅτι, ὅταν πρόκειται νά προσέλθετε στή θεία αὐτή καί φρικτή Τράπεζα, πρέπει νά προσέρχεσθε μέ φόβο καί τρόμο, μέ συνείδηση καθαρή, μέ νηστεία ψυχῆς καί σώματος καί προσευχή, χωρίς νά θορυβεῖτε, γιατί αὐτή ἡ ἀταξία εἶναι δεῖγμα τῆς πιό μεγάλης παραφροσύνης καί περιφρονήσεως τῶν ἁγίων Μυστηρίων. Ἡ θεία Κοινωνία εἶναι φάρμακο σωτήριο τῶν τραυμάτων μας, εἶναι πλοῦτος αἰώνιος, πρόξενος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Στό πανάγιο τραπέζι τοῦ Κυρίου μας πρέπει ὁπωσδήποτε νά προσέλθουμε ντυμένοι μέ τό ἔνδυμα τοῦ γάμου. Καί τό κυριότερο στολίδι αὐτῆς τῆς πνευματικῆς φορεσιᾶς εἶναι ἡ ἀγάπη πρός ὅλους τούς ἀνθρώπους.

«Ἐλεημοσύνη» καί «φιλανθρωπία» στή θεία Εὐχαριστία τῆς πρώτης Ἐκκλησίας

τοῦ Γ.Ν. Φίλια, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α. Οἱ βιβλικὲς παράμετροι τοῦ θέματος

§1 Ἡ ἔρευνα κατέδειξε ὅτι ὁ ὅρος «ἐλεημοσύνη» ὑπῆρξε ἄγνωστος στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία[1]. Οἱ ἑβδομήκοντα χρησιμοποίησαν τὸν ὅρο γιὰ νὰ σημάνουν τὴν εὐεργεσία καὶ τὴν ἐπιβράβευση τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο[2]. Ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο, ἄλλωστε, ἀποτελεῖ τὸ πρότυπο γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ συνάνθρωπό του[3]. Αὐτὴ ἡ τελευταία ἔννοια τῆς ἐλεημοσύνης, ὅμως, προβάλλεται στὴν Π.Δ. ὡς μία πράξη θρησκευτικὴ καὶ ὄχι ἁπλῶς κοινωνική.

Τὸ θρησκευτικὸ περίβλημα τῆς ἐλεημοσύνης προβάλλεται, κατ᾽ ἀρχάς, διὰ τοῦ θεϊκοῦ Νόμου[4]. Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον ἑστιάζεται καὶ στὴ συνάφεια τῆς ἐλεημοσύνης μὲ τὴ λειτουργικὴ ζωὴ τοῦ Ἰσραὴλ: αὐτὸ προτρέπει ὁ Νόμος κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πασχάλειου ἑορτασμοῦ[5] καὶ αὐτὸ προτρέπει τὸν υἱό του ὁ Τωβίτ νὰ πράξει κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Πεντηκοστῆς[6]. Αὐτό, ἐπίσης, μαρτυρεῖται κατὰ τὴν τελετὴ ἐπανακτήσεως τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης ἀπὸ τὸ Δαυίδ[7], κατὰ τὴν τελετὴ ἑορτασμοῦ τῶν ἀζύμων στὰ Ἱεροσόλυμα ἐπὶ βασιλέως Ἐζεκία[8] καὶ κατὰ τὴ διάρκεια ἑορτασμοῦ τῆς «ἁγίας ἡμέρας» ἐπὶ Ἔσδρα[9]. Σὲ ὅλες τὶς παραπάνω περιπτώσεις ἐλεημοσύνης κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς λατρευτικῆς ἀφορμῆς θὰ κυριαρχοῦσαν, σίγουρα, οἱ διαπιστώσεις τοῦ Παροιμιαστοῦ *(δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν, κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ ἀνταποδώσει αὐτῷ[10]* καὶ *ὃς δίδωσιν πτωχοῖς οὐκ ἐνδεηθήσεται[11])*, ἀλλὰ καὶ τοῦ Σειρακίδου *(πῦρ φλογιζόμενον ἀποσβέσει ὕδωρ, καὶ ἐλεημοσύνη ἐξιλάσεται ἁμαρτίας[12] καὶ σύγκλεισον ἐλεημοσύνην ἐν τοῖς ταμιείοις σου, καὶ αὕτη ἐξελεῖταί σε ἐκ πάσης κακώσεως[13])*.

Γι᾽ αὐτὸ «μακαρίζεται» ὁ ἐλεήμων[14] καὶ ἐφοδιά-

Συνέχεια ἀπό τήν προηγούμενη σελίδα

Ἡ βίωση τῆς θείας Εὐχαριστίας σήμερα

Ἡ ἀνάμνηση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου εἶναι ἀνάμνηση ὄχι μόνο παρελθόντων, ἀλλά καί μελλοντικῶν *«γεγονότων»*, δηλαδή τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὡς τοῦ ἀποκορυφώματος καί τοῦ πληρώματος τῆς ὅλης ἱστορίας τῆς σωτηρίας. Πρόκειται γιά μία πορεία πρός τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί γιά μία ἔλευση τῆς Βασιλείας στόν κόσμο. Γι᾽ αὐτό ἄλλωστε καί ἡ θεία Λειτουργία ἀρχίζει μέ τό: *«Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»*. Ὁ λυτρωτικός αὐτός χαρακτήρας τῆς Εὐχαριστίας εἶναι ἀναμφισβήτητος, γιατί Εὐχαριστία= θυσία ἐπί τοῦ σταυροῦ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέει ἡ σωτηρία μας. Γι᾽ αὐτό καί ἡ θεία Εὐχαριστία ἔχει πανηγυρικό χαρακτήρα, χαρμόσυνο, λαμπρό. Εἶναι ὑπέρβαση τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου. Θυσία χωρίς λύτρωση δέν ὑπάρχει ἐν Χριστῷ. Καί λύτρωση σημαίνει ὄχι μόνο προσωπική ἐμπειρία θέωσης, ἀλλά καί μεταμόρφωση ὅλου τοῦ κόσμου. Γι᾽ αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία ἀρνήθηκε ἐπίμονα νά συνδέσει τή θεία Εὐχαριστία μέ τή θλίψη.

Στό κατώφλι τῆς τρίτης χιλιετίας ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει νά βιώνει τό γεγονός τῆς λυτρώσεως καί τῆς σωτηρίας, ὅπως τό βίωσε ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία καί τό παρέδωσε ὡς ἱερά παρακαταθήκη ἀπό γενεά σέ γενεά γιά νά συνεχίζεται ἡ ἀποστολή της μέσα στόν κόσμο. Ἡ ἁπλή αὐτή διαπίστωση αὐξάνει τήν εὐθύνη μας, ὥστε νά παραδώσουμε στίς ἑπόμενες γενεές ἀκέραιη καί ἀνόθευτη τήν πίστη καί τήν σωτηρία, μέ τρόπους πού δέν ἀλλοιώνουν τό μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἡ λειτουργική μας ἔκφραση καί κατάσταση σήμερα φαίνεται νά πάσχει ἀπό μία βαθιά κρίση. Ὄχι ἡ λατρεία καθ᾽ ἑαυτή, ἀλλά ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο κατανοοῦμε τήν λατρεία καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ὁ κόσμος τήν χρησιμοποιεῖ ἔχει ἀλλάξει βαθιά. Θά πρέπει νά ἀναρωτηθοῦμε ἐάν μέσα στόν σύγχρονο πολιτισμό καί τόν ὀρθολογισμό τοῦ κόσμου ζοῦμε τήν Εὐχαριστία ὡς σύναξη τῆς ἐν Χριστῷ οἰκογένειάς Του, ὡς μετοχή στόν θάνατο καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ *«προσκαρεροῦντες τῇ διδαχῇ καί τῇ κοινωνίᾳ καί τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καί ταῖς προσευχαῖς»*. Ἄν ἔχουμε συνείδηση τῆς ἐκκλησιολογικῆς σημασίας τῆς θείας Λειτουργίας καί τῶν Ἁγίων Μυστηρίων ἤ τά θεωροῦμε ὡς ἁπλά θρησκευτικά καθήκοντα, ὡς εὐκαιρίες ἀτομικῆς τελειώσεως καί σωτηρίας.

Ἡ θεία Εὐχαριστία δέν εἶναι ἁπλῶς ἕνα ἀπό τά Ἑπτά Μυστήρια της Ἐκκλησίας, εἶναι τό κατ᾽ ἐξοχήν Μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ ἀνακεφαλαίωση ὁλοκλήρου τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας. ■

ζεται μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι ὁ Θεὸς «*δὲν θὰ ἀποστρέψει ἀπὸ αὐτὸν τὸ πρόσωπό του*»[15]. Ἡ συνάφεια, ὅμως, λειτουργικῆς τελετῆς καὶ ἐλεημοσύνης στὶς μαρτυρίες τῆς Π.Δ. ἐμφορεῖται, προφανῶς, ἀπὸ τὴν πεποίθηση ὅτι «*ὁ ποιῶν ἐλεημοσύνην*» προσφέρει στὸ Θεὸ «*θυσία αἰνέσεως*»[16]. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ κληροδοτεῖται στὴν Κ.Δ., στὴν ὁποία δηλώνεται ὅτι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ συνάνθρωπο ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς αἰτίες «*δοξολογίας τοῦ Θεοῦ*»[17].

§2 Στὴν Κ.Δ., ὅμως, κληροδοτεῖται καὶ ἡ γενικὴ ἔννοια τῆς ἐλεημοσύνης, σύμφωνα μὲ τὴν παλαιοδιαθηκικὴ ὁρολογία: «*ποιεῖν ἐλεημοσύνην*»[18] καὶ «*διδόναι ἐλεημοσύνην*»[19] (ἡ ἔννοια αὐτὴ προσεγγίζει περισσότερο στὴ ραββινικὴ γραμματεία). Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἡ ἐλεημοσύνη συνδυάζεται μὲ τὴν προσευχή, τὴν ὁποία συμπληρώνει καὶ ἐνισχύει, ὅπως τονίζει ὁ ἀπ. Πέτρος πρὸς τὸν ἑκατόνταρχο Κορνήλιο[20]. Ἡ μαρτυρία, ὅμως, αὐτὴ περὶ τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ Κορνηλίου, ἡ ὁποία «*ἀνέβηκε πρὸς τὸ Θεὸ εἰς μνημόσυνο*» (δηλαδὴ γιὰ νὰ μὴν λησμονήσει ὁ Θεὸς τὸν Κορνήλιο), ὑποδηλώνει ἕνα σαφὲς λειτουργικὸ πλαίσιο[21]. Ἄλλωστε καὶ ἡ ἔκφραση «*ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ*» στὴν Κ.Δ. παραπέμπει σ᾽ ἕνα προσευχητικὸ πλαίσιο[22].

Μέσα στὰ παραπάνω βιβλικοθεολογικὰ πλαίσια, δὲν ἀποτελεῖ ἔκπληξη ἡ διακήρυξη τοῦ ἀπ. Παύλου ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη[23] ἀποτελεῖ «*λειτουργία*», ἡ ὁποία «*θὰ δώσει ἀφορμὴ γιὰ πολλὲς εὐχαριστίες στὸ Θεὸ*»[24]. Ἡ ὁρολογία αὐτὴ εἶναι προφανῶς λατρευτικὴ καὶ δὲν ἀφίσταται τῆς παλαιοδιαθηκικῆς συνάφειας ἐλεημοσύνης καὶ λατρευτικῆς τελετῆς. Δὲν θὰ πρέπει, ἄλλωστε, νὰ θεωρηθεῖ ἄνευ σημασίας τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου περὶ τῆς ἀληθινῆς ἐλεημοσύνης προηγεῖται τῆς περὶ προσευχῆς διδασκαλίας Του[25], ἐνῶ καὶ ὁ ἀπ. Παῦλος ἀναφέρει σὲ συνάφεια τὴν «*πρὸς τὸ ἔθνος του ἐλεημοσύνη*» μὲ τὴν «*προσφορά*», δηλαδὴ τὴ θυσία στὸ ναό[26].

Ἡ συνάφεια ἐλεημοσύνης καὶ Λατρείας τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι τὸ μόνο παλαιοδιαθηκικὸ κληροδότημα ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀλληλεγγύης πρὸς τὸ συνάνθρωπο: ἡ ἀνταπόδωση ἀπὸ τὸ Θεό[27] καὶ ἡ δημιουργία «*θησαυροῦ στὸν οὐρανὸ*»[28] συνιστοῦν πτυχὲς τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου περὶ ἐλεημοσύνης, οἱ ὁποῖες «*διαπορθμεύουν*» στὴν Κ.Δ. τὶς ἀντίστοιχες παλαιοδιαθηκικὲς ἔννοιες καὶ οἱ ὁποῖες εἶναι σίγουρο ὅτι θὰ σηματοδοτοῦσαν τὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο τῆς πρώτης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἔλλειψη πνεύματος ἐλεημοσύνης καὶ φιλανθρωπίας στιγματίζεται ἀπὸ τὸν ἀπ. Παῦλο ὅταν, κυρίως, ἐκδηλώνεται μὲ ἀφορμὴ τὸ «δεῖπνο τοῦ Κυρίου» (τὴ Θ. Εὐχαριστία)[29]. Ἡ μαρτυρία αὐτὴ ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερη προσοχή, διότι ὑποδηλώνει ὅτι ὁ ἀπόστολος ἀνέμενε ἀπὸ τοὺς παραλῆπτες τῆς ἐπιστολῆς του νὰ διαδηλώσουν τὴ φιλανθρωπία τους ἰδιαιτέρως κατὰ τὴ συγκεκριμένη συγκυρία· γι᾽ αὐτὸ καὶ διαμαρτύρεται ἐντόνως ὅταν διαπιστώνει ὅτι ἡ ἐπιτέλεση τῆς Εὐχαριστίας συνοδεύεται ἀπὸ ἔλλειψη πνεύματος φιλανθρωπίας.

Β. Ἡ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία

§1 Οἱ μαρτυρίες τῶν Πράξεων ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας συνοψίζονται στὶς γνωστὲς μαρτυρίες περὶ τῆς κοινοκτημοσύνης[30]. Ἀξίζει, ὅμως, ἰδιαίτερης προσοχῆς ἡ ἐπισήμανση μιᾶς συνάφειας Θ. Εὐχαριστίας καὶ κοινοκτημοσύνης: *Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά*[31]. Ὁ ἀπ. Παῦλος ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ σύναξη τῶν πιστῶν «*ἐπὶ τὸ αὐτὸ*» ἀποτελεῖ ὅρο μὲ ἐκκλησιολογικὸ καὶ, συγχρόνως, εὐχαριστιακὸ περιεχόμενο[32]. Ἡ συγκέντρωση τῶν πιστῶν «*ἐπὶ τὸ αὐτὸ*» προφανῶς ἐπεξηγεῖ τὸ χρονικὸ πλαίσιο, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πραγματοποιεῖτο ἡ φιλανθρωπικὴ δραστηριότητα τῆς νεοσύστατης Ἐκκλησίας: ἡ μαρτυρία ὅτι τὰ ἀγαθὰ «*ἐτίθεντο παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων*»[33], δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραπέμπει σὲ κάποια συγκέντρωση- ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τῶν Ἀποστόλων- ἐκτὸς τῆς Θείας Εὐχαριστίας[34].

Ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο, ἄλλωστε, ἀποτελεῖ τὸ πρότυπο γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ συνάνθρωπό του

Γνωρίζουμε ὅτι, ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότητα στὰ Ἱεροσόλυμα συναζόταν καθημερινὰ γύρω ἀπὸ τὸ ἴδιο τραπέζι: *…ὁμοθυμαδὸν…κλῶντες τε ἄρτον μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας*[35]. Ἡ ἔννοια τοῦ συνδέσμου κατὰ τὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη τονίζεται διὰ τοῦ ὅρου «*κοινωνία*» (οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ *ἦσαν προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς*, Πρ. 2, 42).

Οἱ μαρτυρίες αὐτὲς παραπέμπουν στὴν τέλεση τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἀπὸ τοὺς πρώτους Χριστιανούς, σύμφωνα μὲ τὸ «*Δεῖπνο τοῦ Κυρίου*», ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται ἡ εὐχαριστιακὴ ὁρολογία τῆς «*κλάσεως τοῦ ἄρτου*». Παράλληλα, ὅμως, οἱ πρῶτες αὐτὲς εὐχαριστιακὲς μαρτυρίες ἀποκαλύπτουν καὶ τὸν κοινωνικὸ χαρακτῆρα τῆς «*κλάσεως τοῦ ἄρτου*», δηλαδὴ τὴν προσφορὰ τροφῆς πρὸς

τοὺς πολλοὺς πτωχοὺς-μέλη τῆς πρώτης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Στὰ προβλήματα, μάλιστα, ποὺ εἶχαν δημιουργηθεῖ κατὰ τὶς συγκεκριμένες συνάξεις, ἀναφέρεται τὸ Πρ. 6,1 (ὁ *«γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν»* ὅτι, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν καθημερινῶν εὐχαριστιακῶν συνάξεων, οἱ ἑβραιόφωνοι Χριστιανοὶ δὲν φρόντιζαν ὅσο ἔπρεπε τὶς χῆρες τῶν Ἑλληνιστῶν κατὰ τὴ διανομὴ τῶν τροφίμων).

Ἡ εὐχαριστιακὴ αὐτὴ πρακτικὴ τοῦ συνδυασμοῦ *«κλάσεως τοῦ ἄρτου»* καὶ κοινωνικῆς διακονίας ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἦταν ἀντίστοιχη μὲ τὴν ἑβραϊκή τοῦ *«πιάτου τοῦ πτωχοῦ»*, τὸ ὁποῖο μοιραζόταν κάθε ἡμέρα, καὶ τοῦ «καλαθιοῦ τοῦ πτωχοῦ», τὸ ὁποῖο μοιραζόταν κάθε ἑβδομάδα τὴν Παρασκευή, δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὸν ἑορτασμὸ τοῦ Σαββάτου[36]. Παρατηροῦμε, ἑπομένως, ὅτι στὴν πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, ἡ Εὐχαριστία συμβαδίζει μὲ τὴν κοινωνικὴ πρόνοια, γεγονὸς τὸ ὁποῖο συνδέεται μὲ ἀντίστοιχες πρακτικὲς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ἡ διαφοροποίηση ἔγκειται στὴ μεταβολὴ τῆς ἡμέρας: γιὰ τὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ὁ σύνδεσμος τῆς Θ.Εὐχαριστίας μὲ τὸ *«δεῖπνο τῆς χάριτος»* (τὸ δεῖπνο γιὰ τοὺς πτωχοὺς) δὲν πραγματοποιεῖται τὴν προηγούμενη ἀπὸ τὸ Σάββατο ἡμέρα, ἀλλὰ τὴν Κυριακή, κατὰ τὴν ὁποία ἄλλωστε πραγματοποιεῖτο καὶ ἡ *«λογία»* (ὁ ἔρανος) τῆς Ἐκκλησίας (Α΄Κορ. 16, 2).

Γιὰ τὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ὁ σύνδεσμος τῆς Θ. Εὐχαριστίας μὲ τὸ «δεῖπνο τῆς χάριτος» δὲν πραγματοποιεῖται τὴν προηγούμενη ἀπὸ τὸ Σάββατο ἡμέρα, ἀλλὰ τὴν Κυριακή, κατὰ τὴν ὁποία ἄλλωστε πραγματοποιεῖτο καὶ ἡ «λογία» τῆς Ἐκκλησίας

Οἱ παραπάνω μαρτυρίες τῶν Πράξεων φωτίζουν τὸν τρόπο πραγματοποιήσεως τῆς φιλανθρωπίας στὴν Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Θεωροῦμε, μάλιστα, ὅτι φωτίζουν τὴν περὶ ἐλεημοσύνης μαρτυρία τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς Ἰακώβου (μιᾶς ἐπιστολῆς ποῦ φαίνεται ὅτι ἀπευθυνόταν σὲ λειτουργικὴ σύναξη[37]): τὸ *«ἔργο»* τῆς ἐλεημοσύνης ἐξαίρεται ὡς τὸ ἀπαραίτητο συμπλήρωμα, ὥστε νὰ μὴν καταστεῖ ἡ πίστη *«νεκρή»*[38]. Καὶ δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ παράδειγμα «πίστεως συνοδευομένης ὑπὸ ἔργων», τὸ ὁποῖο παραθέτει ὁ συγγραφέας τῆς Ἐπιστολῆς: ὅτι ὁ Ἀβραὰμ *«δικαιώθηκε»* ἀνενέγκας τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον[39]. Ἡ παράθεση τῆς ἐλεημοσύνης σὲ συνάφεια μὲ μία πράξη λατρείας τοῦ Θεοῦ σίγουρα δὲν εἶναι τυχαία.

§2 Στὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή, ὁ ἀπ. Παῦλος ἀναφέρεται στὴν ἀπόφαση τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου τῶν Ἱεροσολύμων (48/49 μ.Χ.) νὰ τύχουν βοηθείας οἱ πτωχοί, προσθέτοντας ὅτι *«φρόντισε γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ μὲ ζῆλο»*[40]. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Παῦλος ἑρμηνεύει τὴν ἀπόφαση αὐτὴ ὄχι ὡς μία προσωπικὴ ὑποχρέωση, ἀλλὰ ὡς ἔργο ἐπιβεβλημένο γιὰ ὁλόκληρο τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα[41]. Τὸ ἔργο, ὅμως, αὐτὸ δὲν ἀποτελοῦσε ἁπλὴ κοινωνικὴ πρωτοβουλία τῆς πρώτης Ἐκκλησίας: ὁ Παῦλος τὸ ἀποκαλεῖ *«λειτουργία»* (βλ. παραπάνω), ἀλλὰ καὶ *«κοινωνία»*[42] ἐκείνων ποὺ ἐλεοῦν μὲ ἐκείνους ποὺ ἐλεοῦνται· καὶ ἡ ἔννοια τῆς *«κοινωνίας»* παραπέμπει σὲ μία βαθύτερη ἑνότητα, τὴν ὁποία δὲν διασφαλίζουν οἱ καθημερινὲς ἀνθρώπινες σχέσεις, ἀλλὰ ἡ κοινὴ πίστη, ἔτσι ὅπως ἐκφραζόταν στὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν πρώτων αὐτῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων. Ὁ ἀπ. Παῦλος χρησιμοποιεῖ ἅπαξ τὴν ἔννοια τῆς *«λογείας»*[43] (τοῦ ἐράνου) γιὰ νὰ σημάνει τὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Κορίνθου[44]. Πρόκειται περὶ ὅρου ἀγνώστου στοὺς ἑβδομήκοντα, ὁ ὁποῖος ὅμως συναντᾶται σὲ παπύρους μὲ τὴν ἔννοια τῆς *«θρησκευτικῆς φιλανθρωπίας»* (τῆς φιλανθρωπίας, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται μεταξὺ τῶν μελῶν ἑνὸς κοινωνικοῦ συνόλου)[45]· παρόμοιες μαρτυρίες ὑπάρχουν περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ περιβάλλοντος τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ τῆς διασπορᾶς[46]. Ἀξιοσημείωτη, ὅμως, εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ ἐν λόγῳ παύλειου κειμένου περὶ τοῦ χρόνου πραγματοποιήσεως τῆς *«λογείας»: Κατὰ μίαν σαββάτου ἕκαστος ὑμῶν παρ᾽ἑαυτοῦ τιθέτω θησαυρίζων ὅ,τι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω τότε λογείαι γίνωνται*[47].

Ἡ προτροπὴ τοῦ ἀποστόλου νὰ συλλέγονται τὰ χρήματα *«κατὰ τὶς Κυριακὲς»*, ὥστε ἡ *«λογεία»* νὰ μὴν πραγματοποιεῖται ἐσπευσμένως, παραπέμπει στὴ λειτουργικὴ σύναξη τῆς Κυριακῆς, δηλαδὴ στὴν ἐπιτέλεση τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Κατὰ τὴ διάρκεια, ἑπομένως, τῆς κυριακάτικης εὐχαριστιακῆς συνάξεως ἐκδηλωνόταν τὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο (ἡ ἐλεημοσύνη) τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Καὶ ὅπως ἐπισημαίνει ὁ ἅγ. Ἰ. Χρυσόστομος, ἑρμηνεύοντας τὴν ἐν λόγῳ μαρτυρία τοῦ ἀποστόλου, ἡ προθυμία γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς *«λογείας»* κατὰ τὴ συγκεκριμένη ἡμέρα θὰ ὑπῆρχε ἐντονότερη ἕνεκα *«τῆς κοινωνίας τῶν φρικτῶν καὶ ἀθανάτων μυστηρίων»*[48].

Τὸ λειτουργικὸ αὐτὸ πλαίσιο πραγματοποιήσεως τῆς ἐλεημοσύνης αἰτιολογεῖ τὴν παύλειο ὁρολογία περὶ τῆς ἐν λόγῳ φιλανθρωπικῆς δρα-

στηριότητας[49]: «*λειτουργία*», «*κοινωνία*»[50], «*διακονία*»[51], «*εὐλογία*»[52], «*χάρις*»[53] καὶ «*καρπὸς*»[54]. Οἱ ὅροι αὐτοὶ παραπέμπουν μᾶλλον σὲ θρησκευτικό, παρὰ σὲ νομικὸ πλαίσιο (γι᾽αὐτό, ἴσως, ὁ ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ μόνο μία φορὰ τὸν ὅρο «λογεία», ὁ ὁποῖος εἶναι ὅρος κατὰ βάσιν νομικὸς[55]). Αὐτὴν, ἄλλωστε, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους (δηλαδὴ τὴν «*λογείαν*»/ Β΄Κορ. 8, 4), ὁ Παῦλος ἀποκαλεῖ ὡς «*εὐπρόσδεκτον*»[56], ὁρολογία ἡ ὁποία προσιδιάζει μᾶλλον στὴν ἔννοια τῆς λειτουργικῆς θυσίας. Ἀλλὰ καὶ στὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή, ὁ ἀπόστολος διακηρύσσει ὅτι ἡ «εὐποιΐα» (δηλαδὴ ἡ φιλανθρωπικὴ φροντίδα) συνιστᾶ «θυσία», μὲ τὴν ὁποία «*εὐαρεστεῖται ὁ Θεὸς*»[57]. Ἡ ἴδια ἱερότητα περὶ τοῦ ἐπιτελοῦντος τὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο ἐκφράζεται καὶ γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ Ἐπαφρόδιτου, ὁ ὁποῖος ἀποκαλεῖται «*λειτουργὸς τῆς χρείας*» τοῦ ἀπ. Παύλου[58].

Ὅλες οἱ παραπάνω μαρτυρίες ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ «*λογεία*» τῶν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησία-μητέρα τῶν Ἱεροσολύμων δὲν ὑπῆρξε μία συνήθης κοινωνικὴ φιλανθρωπία, ἀλλὰ ὅτι ἐκφράζει τὸ βαθύτερο μυρτήριο τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ προσφορὰ αὐτὴ ὑπῆρξε μία «*θυσία αἰνέσεως*» πρὸς τὸ Θεό, μία ἀφορμὴ εὐχαριστιακῆς δοξολογίας Του γιὰ τὴ μεγάλη εὐεργεσία τῆς ὑποδοχῆς τῶν Ἐθνῶν στὴν Ἐκκλησία Του. ■

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μοναδικὴ χρησιμοποίηση τοῦ ὅρου συναντᾶται στον Διογένη Λαέρτιο.
2. Ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, στὰ χωρία Γεν. 75,29/ Τωβ. 3,2/ Δευτ. 6,25/ Ψαλμ. 23,5· 32,5· 102,6 (καὶ ἀλλοῦ). Ὁλοκληρωμένη παρουσίαση: R.Bultmann, «ἐλεημοσύνη», Theologische Worterbuch… τόμ. ΙΙ, σ. 482, 478/ C.Wiéner, «ἐλεημοσύνη», Λεξικὸν Βιβλικῆς Θεολογίας, Ἀθήνα, «Ἄρτος Ζωῆς», 1980, στ. 349-351.
3. Ἡ συνάφεια τῶν δύο περιπτώσεων ἐλεημοσύνης εἶναι ἐμφανὴς: ὁ Θεὸς «ποιεῖ» ἐλεημοσύνη (Τωβ. 8, 17) καὶ ὁ ἄνθρωπος «ποιεῖ» παρομοίως (Σειρ. 29,1). Ἐντύπωση προκαλεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ στὴν Κ.Δ. ἡ ἔννοια τῆς ἐλεημοσύνης περιορίζεται στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις, τὰ μεταγενέστερα βιβλία της Π.Δ. διατηροῦν ἀκόμα τὴν ἔννοια τῆς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ (Δαν. 9,16/ Τωβ.3,2/ Σειρ. 16,14· 17,29).
4. Πρβλ. Λευ. 23,22/ Δευτ. 14, 28-29· 24, 20.
5. Δευτ. 16, 11 καὶ 14.
6. Τωβ. 2,2.
7. Β΄Βασ. 6, 19 (διανομὴ τροφίμων στὸ λαὸ).
8. Β΄Παρ. 30, 2-26 (οἱ ἄρχοντες διανέμουν στὸ λαὸ «μόσχους» καὶ «πρόβατα»). Παρόμοια προσφορά πρὸς το λαὸ γίνεται κατά τὴ διάρκεια θρησκευτικῆς τελετῆς ἀπὸ τὸν βασιλιὰ Ἰωσία (Β΄Παρ. 35,7).
9. Νε 18, 10.
10. Παρ. 19,17.
11. Παρ. 28,27.
12. Σοφ. Σειρ. 3, 30.
13. Σοφ. Σειρ. 29,12.
14. Ψαλμ. 40,2.
15. Τωβ. 4,7.
16. Σοφ. Σειρ. 35, 2.
17. Α΄Πετρ. 4, 8-11.
18. Μτ. 6, 2-3/ Πρ. 9, 36· 10,2· 24,17.
19. Λκ. 11,41· 12,33.
20. Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ (Πρ. 10,4).
21. Βλ. J. Schneider, «ἀναβαίνω», Theologische W.NT…., I, σσ.518-519.
22. Περισσότερα ἐπὶ τοῦ θέματος, βλ. στὴ μελέτη τοῦ L.Cerfaux, «L'apôtre en présence de Dieu», στὸ συλλογικὸ τόμο Recueil Cerfaux, II, Gembloux, 1954, σ. 480.
23. Ἀναφέρεται διὰ τῆς ψαλμικῆς φράσεως ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα (Ψαλμ. 111,9).
24. Β΄Κορ. 9,12. Τὴν ἴδια ἔννοια χρησιμοποιεῖ περὶ τῆς ἐλεημοσύνης ποὺ προσέφεραν οἱ πιστοὶ τῆς Μακεδονίας καὶ Ἀχαΐας πρὸς τοὺς πιστοὺς τῶν Ἱεροσολύμων (Ρωμ. 15, 26-27).
25. Μτ. 6, 2-13.
26. Πρ. 24, 17.
27. Μτ. 6,4.
28. Λκ. 12, 33-34.
29. Α΄Κορ. 11, 20-22.
30. Πρ. 2,45· 4, 34-35.
31. Πρ. 2, 44.
32. Πρβλ. Α΄Κορ. 11, 20. Βλ. καὶ Ἰ.Ζηζιούλα (Μητρ. Περγάμου), Ἡ ἑνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, Ἀθήνα, Γρηγόρης, 1990², σ. 33.
33. Πρ. 4,37· 5,2.
34. Βλ. τὶς ἀπόψεις τοῦ K.Weiss, ὅτι ὁ ὅρος «ποὺς» (τῶν Ἀποστόλων) ἐμφαίνει μία θρησκευτικὴ- μυστηριακὴ παρουσία τους μέσα στὴ νεοσύστατη Ἐκκλησία («ποὺς», Theologische Worterbuch Neue…, VI, 629.
35. Πρ.2,46. Πρβλ. καὶ Πρ. 20,7, ὅπου γίνεται ἀναφορὰ στὴν «κλάση τοῦ ἄρτου» κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς.
36. Βλ. περισσότερα: J.JEREMIAS, Jérusalem…, σσ.186-191.
37. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἄποψη τοῦ Bo Reicke, Diakonie, Festfreude und Zelos, σσ. 37-38.
38. Ἰακ. 2, 14-17.
39. Ἰακ. 2, 21.
40. Γαλ. 2, 10.
41. Αὐτὸ ἐπισημαίνει καὶ ὁ A.Harnack (Marcion, Leipzig, 1924, σ.71).
42. Ρωμ. 15, 26.
43. Σύμφωνα μὲ ἄλλη γραφὴ: «λογία».
44. Α΄Κορ. 16, 1.
45. Παρόμοια μαρτυρία παραθέτει ὁ A. Deissmann, Licht vom Osten, σ. 84.
46. G. Kittel, «λογεία», TWNT, IV, σ. 286, σημ. 26.
47. Α΄Κορ. 16, 2.
48. Ἰ.Χρυσοστόμου, Εἰς τὴν Α΄Κορινθίους, Ὁμιλία ΜΓ΄, 2, ΕΠΕ 47, σ. 720(13-15).
49. Τὸ πλαίσιο αὐτὸ ἀναδεικνύει ὁ L.Cerfaux (La théologie de l'Eglise suivant saint Paul, Pris, 1942, σ.107).
50. Περὶ τῶν δύο αὐτῶν ὅρων ἔγινε ἀναφορὰ παραπάνω. Ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ ἐπισημάνσεις τοῦ O.Casel περὶ τοῦ ὅρου «λειτουργία» [βλ. ἄρθρο «Λειτουργία», Oriens Christianus III, 7 (1932), σσ. 289-302]. Ὁ H.Strathmann θεωρεῖ ὅτι ὁ συγκεκριμένος ὅρος χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν ἀπ. Παῦλο ὄχι μὲ χριστιανικὸ (λειτουργικὸ) περιεχόμενο, ἀλλὰ μὲ ἐθνικὸ περιεχόμενο, ὅπως δηλαδὴ ἡ ἔννοια τῶν «λειτουργιῶν» στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ κοινωνία («Λειτουργεῖν», TWNT IV , σ. 234).
51. Β΄Κορ. 8, 4· 9, 12. Στὶς παύλειες ἐπιστολὲς ἡ «διακονία» (μὲ τὴν εὐρεία ἔννοια) συγκαταλέγεται στὰ χαρίσματα, ἀμέσως μετὰ τὴν «προφητεία» [Ρωμ. 12,7/ Α΄Κορ. 12,4 (στὸ χωρίο αὐτὸ γίνεται λόγος περὶ «διαιρέσεων διακονιῶν», δηλαδὴ περὶ διακρίσεως διαφόρων δραστηριοτήτων, οἱ ὁποῖες ἀποκαλοῦνται ὡς «διακονίαι»)].
52. Β΄Κορ. 9, 5 (ὁ ὅρος αὐτὸς εἶναι σαφῶς λειτουργικὸς σὲ μαρτυρίες τῆς Π.Δ.: Γεν. 33,11/ Α΄Βασ. 25,27/ Δ΄Βασ. 5, 15).
53. Α΄Κορ. 16, 3/ Β΄Κορ. 8, 4.
54. Ρωμ. 15, 28.
55. Αὐτὸ διατείνεται ὁ E.Kredel, «Kollekte für Jerusalem», Lexikon für Theologie und Kirche, VI, σ. 377.
56. Β΄Κορ. 8, 12.
57. Ἑβρ. 13, 15. Ὁ ὅρος «εὖ ποιεῖν» συναντᾶται στὸ κατὰ Μᾶρκον (14,7) γιὰ νὰ σημάνει τὴν ἐλεήμονα στάση ἔναντι τῶν πτωχῶν.
58. Φιλιπ. 2, 25.

Διαμόρφωση καί ἐξέλιξη τῆς θείας Λειτουργίας

τοῦ Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ,
Ἀναπληρωτῆ Καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ἡ θεία Λειτουργία ἀποτελεῖ τό κορυφαῖο γεγονός τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καθόσον κατά τή διάρκεια τῆς τέλεσής της, κλῆρος καί λαός σέ μία σύναξη κοινωνοῦν τῶν ἀχράντων μυστηρίων *«εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί ζωήν αἰώνιον»*. Μέσα ἀπό τά τελετουργικά στοιχεῖα τῆς θείας Λειτουργίας διαδηλώνεται ἡ ζωή καί τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου. *«Τυποῦμεν τόν Χριστόν»* κατά τόν ἱερό Καβάσιλα καί προγευόμαστε τά θαυμάσια της ἐσχατολογικῆς Του βασιλείας. Τό ἱστορικό δηλαδή στοιχεῖο συνυφαίνεται μέ τό ἐσχατολογικό καί ἡ Λειτουργία ἀναδεικνύεται σέ συνεχῆ μαρτυρία τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο.

Τίς πρῶτες πληροφορίες γιά τήν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας μᾶς τίς δίδουν οἱ ἱεροί Εὐαγγελιστές οἱ ὁποῖοι περιγράφουν τό γεγονός τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου (Ματθ. 26,17-30, Μάρκ. 14,12-26, Λουκ. 22,7-23). Ἐκεῖ λίγο πρίν ἀπό τό πάθος Του, ὁ Κύριος εἶπε τό *«Λάβετε, φάγετε τοῦτό ἐστι τό σῶμα μου»*. Προτρέπει μάλιστα τούς μαθητές Του νά τελοῦν διαρκῶς αὐτό τό μυστήριο μετατρέποντας ἔτσι τήν εὐχαριστία σέ Ἀνάμνηση *«τοῦτο ποιεῖτε εἰς τήν ἐμήν ἀνάμνησιν»*. Αὐτή βεβαίως ἡ Ἀνάμνηση ἀγκαλιάζει ὅλη τή ζωή τοῦ Χριστοῦ καί δέν ταυτίζεται μόνο μέ τή θυσία Του αὐτή καθ' ἑαυτήν. *«Ἡ εὐχαριστιακή ἀνάμνηση-* γράφει ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν- *εἶναι ἡ ἀνάμνηση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, πού ἀποκαλύφθηκε καί μᾶς παραχωρήθηκε στόν Μυστικό Δεῖπνο. Ἡ ἀνάμνηση ὅμως τοῦ σταυροῦ, τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὑπέρ ἡμῶν κλωμένου, τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὑπέρ ἡμῶν ἐκχεομένου, δέν ξεχωρίζει ἀπ' αὐτή. Γι' αὐτό μόνο μέσα ἀπό τόν σταυρό, τό δῶρο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, μεταμορφώνεται σέ ἀποδοχή καί φανέρωσή του στήν Εὐχαριστία-στήν πρός τόν οὐρανό ἄνοδό μας, στήν Τράπεζα τοῦ Χριστοῦ «ἐν τῇ βασιλείᾳ Του»* (Εὐχαριστία, ἐκδ. Ἀκρίτας, σ. 286).

Τό πλαίσιο, λοιπόν, τελέσεως τῆς θείας Εὐχαριστίας στήν ἀποστολική ἐποχή ἦταν τό δεῖπνο κατά τά ἑβραϊκά πρότυπα. Τό νέο πάσχα, ὁ Χριστός, συνιστᾶ τή διαφορά μέ τήν παλαιά παράδοση. Σιγά - σιγά, ἀπό τό τέλος μόλις τοῦ πρώτου μ.Χ αἰώνα, ἡ Εὐχαριστία ἀποδεσμεύεται ἀπό τό δεῖπνο καί τίς ἀγάπες διατηρώντας βεβαίως τά τελετουργικά στοιχεῖα τῶν πρώτων συνάξεων, ὅπως π.χ. τή χερνιψία, τά ἀναγνώσματα στά ὁποῖα προστίθενται οἱ ἀποστολικές περικοπές καί τά εὐαγγέλια, τήν ἀπό κοινοῦ ψαλμωδία, τόν ἀσπασμό καί πρωτίστως τούς λόγους τῆς συστάσεως τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ Μυστηρίου. Ἀπό τήν περιγραφή δέ πού μᾶς δίνει ὁ ἅγιος Ἰουστίνος κατά τά μέσα τοῦ δευτέρου μ.Χ. αἰώνα φαίνεται ὅτι ἡ θεία Λειτουργία γινόταν τήν Κυριακή καί περιελάμβανε *«τά ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων ἤ τά συγγράμματα τῶν προφητῶν»*, δηλαδή τά ἀναγνώσματα, τό κήρυγμα, τόν ἀσπασμό τῆς ἀγάπης, τήν ἀνάγνωση εὐχῶν τίς ὁποῖες ὁ λαός ἄκουγε καί ἀπαντοῦσε μέ τό Ἀμήν, τήν προσφορά τοῦ ἄρτου, οἴνου καί ὕδατος, τίς εὐχές τῆς εὐχαριστίας, τή συμμετοχή ὅλων στή θεία Εὐχαριστία καί τήν ἀπό τούς διακόνους κοινωνία ὅσων δι' εὔλογον αἰτίαν ἀπουσίαζαν ἀπό τήν κοινή σύναξη (Ἀπολογία, κεφ. 65,67).

Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου θεωρεῖται ἡ ἀρχαιότερη μέ τήν ἔννοια ὅτι ἀπηχεῖ καί ἐκφράζει τήν παράδοση τῶν Ἱεροσολύμων καί ἀναμφίβολα ἐπέδρασε στή διαμόρφωση ἄλλων Λειτουργιῶν.

Ὁ τέταρτος μ.Χ. αἰώνας εἶναι ἡ χρυσή ἐποχή καί γιά τήν λατρευτική ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Διάφοροι παράγοντες, ὅπως ἡ ἐλευθερία τῆς ἔκφρασης πού ἐπικράτησε στήν αὐτοκρατορία ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὁ κίνδυνος τῶν αἱρέσεων, ἡ παρουσία μεγάλων Πατέρων στήν Ἐκκλησία, ἡ διαίρεση τῆς αὐτοκρατορίας σέ μεγάλες περιοχές μέ

ποικιλία πολιτιστικῆς ἔκφρασης, συνετέλεσαν στήν κατά περιοχές διαφοροποίηση τῆς λατρείας, ἀλλά καί στήν καταγραφή τῶν λειτουργικῶν κειμένων στήν ἑλληνική γλώσσα. Ἔτσι, μέ βάση τό παλαιότερο ὑλικό, προέκυψαν καί οἱ θεῖες Λειτουργίες τῶν διαφόρων λειτουργικῶν τύπων μέ κοινά ὡς ἐπί τό πλεῖστον στοιχεῖα, ἀλλά καί μέ πολλά ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά ἡ κάθε μία.

Οἱ πιό μεγάλες λειτουργικές οἰκογένειες (λειτουργικοί τύποι) τῆς Ἀνατολῆς εἶναι αὐτή τῆς Ἀντιόχειας καί ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας. Στήν Ἀντιοχειακή παράδοση ἀνήκουν οἱ Λειτουργίες τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καί οἱ Λειτουργίες τοῦ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου. Ἡ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν φέρεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος Ρώμης καί διασώζει πολλά παλαιά στοιχεῖα, ὅπως π.χ. τόν ἀρχαῖο τρόπο εἰσόδου κλήρου καί λαοῦ στό Ναό, πέντε ἀναγνώσματα μεταξύ τῶν ὁποίων τά δυό εἶναι ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη, τήν ὕπαρξη διαφόρων τάξεων, ὅπως π.χ. ἀκροωμένων, κατηχουμένων, ἐνεργουμένων, φωτιζομένων καί ἐν μετανείᾳ, τήν προσφορά τῶν Δώρων κατά τόν ἀρχαῖο τρόπο, τήν χερνιψία, τήν Ἀναφορά μέ τό ἔντονο οἰκολογικό ἐνδιαφέρον καί τή Θεία κοινωνία καί ἀπό τά δυό εἴδη. Ἐλλείπουν ἐπίσης τό Σύμβολο τῆς Πίστεως καί ἡ Κυριακή προσευχή.

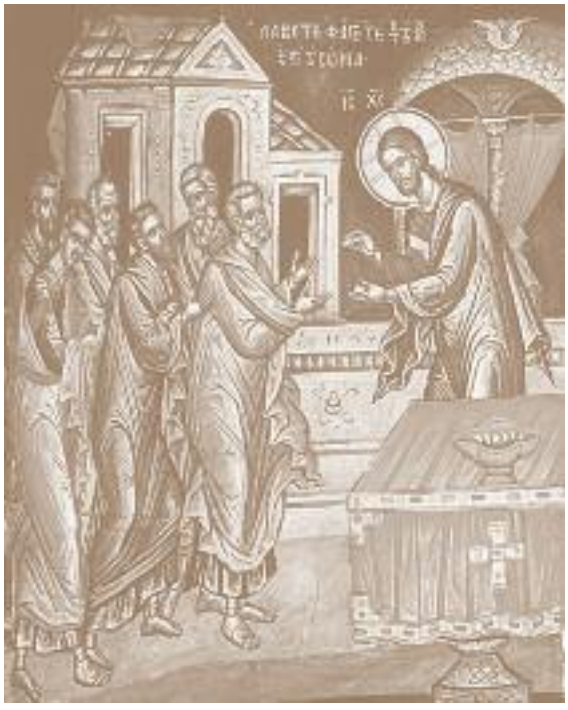

Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου θεωρεῖται ἡ ἀρχαιότερη μέ τήν ἔννοια ὅτι ἀπηχεῖ καί ἐκφράζει τήν παράδοση τῶν Ἱεροσολύμων καί ἀναμφίβολα ἐπέδρασε στή διαμόρφωση ἄλλων Λειτουργιῶν. Δέχθηκε ὅμως καί ἐπιρροές ἀπό ἄλλες παραδόσεις, κυρίως τῆς Βυζαντινῆς, ἡ ὁποία τελικά τήν ὑποκατέστησε μετά τόν δέκατο μ.Χ. αἰώνα. Ἡ Λειτουργία αὐτή, ἡ ὁποία τελεῖται δυό φορές τό χρόνο, ἔχει ξεχωριστή σημασία γιά τή λειτουργική πράξη καί τή θεολογία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διότι ἀκριβῶς διασώζει παλαιά εὐχαριστιακά πρότυπα, ἀλλά ἀξιοποιήθηκε ἀπό μεγάλους Πατέρες ὅπως π.χ. τόν Ἅγιο Μάρκο τόν Εὐγενικό στίς συζητήσεις πού εἶχε μέ τούς Λατίνους σχετικά μέ τό θέμα τῆς ἐπίκλησης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γιά τόν καθαγιασμό τῶν Τιμίων Δώρων.

Πολύ γνωστά στό Ὀρθόδοξο πλήρωμα εἶναι τά κείμενα τῶν λειτουργιῶν τοῦ Βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος διαμορφώθηκε στήν Κωνσταντινούπολη μέ λειτουργικά στοιχεῖα ἀπό τήν Ἀντιόχεια, ἀλλά καί παραδόσεις ἀπό τήν Καππαδοκία καί τίς περιοχές τῆς Θράκης καί τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Πρόκειται γιά τίς λειτουργίες ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Μεγάλου Βασιλείου καί Προηγιασμένων Δώρων. Ἡ ἐκτενέστερη καί θεολογικότερη εἶναι αὐτή τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἡ ὁποία τελεῖται δέκα φορές τό χρόνο καί γιά τήν γνησιότητά της ὑπάρχουν ἱστορικές μαρτυρίες πού ἀνάγονται μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ σοφοῦ Ἱεράρχου. Συγκρινόμενη δέ μέ τά θεολογικά του ἔργα ἐντοπίζονται αὐτούσιες φράσεις π.χ. γιά τό Ἅγιο Πνεῦμα, ὡς σφραγίδα ἰσότυπο καί πηγή ἁγιασμοῦ, ἤ ἐκφράσεις γιά τήν τριαδολογική διδασκαλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

Μεταξύ τῶν δυό Λειτουργιῶν ἡ δομή εἶναι ἴδια. Περιέχουν ἀπό εἴκοσι εὐχές ἐκ τῶν ὁποίων κοινές εἶναι μόνο ἑπτά. Ἡ μεγάλη διαφορά εἶναι στήν εὐχή τῆς Ἀναφορᾶς ὅπου ὑπάρχουν καί οἱ ξεχωριστές θεολογικές ἰδέες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ὅσον ἀφορᾶ τήν ἐξέλιξη τῶν ἐν λόγῳ Λειτουργιῶν, ἡ πορεία εἶναι κοινή μέ τήν ἔννοια ὅτι ὁρισμένα στοιχεῖα προστέθηκαν μετά τόν τέταρτο αἰώνα καί στίς δυό θεῖες Λειτουργίες. Τά ἀντίφωνα π.χ. μαρτυροῦνται τόν ἕβδομο αἰώνα, ὁ τρισάγιος ὕμνος τόν ἕκτο, ἡ μεγάλη εἴσοδος μέ τό χερουβικό ὕμνο καί τή λιτανευτική εἴσοδο διαμορφώθηκε ἀπό τόν ἕκτο αἰώνα ἀντικαθιστώντας γιά συμβολικούς λόγους τήν προσκομιδή (μεταφορά) τῶν Δώρων στήν Ἁγία Τράπεζα ἀπό τήν πρόθεση (τράπεζα τῶν ἄρτων) πού βρισκόταν στό νάρθηκα τοῦ Ναοῦ.

Στή λειτουργική παράδοση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας διαμορφώθηκε καί ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων πού μαρτυρεῖτε ἀπό τόν ἕβδομο μ.Χ. αἰώνα, ἀλλά ὡς προδρομική της μορφή θεωρεῖται ἡ παλαιά πράξη τῶν μοναχῶν, ἀλλά καί

Ἡ θρησκευτικότητα τοῦ ἀνθρώπου καί ὁ πόθος τῆς θείας λατρείας

τοῦ Ἀριστοφάνη Δ. Ζαμπακίδη, Δρα Θεολογίας

Προλογικό

> «Ἀναγκαῖον μαθεῖν τό θαῦμα τῶν μυστηρίων, τί ποτέ ἐστι, καί διατί ἐδόθη καί τίς ἡ ὠφέλεια ἐκ τοῦ πράγματος...».
> (Ἱερός Χρυσόστομος)

Πολλές ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου φανερώνουν τή θεία προέλευση καί καταγωγή του. Μία ἀπ' αὐτές εἶναι καί ἡ θρησκευτικότητά του. Ὁ ὅρος *«θρησκευτικότητα»* σημαίνει *«ἀναπτυγμένο θρησκευτικό αἴσθημα»*. Παράγεται ἀπό τό ρῆμα *«θρησκεύω-ομαι»*, τό ὁποῖο ἔχει τήν ἔννοια τοῦ *«ἐκτελῶ τά θρησκευτικά μου καθήκοντα, δηλ. τό σύνολο τῶν τύπων τῆς λατρείας, μέ τήν ὁποία ἐκδηλώνεται ἡ πίστη αὐτή»*. Μεταφορικά σημαίνει *«ὁ,τιδήποτε τιμᾶ καί σέβεται κάποιος ὡς ἱερό»*.

Μέ τόν ὅρο *«θρησκευτικότητα»* οἱ θρησκειολόγοι, οἱ ἐπιστήμονες δηλαδή πού ἀσχολοῦνται μέ τήν ἱστορία τῶν θρησκειῶν καί ὄχι οἱ θεολόγοι, ὁρίζουν τό σύνολο τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν μέ τίς ὁποῖες ὁ ἄνθρωπος συνδέεται μέ τήν ὑπερβατική ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ. Ὁ Γερμανός φιλόσοφος, παιδαγωγός καί ψυχολόγος Ed. Spranger, πρίν ἀπό λίγες δεκαετίες παριστάνοντας μέ κύκλο τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου καί χωρίζοντάς την σέ ἕξι τομεῖς, ὑποστήριξε τίς ἕξι ἀξιολογικές ροπές τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι: ἡ θρησκευτικότητα, ἡ ἠθικότητα, ἡ κοινωνικότητα, ἡ ἐπιστημοσύνη, ἡ καλλιτεχνία καί ὁ πόθος ἀπόκτησης καί χρήσης τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Συνέχεια ἀπό τήν προηγούμενη σελίδα

τῶν λαϊκῶν νά κοινωνοῦν συχνά κρατοῦντες ἄρτο ἀπό τή Λειτουργία τῆς Κυριακῆς. Πρόκειται γιά Ἑσπερινό μέ Θεία κοινωνία πού ἰσχύει μόνο τίς ἄμνημες ἡμέρες (καθημερινές) τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς κατά τίς ὁποῖες, σύμφωνα μέ τούς κανόνες ἀπαγορεύεται ἡ μνήμη μάρτυρος καί ὡς ἐκ τούτου δέν εἶναι δυνατή ἡ τέλεση πλήρους θείας Λειτουργίας (51ος κανών τῆς Λαοδίκειας). Ἡ θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων διασώζει πανάρχαια λειτουργικά στοιχεῖα, ὅπως π.χ. τά παλαιοδιαθηκικά ἀναγνώσματα, τήν ἀντιφωνική ψαλμωδία (π.χ. τοῦ κατευθυνθήτω», τήν τάξη τῶν Κατηχουμένων, τόν ἀρχαῖο κοινωνικό ὕμνο *«Γεύσασθε καί ἴδετε»*. Πρωτίστως ὅμως διασώζει τό ἔθος τῆς συχνῆς μετάληψης γιά τήν οὐσιαστική συμμετοχή τῶν πιστῶν στήν λατρεία τοῦ Θεοῦ, κυρίως κατά τήν ἁγία καί μεγάλη Τεσσαρακοστή.

Ἐκτός ἀπό τίς Λειτουργίες τοῦ Βυζαντινοῦ τύπου πολύ ἐνδιαφέρον γιά τήν λατρεία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἔχει καί ἡ Λειτουργία τοῦ ἀποστόλου Μάρκου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ λειτουργικοῦ τύπου. Τό κείμενο αὐτό ἔχει ἐπιρροές ἀπό τά Ἱεροσόλυμα καί τή Βυζαντινή λειτουργία, ἀλλά ἀναμφίβολα ἀντιπροσωπεύει τήν παράδοση τῆς Ἀλεξάνδρειας, κάτι τό ὁποῖο πιστοποιεῖται ἀπό τίς ξεχωριστές ἀναφορές σέ θέματα πού ἀφοροῦν τή ζωή τῆς Αἰγύπτου, ὅπως π.χ. ἡ μνημόνευση τοῦ πάπα Ἀλεξανδρείας, ἡ ἀναφορά στά ὕδατα τοῦ Νείλου ποταμοῦ κ.ἄ.

Ἄσχετα ὅμως μέ τήν περιοχή στήν ὁποία διαμορφώθηκε κάθε Λειτουργία ὁ σκοπός καί τό μήνυμα ὅλων εἶναι τό ἴδιο. Εἶναι τό κέντρο τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, τό πλήρωμα ὅλων τῶν λατρευτικῶν ἐκφράσεων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ καρδιά τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπου οἱ συμμετέχοντες καί μεταλαμβάνοντες γίνονται κοινωνοί τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεώς Του. Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ γίνονται ἕνα κατά τή θεία Λειτουργία. Ἐκεῖ φανερώνεται ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ. Ζοῦμε τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο, χαιρόμαστε τό φῶς τό ἀληθινό, ἀνυψώνουμε τίς καρδιές μας στό ὑπερουράνιο θυσιαστήριο, ἀνακαλύπτουμε τόν πλησίον μας ὡς πρόσωπο καί εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἀνεπανάληπτη, εἰρηνεύουμε μέ τόν ἑαυτό μας καί μέ τούς ἄλλους καί ὅλοι μαζί πορευόμαστε σ' αὐτόν τόν κόσμο μέ κριτήρια καί αἰσθητήρια πνευματικά, λειτουργημένοι ἄνθρωποι πού ἀπολαμβάνουμε τό μεγαλεῖο τῆς ζωῆς, τῆς νῦν καί τῆς μελλούσης. ■

Ἡ θρησκευτικότητα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι αὐτή πού τόν διακρίνει ἀπό τά ζῶα καί τά ἄλλα δημιουργήματα. Τό θρησκευτικό βίωμα ἀναφέρεται στόν κύκλο τῶν ψυχικῶν καί πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, μέ τίς ὁποῖες ὁ ἄνθρωπος ἀναζητεῖ, ἀλλά καί λατρεύει τό Θεό στόν ὁποῖο πιστεύει. Στόν ὀρθόδοξο ἐκκλησιαστικό χῶρο κάνουμε λόγο γιά ὀρθόδοξη πνευματικότητα καί ὄχι ἁπλά γιά θρησκευτικότητα.

Ὁ ἄνθρωπος, τό τέλειο δημιούργημα τοῦ Θεοῦ στή γῆ, ἐργάζεται καί ζεῖ ὅπως καί τά ἄλλα ὄντα ἐπάνω στή γῆ. Ἔχει περίπου τίς ἴδιες ἀνάγκες. Συχνά ὅμως στρέφει τό βλέμμα του πρός τόν οὐρανό. Ἐπιθυμεῖ νά διεισδύσει στά μυστήρια τῆς φύσης καί ἰδιαίτερα στό θεῖο μυστήριο. Ἔχει ἔμφυτη τήν ἰδέα τῆς ὕπαρξης τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀπέδειξε ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα. Πιστεύει ὅτι πάνω ἀπ' αὐτόν ὑπάρχει μιά ἀνώτερη, ἀόρατη καί πανίσχυρη δύναμη. Ἀκόμη καί αὐτός πού αὐτοαποκαλεῖται «*ἄθεος*» δέχεται ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπό τή δύναμη αὐτή.

Ὁ ἄνθρωπος πού δέχεται τήν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ, ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ζωή του βρίσκεται στά χέρια τοῦ Θεοῦ. Συχνά διακηρύττει ὅτι αὐτός εἶναι μικρός καί εὐτελής ἀπέναντι Ἐκείνου, πού εἶναι ὁ Πάνσοφος Δημιουργός του. Ἔτσι, καλλιεργεῖ σχέση δημιουργήματος πρός Δημιουργό, τέκνου πρός Πατέρα. Καί καθώς γεμίζει ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τήν ἰδέα καί τήν αἴσθηση τοῦ Θεοῦ, ἐπιζητεῖ νά βρεῖ τρόπους νά ἐκδηλώσει καί ἐξωτερικεύσει τόν ἱερό πόθο τῆς ἐπικοινωνίας του μέ τό «θεῖο», νά δείξει δηλ. τήν ἀγάπη καί τή λατρεία του πρός αὐτό.

Τήν εὐγνωμοσύνη του πρός τόν Θεό ὁ ἄνθρωπος τήν ἐκδηλώνει μέ διάφορα ἐξωτερικά σχήματα: ὕμνους, τραγούδια, δοξολογίες, πράξεις, τελετές καί ἐπικλήσεις. Αὐτή εἶναι ἡ ἐκδήλωση τῆς λατρείας τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν Θεό.

Αὐτή τήν ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου νά ἐπικοινωνήσει μέ τό Θεό-Δημιουργό ἔχει ὑπόψη του ὁ μεγάλος πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὅταν γράφει γιά τήν ἐπικοινωνία μέ τό Θεό μέσω τῆς θ. Λειτουργίας: «*Ἀναγκαῖον μαθεῖν τό θαῦμα τῶν μυστηρίων, τί ποτέ ἐστι, καί διατί ἐδόθη καί τίς ἡ ὠφέλεια ἐκ τοῦ πράγματος...*». Ὁ λόγος αὐτός σέ νεοελληνική ἀπόδοση σημαίνει ὅτι «*οἱ πιστοί εἶναι ἀνάγκη νά γνωρίσουμε τό μεγάλο θαῦμα, πού συντελεῖται στό μυστήριο τῶν μυστηρίων, στή Θεία Λειτουργία, γιατί αὐτή δόθηκε στούς ἀνθρώπους καί ἀκόμη ποιά ὠφέλεια μπορεῖ νά λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος ἀπό τή λατρεία τοῦ Θεοῦ...*».

Εἶναι συχνό τό φαινόμενο Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί νά πηγαίνουμε στό ναό τοῦ Θεοῦ καί νά παρακολουθοῦμε σχεδόν ἀπαθεῖς τά δρώμενα, χωρίς νά ἀποκομίζουμε τήν ἀνάλογη ὠφέλεια καί νά δημιουργοῦμε τήν μεταξύ μας «*κοινωνία*» καί τήν ἑνότητα τοῦ πνεύματος, πού εἶναι φυσικά ἐπακόλουθα τῆς ἀληθινῆς λατρείας καί τῆς ἐπενέργειας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στή ζωή μας.

1. Ὁ πόθος τοῦ ἀνθρώπου γιά τή «λογική» λατρεία τοῦ Θεοῦ

Γεμίζει ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν βρίσκει λίγη ἡσυχία καί ἐπικοινωνεῖ μέ τό Θεό. Αὐτό στή γλώσσα τοῦ Προφητάνακτα Δαβίδ καί τῶν ἁγίων Πατέρων ἀποκαλεῖται «ἀδολεσχία». Ὅταν ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου γεμίσει ἀπό ἀγάπη πρός τό Θεό, ἐπιζητεῖ νά ἐκδηλώσει, νά ἐξωτερικεύσει, μέ ἰσχυρή φωνή νά διαλαλήσει τά μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ καί νά ἐκφράσει τόν θαυμασμό του γιά τίς ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἴδιο, τήν οἰκογένειά του, τήν πατρίδα του καί πρός ὅλο τόν κόσμο.

Τήν εὐγνωμοσύνη του πρός τό Θεό ὁ ἄνθρωπος τήν ἐκδηλώνει μέ διάφορα ἐξωτερικά σχήματα: ὕμνους, τραγούδια, δοξολογίες, πράξεις, τελετές καί ἐπικλήσεις. Αὐτή εἶναι ἡ ἐκδήλωση τῆς λατρείας τοῦ ἀνθρώπου πρός τό Θεό. Ἡ ἐκδήλωση τῆς εὐλάβειάς του πρός τό Θεό ἄλλοτε εἶναι ἀτομική καί ἄλλοτε ὁμαδική, ὅταν δηλαδή πολλοί ἄνθρωποι στόν ἴδιο ἱερό τόπο καί μέ κοινό τρόπο προσφέρουν λατρεία στό Θεό.

Κάθε ἄνθρωπος, σέ ὅποια φυλή καί ἄν ἀνήκει, ὅποια γλώσσα καί ἄν μιλάει, ὅταν αἰσθανθεῖ τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ, τόν λατρεύει μέ ποικίλες ἐκδηλώσεις. Οἱ πρωτόπλαστοι λάτρευσαν τόν Θεό μέσα καί ἔξω ἀπό τόν παράδεισο. Ὁ Νῶε μετά τόν κατακλυσμό κατασκεύασε θυσιαστήριο γιά τή λατρεία τοῦ Θεοῦ. Οἱ Πατριάρχες καί οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ τό ἴδιο ἔπραξαν. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας χαρακτηρίσθηκαν ὡς οἱ δεισιδαιμονέστεροι (στήν ἀρχαιότητα «*δεισιδαίμων*» σήμαινε τό φόβο πρός τούς δαίμονες=τούς θεούς) ἀπό τούς λαούς τῆς ἀρχαιότητας. Ὑπερτεροῦσαν δηλ. σέ φόβο Θεοῦ ἀπό τούς ἄλλους λαούς. Λάτρευαν τούς οἰκογενειακούς θεούς καί πολλοί στήν αὐλή τους εἶχαν βωμό. Σέ περικαλλεῖς ναούς λάτρευαν τό «*δαιμόνιον*» (τούς θεούς), σύμφωνα μέ τόν Ἰσοκράτη.

Λατρεία πρός τό Θεό, βέβαια, δέν ἐκδήλωναν μόνον οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, ἀλλά καί οἱ μεγάλοι, οἱ φημισμένοι γιά τή σοφία τους ἄνδρες, ὅπως ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Σωκράτης καί πολλοί ἄλλοι. Γιά τό Σωκράτη μάλιστα γράφει στά «*Ἀπομνήμονεύ-*

ματά» του ὁ ἱστορικός Ξενοφῶν: «*...πολλάκις μέν οἴκοι, πολλάκις δέ καί ἐπί τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν ἔθυεν*».

Τόσο δέ γενικό ἦταν τό φαινόμενο τῆς λατρείας τῶν θεῶν στήν ἀρχαιότητα, ὥστε ὁ περίφημος ἱστορικός Πλούταρχος νά γράφει: «*Εὕροις δ' ἄν ἐπιών καί πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, νομίσματος μή δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καί γυμνασίων· ἀνιέρου δέ πόλεως καί ἀθέου, μή χρωμένης εὐχαῖς, μηδέ ὅρκοις, μηδέ μαντείαις, μηδέ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν οὐδείς ἔστιν οὐδ' ἔσται θεατής*».

Ἐδῶ μπορεῖ νά διατυπωθεῖ μιά ἀντίρρηση ἤ ἕνα ἐρώτημα: ἐμεῖς βλέπουμε ἀνθρώπους νά δηλώνουν ὅτι εἶναι ἄθεοι. Τί συμβαίνει; Πράγματι εἶναι ἄθεοι ἤ τοῦτο συμβαίνει γιά ὁρισμένο χρονικό διάστημα στή ζωή τους; Συνοπτικά νά ἀπαντήσουμε. Ἡ κατάσταση ἤ ἡ διακήρυξη αὐτή τίς περισσότερες φορές εἶναι παθολογική καί παροδική. Σέ καιρό ἠρεμίας καί εὐημερίας εὔκολα ὁρισμένοι διατυμπανίζουν ὅτι εἶναι ἄθεοι. Σέ κατάσταση δυσκολιῶν, θλίψεων καί πόνων μεταστρέφονται οἱ περισσότεροι, κατά τό ψαλμικό «*ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου, Κύριε*».

Ἔχουν καταγραφεῖ πλεῖστα ὅσα παραδείγματα φαινομενικῶν ἤ πρόσκαιρων ἀθέων. Νά ἀναφέρω ἕνα παράδειγμα τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ὁ περίφημος καί μέ πολλά χαρίσματα λογοτέχνης Μ. Λουντέμης, διακηρυγμένος ἄθεος, ὅταν τίς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ζωῆς του βρέθηκε στό κρεβάτι τοῦ πόνου ἑνός νοσοκομείου τῆς Ἀθήνας, κάλεσε τόν ἱερέα πνευματικό τοῦ νοσοκομείου, ἐξομολογήθηκε, κοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων καί, μετά ἀπό λίγες ἡμέρες, ἔφυγε ἀπό τόν κόσμο αὐτό μέ τά ἐφόδια τῆς ἀθανασίας. Τό γεγονός αὐτό ἐλάχιστοι, ἴσως, τό γνωρίζουν. Ἔχει ὅμως μεγάλη σημασία καί ἔρχεται ὡς μιά ἀπάντηση στή φαινομενική διακήρυξη τῆς ἀθεΐας, ἐνῶ κατά βάθος ὑπάρχει τό σπέρμα τῆς ἀναζήτησης τῆς ἀλήθειας καί τοῦ Θεοῦ.

2. Ἡ ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας καί ἡ εὐπρόσδεκτη λατρεία

Ὅλες σχεδόν οἱ φυλές τῶν ἀνθρώπων λάτρευσαν τό Θεό. Κάποιοι ὅμως πλανήθηκαν στό διάβα τῶν αἰώνων. Αἰτία τῆς πλανεμένης λατρείας ἦταν ἡ πτώση καί ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ἀληθινό Θεό. Οἱ ἐθνικοί λάτρευσαν τά κτίσματα. Θεοποίησαν τίς φυσικές δυνάμεις, τά ἀνθρώπινα πάθη, τά ζῶα καί τά ἄψυχα ἀντικείμενα. Τήν κατάσταση περιγράφει μέ ἐκφραστικό τρόπο ὁ ἀπ. Παῦλος στήν πρός Ρωμαίους ἐπιστολή του (α΄ κεφ. 21-25).

Ἐξαίρεση μεταξύ τῶν ἀρχαίων λαῶν ἀποτέλεσαν οἱ Ἰουδαῖοι. Ἀλλά καί αὐτοί μέ κολοβωμένη τήν ἀλήθεια καί ἐλλιπῆ τή λατρεία. Πίστευαν ὅτι ὁ Θεός εἶναι μόνον δικός τους καί ὅτι λατρεύεται μόνον στά Ἱεροσόλυμα.

Ἡ ἀποκάλυψη ὅμως τῆς ἀλήθειας καί ὁ καθορισμός τῆς «*λογικῆς*» καί εὐπρόσδεκτης λατρείας ἔγινε μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ θεολόγος καί εὐαγγελιστής Ἰωάννης γράφει μέ χαρακτηριστικό τρόπο: «*Ὁ νόμος διά Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καί ἡ ἀλήθεια διά Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο*» (Ἰωάν. α΄, 17). Τό ἐπιβεβαίωσε ἐξάλλου ὁ Χριστός στό διάλογο πού εἶχε μέ τή Σαμαρείτιδα στό φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, ὅταν τῆς εἶπε: «*πνεῦμα ὁ Θεός, καί τούς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν*» (Ἰωάν. δ΄, 24).

Ἡ κυριότερη καί ἁγιότερη πράξη λατρείας πρός τόν Θεό εἶναι ἡ Θεία Λειτουργία. Σ' αὐτήν τελεῖται τό μυστήριο τῶν μυστηρίων, ἡ Θεία Εὐχαριστία. Εἶναι τό μυστήριο τό ὁποῖο παρέδωσε ὁ Χριστός στούς Μαθητές Του τό βράδυ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

Ὡς ὀρθόδοξοι χριστιανοί ἐπί δύο χιλιάδες χρόνια κρατήσαμε ὅσα μᾶς δίδαξε ὁ Ἰησοῦς. Τό ἴδιο ἔπραξαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καί οἱ θεοφόροι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι συνέχισαν τό ἔργο τοῦ Κυρίου. Ἡ ἵδρυση τῆς Ἐκκλησίας συνδέεται ἄρρηκτα μέ τό μυστήριο τῆς θείας οἰκονομίας καί τῆς ἀποκάλυψης τῆς ἀλήθειας στόν κόσμο. Ἔτσι, ὁ Ἰησοῦς Χριστός μέ τήν ἐνανθρώπησή Του στή γῆ «*Ἐκκλησίας σάρκα ἀνέλαβε*». Μέ τήν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἡ Ἐκκλησία εἰσῆλθε στήν ἱστορική της πορεία πρός τά ἔσχατα, πρός τήν τελείωση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅπως γράφει ἕνας σύγχρονος θεολόγος.

Ἡ πορεία τῆς Ἐκκλησίας μέσα στήν Ἱστορία εἶναι μιά συνεχής ἐπανάληψη τοῦ γεγονότος τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία βασικά τελεῖται μέσα ἀπό τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι, ἔχουμε τόν τελειότερο τρόπο λατρείας καί σ' αὐτόν εὐαρεστεῖται ὁ Θεός, γιά νά σταθεροποιοῦνται οἱ πιστοί στήν «*ἐν Χριστῷ*» ζωή τους, μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ νά τελειοποιοῦνται καί νά ἐπιτυγχάνουν τό «*καθ' ὁμοίωσιν*».

Στό ναό τοῦ Θεοῦ συνέρχονται οἱ πιστοί κάθε Κυριακή καί σέ ἄλλες ἑορτές καί τελοῦν κοινή λατρεία. Τά μυστήρια τά τελεῖ πάντοτε ὁ «*κανονικός*» ἐπίσκοπος ἤ πρεσβύτερος τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἤ ὁ πρεσβύτερος πρέπει νά πληροῖ τίς προϋποθέσεις, πού ὁρίζουν οἱ ἱεροί κανόνες τῆς

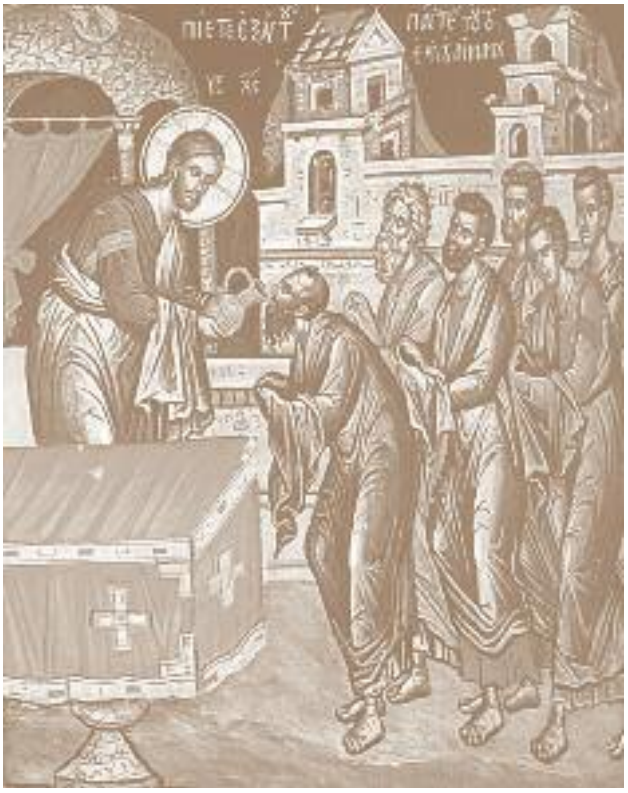

Ἐκκλησίας μας, γιά νά μπορεῖ νά τελεῖ τά μυστήριά της.

Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει πλοῦτο μυστηριακῶν τελετῶν καί ἀκολουθιῶν (Ὄρθρος, Ἑσπερινός, Ἀπόδειπνο, Παρακλήσεις, Χαιρετισμοί, Ὧρες κ.λπ.) μέ τίς ὁποῖες λατρεύεται ὁ Θεός καί τιμῶνται οἱ ἅγιοί Του. Ὑπάρχει δέ θησαυρός ἱερῶν ὕμνων, εὐχῶν καί προσευχῶν, πού βοηθοῦν τόν ἄνθρωπο νά προσεγγίσει τό μυστήριο τοῦ Θεοῦ καί νά ἑνωθεῖ μ' Αὐτόν. Στήν ἐπιτέλεση τῆς λατρείας πρός τό Θεό συμβάλλει τά μέγιστα ἡ τέχνη τῆς εἰκονογραφίας, ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς κατάνυξης, ἡ ἄσκηση τῆς νηστείας καί ὅλα ὅσα ἔχουν θεσπίσει οἱ θεοφόροι πατέρες στίς Οἰκουμενικές Συνόδους γιά τόν ἐτήσιο λειτουργικό κύκλο.

Ἡ κυριότερη ὅμως καί ἁγιότερη πράξη λατρείας πρός τόν Θεό εἶναι ἡ θεία Λειτουργία. Σ' αὐτήν τελεῖται τό μυστήριο τῶν μυστηρίων, ἡ θεία Εὐχαριστία. Εἶναι τό μυστήριο τό ὁποῖο παρέδωσε ὁ Χριστός στούς Μαθητές Του τό βράδυ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ἀφοῦ τέλεσε τό μυστήριο, παρήγγειλε στούς Μαθητές Του: *«Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τήν ἐμήν ἀνάμνησιν»* (Λουκ. κβ΄, 19). Γιά τόν ἴδιο λόγο καί ὁ ἀπ. Παῦλος συνιστᾶ στούς χριστιανούς ὅλων τῶν ἐποχῶν: *«ὁσάκις ἄν ἐσθίητε τόν ἄρτον τοῦτον καί τό ποτήριον τοῦτο πίνητε, τόν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἄν ἔλθῃ»* (Α΄ Κορ. ια΄, 26). Αὐτό τό θεῖο μυστήριο παρέλαβε ἡ Ἐκκλησία, αὐτό ἐτελεῖτο κατά τούς ἀποστολικούς χρόνους καί σ' αὐτό συμμετεῖχαν οἱ χριστιανοί ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Χριστοῦ μέχρι σήμερα. (Βλ. Πράξ. β΄, 42-44).

3. Ἡ προετοιμασία καί οἱ προϋποθέσεις συμμετοχῆς στή Θεία Εὐχαριστία

Γιά νά τελεσθεῖ ὅμως ἡ ἀναίμακτη θυσία, ἡ «λογική» λατρεία πρός τόν Θεό, ὁ ὁποῖος θυσίασε τόν Μονογενῆ Του Υἱό γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἶναι ἀνάγκη πρωτίστως νά ὑπάρχει ἡ ἐπίγνωση τοῦ μεγίστου μυστηρίου τῆς Θείας Λατρείας καί τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Σύμφωνα μέ τήν ἁγιοπνευματική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καί τούς ἱερούς της κανόνες, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ ἀληθινοί ὁδοδεῖκτες γιά τήν πνευματική μας ζωή, ἀπαραίτητη καί βασική προϋπόθεση γιά τήν πρόοδο τῶν πιστῶν καί τήν παραμονή μας στήν Ἐκκλησία εἶναι ὁ τακτικός ἐκκλησιασμός καί ἡ συμμετοχή μας στό μυστήριο τῆς Θ. Εὐχαριστίας.

Ἔτσι, ὀφείλουμε νά προετοιμαζόμαστε κατάλληλα γι' αὐτό. Ὁ ἐπίσκοπος ἀποτελεῖ τήν κεφαλή τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καί εἶναι εἰς *«τύπον»* καί *«τόπον»* τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Χωρίς τόν ἐπίσκοπο ἤ τήν ἄδειά του δέν μπορεῖ νά τελεσθεῖ κανένα μυστήριο. Σήμερα, ἐπειδή ὑπάρχουν ἑκατομμύρια πιστῶν σέ ὅλο τόν κόσμο, τή θεία Λειτουργία μποροῦν νά τήν τελοῦν καί οἱ πρεσβύτεροι (οἱ ἱερεῖς). Οἱ κληρικοί πού πρόκειται νά τελέσουν τή θεία Λειτουργία ὀφείλουν νά προετοιμασθοῦν σωματικά καί πνευματικά. Νά εἰρηνεύουν μέ τό ποίμνιό τους, νά εἶναι καθαροί ἀπό κάθε ρύπο καί νά προσέρχονται μέ τή συναίσθηση ὅτι στά χέρια τους ἀξιώνονται νά κρατήσουν τό πανάχραντο Σῶμα καί τό τίμιο Αἷμα τοῦ Ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ Χριστοῦ, προκειμένου νά τελέσουν τό φρικτό μυστήριο καί νά μεταδώσουν στούς πιστούς *«Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωήν αἰώνιον»*.

Κατά τήν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας ἐπιτρέπεται ἡ συμμετοχή μόνον τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας καί ὄχι τῶν αἱρετικῶν ἤ σχισματικῶν. Εἰδικότερα, γιά τή συμμετοχή τοῦ χριστιανοῦ στή Θεία Κοινωνία, θά πρέπει νά ἐκπληρώνονται κάποιες προϋποθέσεις: δέν πρέπει νά τοῦ ἔχει ἐπιβληθεῖ ἀπό τόν ἐξομολόγο-πνευματικό κάποιο ἐπιτίμιο, τό ὁποῖο τόν ἀποτρέπει γιά ἕνα διάστημα ἀπό τή Θ. Κοινωνία. Ἡ συνείδησή του δέν πρέπει νά τόν ἐλέγχει γιά ἁμαρτήματα, τά ὁποῖα δέν ἐξομολογήθηκε καί τόν ἐμποδίζουν νά προσέλθει στή Θεία Μετάληψη. Ὁ προσερχόμενος στό ἱερό αὐτό μυστήριο ὀφείλει νά εἶναι καθαρός ἀπό σαρκικά πάθη καί μέ ταπείνωση νά ἐκζητεῖ τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ γιά τά ἐν γνώσει καί ἐν ἀγνοίᾳ ἁμαρτήματα καί παραπτώματά του.

Γιά νά εἶναι ὅσο τό δυνατόν καλύτερη ἡ προετοιμασία τοῦ πιστοῦ γιά τή Θ. Εὐχαριστία, ἀποβραδίς (ἀφ' ἑσπέρας, ὅπως λέμε στήν ἐκκλησιαστική ὁρολογία) μπορεῖ νά κάνει τόν αὐτοέλεγχό του, νά προσευχηθεῖ περισσότερο (θεία Μετάληψη), νά μελετήσει καί νά

ἐμβαθύνει στό νόημα τοῦ μυστηρίου. Εἶναι ὡραία ἡ συνήθεια τῆς χριστιανικῆς οἰκογένειας ὅπου ὅλα τά μέλη προετοιμάζονται γιά τή Θ. Κοινωνία, ἑτοιμάζουν τό πρόσφορο, γράφουν τά πρός μνημόνευση ὀνόματα τῶν ζώντων καί τῶν κεκοιμημένων, ἀλληλοσυγχωροῦνται καί μέ εἰρήνη ψυχῆς κατευθύνονται στόν ἱερό ναό. Ἀφοῦ λάβουν τόν *«ἄρτο τῆς ζωῆς»*, μέ τόν καθημερινό τους ἀγώνα διατηροῦν οὐσιαστική καί ὄχι τυπική πλέον σχέση μέ τήν «ἄμπελο τήν ἀληθινή», πού εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός: *«Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τά κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοί κἀγώ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπόν πολύν, ὅτι χωρίς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»* (Ἰωάν. ιε΄, 5). Καί ἀλλοῦ πάλι μᾶς διαβεβαιώνει ὁ Χριστός: *«Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς˙ ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα. καί ὁ ἄρτος δέ ὅν ἐγώ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἥν ἐγώ δώσω ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς»* (Ἰωάν. στ΄, 51).

Ἐπιλογικό

Ὅποιος, λοιπόν, προσέρχεται στή θεία Λατρεία μέ κατάλληλη προετοιμασία καί συναίσθηση τοῦ ἀγωνιζομένου μέλους τῆς Ἐκκλησίας, ὄχι μόνον λαμβάνει πλούσια τᾶ δῶρα καί τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἀλλά μεταφέρει αὐτά καί στό περιβάλλον του.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ χριστιανοῦ ἀπό τήν οὐσιαστική κοινωνία μέ τήν κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, τόν Χριστό, καί μέ τά ἄλλα μέλη τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, τούς ἀδελφούς καί συνανθρώπους του κατά τή θεία Λατρεία, γίνεται φανερή στό οἰκογενειακό καί τό κοινωνικό του περιβάλλον. Αὐτή εἶναι ἡ «ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ» λατρεία πρός τόν Κύριο καί Θεό μας. Σ' αὐτήν εὐαρεστεῖται ὁ Θεός καί μέσα ἀπ' αὐτή προέρχεται ἡ ὠφέλεια καί ἡ σωτηρία.

Κατά τήν τέλεση τῆς θείας Λειτουργίας καί μέ τήν ἀνάξια συμμετοχή μας στή θεία Κοινωνία γίνεται ἡ πρόγευση τῆς αἰωνιότητας. Ἀνάγκη, λοιπόν, νά συμβάλουμε ὅλοι, ὥστε περισσότεροι ἄνθρωποι νά ἀποκτοῦν αὐτή τήν πνευματική ἐμπειρία. Ἔτσι θά λιγοστέψουν οἱ πνευματικοί θάνατοι γύρω μας καί θά συντελοῦνται πνευματικές μεταμορφώσεις καί νεκραναστάσεις. Ἐφόσον αὐτό θά συμβαίνει, θά εἶναι ἀπόδειξη ὅτι ἡ ζωή τῶν χριστιανῶν εἶναι πράγματι «φῶς» καί «ἅλας *ἐπί τῆς γῆς»* (Ματθ. ε΄, 13). Φῶς πού φωτίζει καί διαλύει τό σκοτάδι τῆς πλάνης καί τοῦ ψεύδους, ἀλλά καί ἁλάτι πού διατηρεῖ ἀπό τήν ἠθική σήψη καί «νοστιμίζει» τό περιβάλλον καί τήν κοινωνία μας. ■

Ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου

(Θεολογικὴ καὶ εἰκονογραφικὴ προσέγγιση)

τοῦ Πρωτ. Εὐαγγέλου Παχυγιαννάκη

Ἡ μεγαλύτερη ἑορτὴ τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ Πάσχα. Καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτὴν εἶναι ἡ Κοίμηση τῆς Παναγίας, ποὺ ὁ εὐσεβὴς λαός μας τὴν ὀνομάζει *«Πάσχα τοῦ Καλοκαιριοῦ»*. Εἶναι ὁ σημαντικότερος σταθμὸς στὸν ἑορταστικὸ κύκλο τῶν θεομητορικῶν ἑορτῶν καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἔνδοξο ἐπίλογο τῆς ἐπίγειας ζωῆς τῆς Παναγίας, ἐπειδὴ μὲ τὴν Κοίμησή της καὶ τὴ Μετάστασή της, εἰσῆλθε εἰς τὰ οὐράνια σκηνώματα, ὡς πρόδρομος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἐκάθισεν ὡς Βασίλισσα εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης, καθὼς τὴν ὁραματίσθηκαν οἱ προφῆτες *«ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη»*.

«Διὰ τοῦτο», ἑρμηνεύει ὁ ἀείμνηστος Κόντογλου, *«ἡ Κοίμησις τῆς Παναγίας, ὅπως γιορτάζεται, δὲν εἶναι ξόδι λυπηρόν, ἀλλὰ πανήγυρις χαρμόσυνος, ἑορτὴ ἀθανασίας. Ἀνίσως καὶ δὲν εὐδοκοῦσεν ὁ Κύριος νὰ πάρει σάρκα ἀπὸ τοῦτο τὸ ἱερὸν σκήνωμα, ὅπου εἶναι ξαπλωμένον ἐπάνω εἰς τὸ νεκρικὸν κλινάρι, ὢ ! τί θλίψιν θὰ εἴχαμεν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καταδικασμένοι, χωρὶς ἐλπίδα, εἰς τὴν φθορὰν καὶ εἰς τὸν θάνατον! Ποῖα ψυχὴ θὰ ἠμποροῦσε νὰ δροσισθεῖ ἀπὸ τὴν αὔρα τῆς ἀθανασίας, χωρὶς τὴν ἐλπιδοφόρον χελιδόνα, νὰ εὐφρανθεῖ ἀπὸ τὴν εὐωδίαν τοῦ παραδείσου, ἂν δὲν εἶχε βλαστήσει ἐπὶ τῆς γῆς ἡ ρίζα ὁποῦ ἐπέταξε χρυσόχλωρους κλάδους καὶ ἄνθησε ἐπάνω τους τὸ Ρόδον τὸ Ἀμάραντον (ὁ Χριστός);»*.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τιμᾶ τὴν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου μὲ τὸν πρεπούμενο τρόπο, δηλαδὴ μὲ χαρὰ καὶ μὲ λύπη μαζί, μὲ *«χαροποιὸν πένθος»*, ἀφοῦ ἡ Παναγία εἶναι ἡ πικραμένη χαρὰ τῆς Ρωμιοσύνης καὶ ἡ Μητέρα τῆς χαρμολύπης. Εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ γεύτηκε τοὺς καρποὺς τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι

τὸ ἱερότερο πρόσωπο τῆς Ἱστορίας, γι' αὐτὸ καὶ ὁ λαός μας τὴν ἀγαπᾶ. Τὴν προσκυνᾶ καὶ τὴ σέβεται σὰν τὴ σαρκική του μητέρα κι ἀκόμη περισσότερο. Γιατί, ἐκεῖ ποὺ δὲν φτάνει ἡ ἀγάπη καὶ ἡ δύναμη τῆς μάνας πού μᾶς γέννησε, μπορεῖ καὶ φτάνει ἡ δύναμη τῆς πνευματικῆς μας Μάνας, τῆς Παναγίας. Οἱ ποιητές, κοσμικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοί, τὴν ἔχουν ὑμνήσει μὲ τὰ καλύτερα τραγούδια τους, καὶ ζωγράφοι ὅλων τῶν ἐποχῶν τὴν ἔχουν ἀπεικονίσει μὲ τὶς ὡραιότερες ἐμπνεύσεις τους.

Ἀνυπολόγιστος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰκόνων τῆς Παναγίας κι ἀνάμεσα σ' αὐτὲς ἡ σύνθεση τῆς Κοιμήσεώς της μὲ τὴν ποικιλία τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων. Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ προσέξουμε, ἰδιαιτέρως, στὴ μορφὴ τῆς εἰκονιζόμενης Παναγίας εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς χαρμολύπης. Ἐνῶ ἡ θλίψη εἶναι διάχυτη στὰ πρόσωπα τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν γυναικῶν ποὺ συμμετέχουν στὸ ξόδι, ἡ λύπη ὑποδηλώνεται διακριτικὰ στὰ πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου, ἐνῶ τονίζεται περισσότερο ἡ χαρά, ὅπως καὶ στὴ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ τονίζεται ἡ χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως. Ἐδῶ κυριαρχεῖ ἡ χαρὰ τῆς Μεταστάσεως. Μερικὰ τροπάρια τῶν Ἐγκωμίων εἶναι ἐνδεικτικά: *«Νῦν ὁ οὐρανὸς συναγάλλεται τῇ γῇ καὶ χαίρει, ἄνθρωποι ἀγγέλοις συνήνωνται, μεταστάσης τῆς Ἁγνῆς ἐν οὐρανῷ»* . *«Ὢ χαρᾶς ἀφράστου! ὢ ἀπείρου τιμῆς! Μαριὰμ σὺν Ἰησοῦ τῷ Υἱῷ αὐτῆς, βασιλεύει οὐρανοῦ τε καὶ τῆς γῆς». «Ὢ γλυκυτάτη Μῆτερ! πρὸς τὸ γλυκύτατόν σου, ἐλθὲ χαίρουσα, τέκνον!»*

Ὁ τύπος τῆς Κοιμήσεως στὴν ὀρθόδοξη ἁγιογραφία, ποὺ ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχή, τὸν χῶρο ποὺ θὰ ἱστορηθεῖ (ἂν πρόκειται γιὰ τοιχογραφία ἢ γιὰ φορητὴ εἰκόνα), τὸ περιστατικὸ (συνήθως θαῦμα) ποὺ εἶναι ἡ αἰτία τῆς παραγγελίας τῆς εἰκόνας, τὸν ζωγράφο, ἀνάλογα ποιὰ τεχνοτροπία ἀκολουθεῖ, ἀλλὰ καὶ τὶς ἐπιρροὲς στὴν τέχνη τῶν διαφόρων καλλιτεχνικῶν ρευμάτων, σὲ γενικὲς γραμμές, εἶναι: Κτίρια δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ στὴ μέση νεκροκρέβατο, καλυμμένο μὲ πολύτιμα σεντόνια καὶ πάνω σ' αὐτὸ ξαπλωμένη ἡ Παναγία μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια της στὸ στῆθος καὶ μπροστὰ μανουάλια μὲ λαμπάδες ἀναμμένες. Στὴ μέση, πάνω ἀπὸ αὐτὴν ἵσταται ὁ Χριστὸς μέσα σὲ ἀκτινωτὴ δόξα, δορυφορούμενος ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων, κρατῶντας τὴν ψυχὴ τῆς Παναγίας Μητέρας Του ὡς βρέφος σπαργανωμένο. Πρὸς τὸ κεφάλι βρίσκεται ὁ Ἀπόστολος Πέτρος θυμιάζοντας καὶ στὰ πόδια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος σκυφτός. Πίσω ἀπὸ τὴν κλίνη θρηνοῦντες οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι. Μεταξὺ αὐτῶν παρίστανται, ψάλλοντας τὰ νεκρώσιμα, οἱ ἱεράρχες Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος, ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ὁ Ἱερόθεος καὶ ὁ Τιμόθεος. Στὸ πάνω μέρος τῆς συνθέσεως, ἐντὸς ἡμικυκλίου, σχεδιάζεται συνήθως ὁ οὐρανός, ποὺ ἀνοίγει τὶς πύλες του γιὰ νὰ εἰσέλθει *«ἡ ἐπουράνιος πύλη»*. Ἑκατέρωθεν ἔρχονται *«ἐκ περάτων»* οἱ Ἀπόστολοι, μέσα σὲ νεφελοειδεῖς χιβάδες, γιὰ νὰ κηδεύσουν τὸ πανάμωμον σῶμα τῆς Θεομήτορος.

Ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνα εἰκονίζεται καὶ τὸ ἐπεισόδιο τοῦ Ἑβραίου Ἰεφωνία, ποὺ *«ὁρμήσας ἐπεχείρησε»* τὴν ἀνατροπὴ τοῦ φερέτρου καὶ τοῦ ὁποίου τὰ χέρια ἀπέκοψε Ἄγγελος Κυρίου, ἀποκατέστησε ὅμως καὶ πάλιν ἡ Θεοτόκος, θαυματουργικῶς. Ἄλλες σκηνές, ποὺ σχετίζονται μὲ τὸν καθυστερήσαντα Θωμᾶ, τὴν ἁγία Ζώνη τῆς Παναγίας, τὴν ἀνόρυξη τοῦ τάφου κ.λπ., πλαισιώνουν τὸ ὅλο σκηνικό της Κοιμήσεως. Ὅμως, οἱ ἐπὶ μέρους αὐτὲς σκηνὲς περιορίσθηκαν ἀπὸ τὸ 14ο αἰῶνα καὶ ἑξῆς, καὶ συναιροῦνται στὸ γνωστὸ τύπο, ποὺ ἔκτοτε ἐπικράτησε στὴν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως, μὲ κεντρικὴ ἀναφορὰ στὸ γεγονὸς αὐτῆς ταύτης τῆς Κοιμήσεως καὶ παραδόσεως τοῦ πνεύματος τῆς ὑπεραγίας Μητρὸς εἰς χεῖρας τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ της. ■

Παναγια
Η Πυλη της Σωτηριας

τοῦ Ἀρχιμ.Νεκταρίου Πόκια (ὁμιλία)

Ἀνοίξω τό στόμα μου καί πληρωθήσεται πνεύματος, καί λόγον ἐρεύξομαι τῇ βασιλίδι μητρί...

Λόγο δυνατό καί ἐνθουσιαστικό, συγκλονιστικό καί ἐναργῆ, θεοτοκοστήρικτο καί ἡδύμολπο, ταπεινό καί ἐγκωμιαστικό, καθολικό ἀλλά καί παγκόσμιο ἀπαιτεῖ ἡ σημερινή εὔσημος καί λαμπρά ἡμέρα τῆς Ἀποδόσεως τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας μας Θεοτόκου, καθώς εὑρισκόμεθα εἰς τό Ἱερόν Παλλάδιόν της, ἐδῶ στήν Κρεμαστή, στό Πανίερο Προσκύνημα τῆς ὑψηκαθέδρου Παναγίας, τῆς ἐπονομαζομένης Καθολικῆς.

Εὔλαλε, Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα Ρόδου καί σεπτέ μας Ποιμενάρχα κ. Κύριλλε, Πολυσέβαστε Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα Ἰταλίας καί Μελίτης κ. Γεννάδιε γόνε τῆς παναγιοφυλάκτου κωμοπόλεως Κρεμαστῆς, Πολυσέβαστε μακρινέ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ, κοντινέ ὅμως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα Νέας Ζηλανδίας κ. Ἀμφιλόχιε, σεβαστοί Πατέρες, ἐντιμότατοι ἄρχοντες, λοιπές Πολιτικές καί στρατιωτικές Ἀρχές, λαέ τοῦ Θεοῦ ἠγαπημένε καί παναγιοφρούρητε.

Κάθε φορά πού ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾶ καί λαμπρῶς ἑορτάζει τήν Ὑπεραγία Θεοτόκο, ἡ σκέψη μας στρέφεται πρός τήν νοητή πύλη τῆς ζωῆς, πρός τήν κιβωτόν τήν χρυσωθεῖσαν τῷ πνεύματι, ἡ ὁποία μέ τήν Εἴσοδό της στό Ναό ἄνοιξε τίς πύλες τῆς ζωῆς, ἐνῶ μέ τήν κοίμησή της, ἔκλεισε τίς πύλες τοῦ θανάτου.

Πύλη Θεοῦ, λοιπόν, ἡ Παναγία. Ἕνας λόγος περιεκτικώτατος πού μας ὑπενθυμίζει τό ὕψιστο γεγονός, ὅτι ἡ Παναγία μας, βρίσκεται ἀνάμεσα στόν Θεό καί τούς ἀνθρώπους καί πώς κανείς δέν μπορεῖ νά φθάσει στόν Θεό, ἄν δέν περάσει ἀπό αὐτή τήν Πύλη τῆς Θείας χάριτος. Οἱ προσωπικές ἐνοχές μας πολλές φορές εἶναι τό ἀπροσπέλαστο ἐμπόδιο γιά νά ἀπευθυνθοῦμε ἀπευθείας στόν Ὑπερτέλειο Θεό μας. Ἔτσι στήν Παναγία μας ἔχουμε περισσότερο θάρρος. Τήν βλέπουμε Γοργοεπήκοη καί Παραμυθία, νά μᾶς στηρίζει καί νά μᾶς προστατεύει.

Σ' αὐτήν πλησιάζουμε πιό εὔκολα καί πιό ἄμεσα, ὡς προερχομένην ἐξ ἀνθρώπων, γιά νά πάρουμε κουράγιο καί θάρρος νά συνεχίσουμε τήν ἀνηφορική πορεία τῆς ζωῆς μας νά μήν λιποψυχήσουμε καί νά ἐνδυναμωθοῦμε.

Ἀλήθεια, ποιός κάλεσε σέ βοήθεια τήν Παναγία καί δέν βρῆκε ἀμέσως προστασία καί ἔλεος; Ποιός ἄπλωσε ἱκετευτικά τό βλέμμα του στήν Εἰκόνα της καί δέν βρῆκε βακτηρία καί ἀνακούφιση; Ποιός ὕψωσε τά χέρια του στήν βασίλισσα τοῦ κόσμου καί δέν ἔλαβε τήν ὕψιστη δωρεά;

Πύλη Κυρίου λοιπόν ἡ Θεοτόκος, ὄχι σάν ἕνας τιμητικός τίτλος οὔτε σάν μία ποιητική ἔξαρση τοῦ ἱεροῦ ὑμνογράφου, ἀλλά ὡς μία θεοδώρητη πραγματικότητα.

Σέ μία ἐποχή δύσκολη, χρεωκοπημένη καί ἀκαταλαβίστικη ἀπό πολλούς, ὅπου ἐν μέσῳ παγίδων πολλῶν παρεκκλίνουμε καί ἀπομακρυνόμαστε ἀπό τό φῶς τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, μέ ρήγματα ἀπιστίας καί ἀμφιβολίας, μέ ἀθέατες παγίδες καί μέ τοξεύματα δόλια, ἄμεση ἀλλά καί προσιτή ἡ βοήθεια τῆς Θεοτόκου ἔρχεται σάν σωσίβιο στίς κρίσιμες ὧρες καί στιγμές μας. Σύμφωνα μέ τόν ὑμνολογικό καί θεολογικό λόγο τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Παναγία μας εἶναι ἡ θεία εἴσο-

δος τῶν σωζομένων. Εἶναι ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου ἀλλά καί ἡ δική μας Μητέρα, πού πρόθυμα καί ὁλόκαρδα κάνει ὅ,τι ἔκανε καί ὁ Υἱός της μέ σκοπό τή δική μας σωτηρία. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τονίζει ὅτι, ἄν κάποιος δέν ἀναγνωρίζει τήν Ἁγίαν Παρθένον ὡς Θεοτόκον, βρίσκεται χωρισμένος ἀπό τόν Θεόν.

Πόσο πολύ δύσκολο εἶναι ὅμως ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος μέ τίς καθημερινές λαμβάνουσες παραστάσεις, πού ἀποκομίζει ἀπό τό περιβάλλον, πού ζεῖ καί δραστηριοποιεῖται, νά κατανοήσει τήν ὑψηλή θέση τοῦ θεομητορικοῦ μυστηρίου καί πολύ περισσότερο τόν ὕψιστο ρόλο τῆς Πλατυτέρας τῶν Οὐρανῶν πού κοσμεῖ τό βάθος τοῦ Ἱεροῦ βήματος ὅλων τῶν ὀρθοδόξων Ναῶν μέ τά ἀνοικτά χέρια, ἕτοιμη νά δεχθεῖ τίς ἱκεσίες καί τίς παρακλήσεις ὅλων τῶν πιστῶν! Εἶναι καί αὐτή μία ἄλλη λατρευτική ἐπιβεβαίωση τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ Παναγία Θεοτόκος εἶναι ὄντως ἡ πύλη τοῦ Θεοῦ πού μᾶς περιμένει ὅλους μέ ἀνοικτές ἀγκάλες, ὅπως ἀνοικτές εἶναι καί οἱ ἀγκάλες τοῦ Υἱοῦ της πάνω στό Σταυρό.

Γνωρίζουμε ὅλοι μας, ὅτι στό τέμπλο κάθε ἐκκλησίας πάντοτε στά δεξιά τῆς Ὡραίας Πύλης βρίσκεται ἡ Εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καί στά ἀριστερά ἡ Εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Σχηματίζεται ἔτσι ἕνα εἶδος ζυγοῦ, τοῦ ζυγοῦ τῆς σωτηρίας. Ἀπό τή μία μεριά εἶναι ὁ Σωτήρας, ἡ αἰτία τῆς σωτηρίας μας ὁ θεῖος Νυμφίος καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἡ Θεοτόκος, τό μέσο τῆς σωτηρίας, ἡ ἀνύμφευτη Νύμφη Του. Ὁ βασιλιάς καί ἡ βασίλισσα. Ὁ ἄναξ καί ἡ ἄνασσα. Ὁ νέος Ἀδάμ καί ἡ νέα Εὔα.

Ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Στή Θεοτόκο ἀνακαλύπτουμε τήν ἴδια τήν Ἐκκλησία καί στήν Ἐκκλησία ἀνακαλύπτουμε τήν Κυρία Θεοτόκο. Ὅπως αὐτή ἔγινε μέ τό πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἄσπιλη καί ἀμόλυντη, ἔτσι καί ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἁγία καί ἄμωμος.

Ὅπως ἡ Παρθενία τῆς Θεοτόκου εἶναι εὔκαρπος, ἔτσι καί ἡ Ἐκκλησία γεννᾶ τά τέκνα της γιά τήν αἰώνια ζωή.

Ὅπως ὑπάρχει μία καί μόνη ἄχραντη Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καί ὁ Χριστός ἵδρυσε μία καί μόνη Ἐκκλησία.

Ὅπως ὁ Χριστός ἔκανε τήν Παναγία Μητέρα Του πηγή ζωῆς, ρίζα ἁγιότητας καί εὐλογημένη ἐν γυναιξί, ἔτσι καί τήν Ἁγία του Ἐκκλησία ἔκανε μοναδική πηγή σωτηρίας καί ἁγιασμοῦ γιά ὅσους πιστεύουν.

Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, εὐλαβεῖς συμπανηγυριστές.

Μᾶς ἀξίωσε καί ἐφέτος ἡ χάρη τῆς Μεγαλόχαρης Παναγίας τῆς Καθολικῆς νά ἔλθουμε ὡς ταπεινοί προσκυνητές γιά νά τήν παρακαλέσουμε. Γιά νά ἀνακαλύψουμε ἀκόμη περισσότερο τήν γλυκύτητα τῆς ματιᾶς της. Γιά νά τήν ἱκετεύσουμε εὐλαβικά, τό παρήγορο βλέμμα της, νά ἀναθερμάνει τόν πνευματικό χειμώνα πού ζεῖ ὁ καθένας, νά ζεστάνει τίς παγωμένες καρδιές μας, νά μετριάσει τόν ἄφθονο καθημερινό ἀνθρώπινο πόνο καί νά ἐμπνεύσει πίστη, ἐλπίδα, αἰσιοδοξία σέ μία κοινωνία ψεύτικη, ἀπατηλή, χωρίς ἐρείσματα καί ἀντιστάσεις, μέ πανθομολογούμενο τόν κίνδυνο κατάρρευσης καί ἔκπτωσης ἀξιῶν, ἀρχῶν καί ἰδανικῶν. Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά κλείσω μέ ἕνα περιστατικό πολύ διδακτικό παρμένο ἀπό τό Γεροντικό.

Ὅπως ὑπάρχει μία καί μόνη ἄχραντη Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καί ὁ Χριστός ἵδρυσε μία καί μόνη Ἐκκλησία.

Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ὁ διά Χριστόν σαλός, ὅταν ἀκόμα ἦταν ἐπί γῆς, ἡρπάγη στόν παράδεισο. Ἐκεῖ συνομίλησε μέ πολλούς ἁγίους. Εἶδε καί τούς ἀγγέλους. Ἔψαχνε νά δεῖ καί τή Παναγία. Δέν τήν βρῆκε ὅμως πουθενά. Ρώτησε τούς ἁγίους. Ποῦ εἶναι ἡ Παναγία γιά νά πάω νά τήν προσκυνήσω;

Ἡ Παναγία ποτέ δέν μένει στόν Παράδεισο, τοῦ ἀπάντησαν οἱ ἅγιοι. Συνεχῶς, μέρα νύκτα, τρέχει σ' ὅλη τη γῆ. Στόν πονεμένο, στόν ἄρρωστο, στόν φτωχό, στόν ὀρφανό, παντοῦ, ὅπου τήν καλοῦνε. Εἶναι πάντα σέ ἐγρήγορση, σέ ἐπιφυλακή καί σέ ἐπαγρύπνηση γιά νά ἐπαληθεύει αὐτό πού πολλές φορές ἀκούσαμε αὐτές τίς ἡμέρες στό γνωστό Ἀπολυτίκιο τῆς Ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως, ὅτι δηλαδή, *«ἐν τῇ κοιμήσει οὐ κατέλιπε τόν κόσμο»*. Φεύγοντας σέ λίγο ἀπό τό Ἱερό αὐτό προσκύνημα ὅλοι μας, μικροί μεγάλοι, νέοι γέροι παιδιά, ἄς ἐγκολπωθοῦμε τό γνήσιο καί ὑγιές πρότυπο τῆς Παναγίας μας, τῆς κατά χάριν Μητέρας μας.

Ἕνα πρότυπο συνεχοῦς προσευχῆς, πίστης, ὑπακοῆς, ταπεινοφροσύνης ἀλλά καί σιωπῆς. Μίας σιωπῆς πού μυστικά νουθετεῖ καί ἀθόρυβα εὐεργετεῖ καθένα πού τήν ἐπιδιώκει καί ἐπιθυμεῖ νά τήν ἀποκτήσει. ■

Ζήλια:
ἕνα ἀρνητικό καί διαβρωτικό συναίσθημα

τῆς Παρασκευῆς Μαντικοῦ, δασκάλας

Ζήλια εἶναι τό δυσάρεστο συναίσθημα πού νιώθει κανείς ἀπέναντι σέ κάποιον πού πλεονεκτεῖ ἤ πού ἐπιτυγχάνει κάτι ἀξιόλογο ἤ κατέχει κάτι πού δέν ἔχει ὁ ἴδιος[1].

Ἄν ζητούσαμε ἀπό ἕνα παιδί νά ζωγραφίσει τή ζήλια θά τοποθετοῦσε πάνω στό κεφάλι της ἕνα τεράστιο μάτι πού θά ἔψαχνε νά βρεῖ ἐχθρούς ἐκεῖ πού δέν ὑπάρχουν. Ὅταν ζηλεύει κάποιος κοιτᾶ πάντα μέ λοξό μάτι, τό στόμα του γίνεται μία γραμμή ἀπ' τό σφίξιμο καί συστρέφει τά χέρια[2]. Τό συναίσθημα αὐτό σέ κάνει νά νομίζεις ὅτι οἱ ἄλλοι δέ σ' ἀγαποῦν ἤ ὅτι ἀγαποῦν κάποιον ἄλλο περισσότερο ἀπό ἐσένα.

Ἄν ἡ ζήλια ὁδηγήσει σέ φθόνο τότε χαρακτηρίζεται ὡς ζηλοφθονία. Ἡ λέξη φθόνος εἶναι κακόσημη. Δηλώνει τή λύπη καί τό μίσος κατά τῶν ἄλλων, ὅταν ἔχουν περισσότερα ἀγαθά ἤ προσόντα ἀπό ἐμᾶς τούς ἴδιους. Φθονοῦμε καί ζηλεύουμε τούς ἄλλους γιά τόν πλοῦτο τους, γιά τήν ὀμορφιά, τήν ὑγεία τους, τήν ἐξυπνάδα, τή μόρφωσή τους, τήν εὐτυχία τους. «*Λύπη τῆς τοῦ πλησίον εὐπραγίας ὁ φθόνος*», λέει ὁ Μέγας Βασίλειος. Μέ τό φθόνο ἡ καρδιά τῶν ἀνθρώπων σκληραίνει. Ὅταν κάποιος νιώθει φθόνο ζαρώνει τά φρύδια, τό δέρμα του γίνεται πράσινο, σφίγγει καί στραβώνει τό στόμα, κλείνει τίς γροθιές του[3]. Τό παραπάνω συναίσθημα εἶναι ἀπό τά πιό ἐπικίνδυνα καί καταστροφικά πού κάνουν τόν ἄνθρωπο μοναχικό καί δυστυχισμένο. Ὁ Μέγας Βασίλειος γράφει: «*Ὁ φθόνος κατατρώγει τήν ψυχήν, ὅπως ἡ σκουριά καταστρέφει τόν σίδηρον*» καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος συμπληρώνει: «*Ὁ φθόνος τήκει τούς ἔχοντας*». Συνήθως ὁ φθονερός ἄνθρωπος δέν κάνει τίποτα γιά νά ἀποκτήσει τά ἀγαθά ἤ τά προσόντα πού ἔχουν οἱ ἄλλοι, οὔτε ὅταν ὑπάρχει ἡ δυνατότητα νά τά ἀποκτήσει. Ἁπλῶς λυπᾶται καί ἀντιπαθεῖ. Βασανίζεται ἀπό τό ὀλέθριο αὐτό πάθος καί δέ δοκιμάζει χαρά στή ζωή του.

Κανένας δέν εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπό τό συναίσθημα τοῦ φθόνου. Ἡ ζήλια μπορεῖ νά ὁδηγήσει στήν ἄμιλλα «*ἐπί καλῷ*», εἰς βάρος κάποιου. Νά ἀποτελέσει κίνητρο πού θά μᾶς σπρώξει σέ προσπάθεια γιά νά φτάσουμε στό ὕψος τῶν ἄλλων. Ἄν ἡ ζήλια γίνει φθόνος, τότε εἶναι ἕνα ἀρνητικό καί διαβρωτικό συναίσθημα. Στήν περίπτωση αὐτή πιστεύουμε ὅτι δέν μποροῦμε μέ τήν προσωπική μας προσπάθεια καί τήν ὑπομονή νά πραγματοποιήσουμε τίποτα ἀξιόλογο καί τό μόνο πού μᾶς μένει εἶναι νά μισοῦμε αὐτούς πού βρίσκονται σέ πιό πλεονεκτική θέση, νά λυπούμαστε γιά τήν ἀνεπάρκεια καί τήν κατωτερότητά μας. Νά διαβάλλουμε καί νά συκοφαντοῦμε τούς συνανθρώπους μας θέλοντας νά βλάψουμε τήν ὑπόληψή τους καί νά κλονίσουμε τήν ἐμπιστοσύνη τῶν ἄλλων πρός αὐτούς. Ὁ φθόνος ὁδήγησε τόν Κάιν νά σκοτώσει τόν ἀδελφό του Ἄβελ. Ὁ φθόνος ἔκανε τά ἀδέλφια τοῦ Ἰωσήφ νά τόν πουλήσουν στούς Ἰσμαηλίτες. Τό ὀλέθριο αὐτό συναίσθημα κυρίευσε τόν Σαούλ νά καταδιώκει τό Δαβίδ καί τούς Φαρισαίους γιά νά σταυρώσουν τό Σωτήρα Χριστό. «*Διά φθόνον....* (Ματθ. κζ΄ 18). Ὁ φθόνος εἶναι τό δυσάρεστο συναίσθημα πού ἀποτελεῖ διαρκῆ καί ἀστείρευτη πηγή δυστυχίας γιά τόν ἄνθρωπο.

Ζήλια μεταξύ ἀδελφιῶν

Ὁ ἐρχομός ἑνός νέου παιδιοῦ στήν οἰκογένεια δημιουργεῖ προβλήματα ζήλιας, μεταξύ τοῦ μεγαλύτερου καί τοῦ νέου παιδιοῦ. Τό μεγαλύτερο παιδί νιώθει ὅτι κάτι χάνει μέ τόν ἐρχομό τοῦ ἀδελφιοῦ του. Ἀρχίζει νά μοιράζεται τήν προσοχή καί τήν ἀγάπη τῶν γονιῶν του. Ἡ ἡλικία τῶν παιδιῶν παίζει σημαντικό ρόλο. Ἀνάλογα μέ τό ἐπίπεδο ἀντίληψής τους οἱ γονεῖς μποροῦν νά μιλοῦν στό μεγαλύτερο παιδί τους γιά τή γέννηση καί τόν ἐρχομό τοῦ νέου μέλους τῆς

οἰκογένειας. Τό μεγαλύτερο παιδί συμμετέχει στίς προετοιμασίες(στολισμός δωματίου, κούνια, ροῦχα) γιά τό νέο παιδί. Δέ νιώθει ὅτι παραμερίζεται ἤ ὅτι χάνει κάτι. Στήν περίπτωση πού κοιμᾶται ἀκόμη σέ παιδικό κρεβατάκι καλό εἶναι νά τοῦ δοθεῖ ἕνα κανονικό κρεβάτι. Νιώθει χαρά καί συνδέει μέ θετικά γεγονότα τόν ἐρχομό τοῦ νέου παιδιοῦ. Οἱ παραπάνω κινήσεις βοηθοῦν τά μεγαλύτερα παιδιά στό νά κατανοήσουν ὅτι ἡ προσοχή καί ἡ ἀγάπη πού δίνονται πρός αὐτά δέ μειώνονται.

Ἡ ζήλια μεταξύ ἀδελφιῶν εἶναι σύνηθες φαινόμενο. Κάποτε τό μεγαλύτερο παιδί ἐπιστρέφει σέ συμπεριφορές πού εἶχε ὅταν ἦταν σέ πιό μικρή ἡλικία (ἀλλαγή τρόπου ὁμιλίας, πιπίλισμα δαχτύλου, νυχτερινή ἐνούρηση κ.λ.π.). Τά φαινόμενα αὐτά εἶναι παροδικά. Οἱ γονεῖς πρέπει νά τά ἀποδέχονται καί νά τά ἀντιμετωπίζουν μέ ὑπομονή καί ἀγάπη. Ὁ ρόλος τῶν γονιῶν εἶναι εἶναι καθοριστικός στή γένεση ἀλλά καί στήν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος. Ὑπάρχουν περιπτώσεις πού ἡ ζήλια γίνεται ἀντιπαλότητα. Ἐμφανίζονται φαινόμενα βίας καί κακοποίησης τοῦ ἑνός παιδιοῦ ἀπό τό ἄλλο. Συνήθως κακοποιεῖ τό μεγαλύτερο σέ ἡλικία ἤ τό δυνατότερο σωματικά παιδί. Ἡ οἰκογένεια τότε θά πρέπει νά ζητήσει βοήθεια ἀπό εἰδικούς ψυχολόγους. Οἱ πιθανότητες γιά σοβαρά προβλήματα λόγω ζήλιας ἐλαχιστοποιοῦνται στίς οἰκογένειες πού ὑπάρχουν ἰσότιμη ἀντιμετώπιση τῶν παιδιῶν, σεβασμός καί ἐκτίμηση στήν προσωπικότητα καί τίς ἰδιαιτερότητες τοῦ κάθε μέλους τῆς οἰκογένειας.

Δῶστε ἐνθάρρυνση. Μήν ἐπαινεῖτε

Μέ τήν πρώτη ματιά ὁ ἔπαινος καί ἡ ἐνθάρρυνση μοιάζουν[4]. Καί τά δυό συγκεντρώνουν τήν προσοχή στή θετική συμπεριφορά. Διαφέρουν ὡς πρός τό σκοπό καί τό ἀποτέλεσμα. Ὁ ἔπαινος εἶναι εἶδος ἀνταμοιβῆς πού καλλιεργεῖ ἕνα αἴσθημα ἀνταγωνισμοῦ. Δίνεται ὅταν κερδίζουμε ἤ ὅταν εἴμαστε καλύτεροι. Ἡ ἐνθάρρυνση δίνεται γιά τήν προσπάθεια ἤ γιά τή βελτίωση, ὅσο μικρή κι ἄν εἶναι αὐτή. Ὁ γονιός πού ἐνθαρρύνει δέν ἐνδιαφέρεται νά συγκρίνει τό παιδί του μέ τούς ἄλλους. Ἐνδιαφέρεται ὥστε τό παιδί νά δεχτεῖ τόν ἑαυτό του, νά ἀντιμετωπίσει τίς δυσκολίες μέ θάρρος, νά νιώσει ὅτι ἀξίζει (αὐτοεκτίμηση). Νά πιστέψει ὅτι μέ προσωπική προσπάθεια καί ὑπομονή μπορεῖ νά ἀποκτήσει ἀγαθά καί προσόντα. Δέ μισεῖ αὐτούς πού βρίσκονται σέ πιό πλεονεκτική θέση οὔτε λυπᾶται γιά τήν ἀνεπάρκεια καί τήν κατωτερότητά του.

Φράσεις πού δείχνουν παραδοχή:

«Μοῦ ἀρέσει ὁ τρόπος πού ἀντιμετωπίζεις τό πρόβλημα»

«Πόσο ὡραία στόλισες τήν κούνια τοῦ ἀδελφοῦ σου!»

Φράσεις πού δείχνουν ἐμπιστοσύνη:

«Εἶμαι σίγουρη ὅτι θά τά καταφέρεις!»

«Θά βρεῖς ἕνα τρόπο ν' ἀπασχολήσεις τό ἀδερφάκι σου, ὅσο θά ἑτοιμάζω τό φροῦτο του».

Φράσεις πού συγκεντρώνουν τήν προσοχή στή συνεισφορά, στά θετικά σημεῖα, στήν ἐκτίμηση:

«Εὐχαριστῶ γιά τή βοήθειά σου. Ἐκτιμῶ ἀληθινά τό ὅτι ἔπαιξες μέ τό ἀδελφάκι σου, γιατί μέ διευκόλυνες πολύ στό νά ἑτοιμάσω τό φαγητό σας!»

Φράσεις πού ἀναγνωρίζουν τήν προσπάθεια καί τή βελτίωση:

«Ἴσως νομίζεις ὅτι δέν τά κατάφερες ὅσο θά ἤθελες. Ἐγώ ὅμως βλέπω πόσο πολύ ἔχεις προχωρήσει!!!».

Τό ἀντίδοτο τῆς ζήλιας

Ἡ δύσπιστη ἡ ζήλια
μέ μάτια θολωμένα,
ψάχνει νά βρεῖ ἐχθρούς
ἀκόμα κι ἀνάμεσα σέ φίλους
κι ἀδερφούς.

Σέ κάνει νά νομίζεις
πῶς δέ σέ ἀγαποῦν.
Σκέψεις καταστροφικές
τό νοῦ σου κυβερνοῦν.

Κι ἄν ἡ ζήλια γίνει φθόνος
ἡ καρδούλα σου σκληραίνει,
ἡ ψυχή σου ἀρρωσταίνει
καί δέ νιώθεις πιά χαρά.

Γίνεσαι μοναχικός
θέλεις ὅ, τι ἔχουν οἱ ἄλλοι.
Θέλει ἀγώνα γιά νά βάλεις,
ἄλλες σκέψεις στό κεφάλι.

Ἡ Ἐμπιστοσύνη πρέπει
τό μυαλό νά κυβερνᾶ
καί ἡ Ἱκανοποίηση
νά δίνει τόπο στή χαρά.

Ὁ Θεός μᾶς ἔχει ὅλους
στή μεγάλη Του ἀγκαλιά.
Τά χαρίσματα μοιράζει
μέ τό χέρι στήν καρδιά.

Ἄν προσπαθεῖς νά παινεύεις
πάντα αὐτόν πού προοδεύει,
εὐχαρίστηση θά νιώσεις
κι ἀπ' τή ζήλια θά γλιτώσεις!!!

Τά παιδιά θέλουν πάντα περισσότερα

Γιά νά συνειδητοποιήσουν τά παιδιά τήν ἐσωτερική τους ἱκανότητα νά εἶναι εὐτυχισμένα, χρειάζεται ν' ἀποκτήσουν σαφῆ γνώση ὅτι δέ μποροῦν νά ἔχουν πάντα ἐκεῖνο πού θέλουν. Ὅταν συνειδητοποιήσουν τήν ἀνάγκη τους γιά ἀγάπη ἀρχίζουν ν' ἀντιλαμβάνονται ὅτι μποροῦν νά εἶναι εὐτυχισμένα, ἀκόμα κι ἄν δέν ἀποκτήσουν ὅλα ὅσα

ἐπιθυμοῦν. Καταλαβαίνουν ὅτι δέ χρειάζεται νά τά ἀποκτήσουν ὅλα μεμιᾶς. Ἔτσι μαθαίνουν τήν ἀναβολή τῆς *«ἄμεσης ἱκανοποίησης»*[5].

Ὅταν ἕνα παιδί ζητᾶ περισσότερα καί δέν τά ἐξασφαλίζει αἰσθάνεται πολύ δυστυχισμένο. Ζηλεύει τά παιδιά πού ἱκανοποιοῦνται ὅλες οἱ ἐπιθυμίες τους καί ὑποφέρει ἀναγνωρίζοντας σέ ἄλλα παιδιά προσόντα (σωματική ὁμορφιά, ἐξυπνάδα) πού τό ἴδιο δέ διαθέτει. Ἡ ἀναβολή τῆς ἄμεσης ἱκανοποίησης εἶναι μία ἀπό τίς σημαντικότερες ἱκανότητες πού εἶναι ἀναγκαῖο ν' ἀποκτήσουμε. Τό νά μάθουμε νά ζητᾶμε περισσότερα καί ἐντούτοις νά εἴμαστε εὐτυχισμένοι μ' ὅσα ἤδη ἔχουμε εἶναι μεγάλο προσόν. Βοηθώντας τά παιδιά ν' ἀπελευθερώνουν τό ἀρνητικό συναίσθημα τῆς ζήλιας μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία μέ συζήτηση νά τά βοηθήσουμε νά συνειδητοποιήσουν, ὅτι μποροῦν νά εἶναι εὐτυχισμένα κάθε στιγμή, ἀκόμα κι ἄν δέν ἔχουν ὅσα θέλουν ἤ τά πράγματα δέν ἔρχονται πάντα ἔτσι, ὅπως τά ἐπιθυμοῦν. Ὅταν τά παιδιά ἔχουν μάθει νά ζητοῦν περισσότερα, ἀλλά ἔχουν κατανοήσει ὅτι ὀφείλουν νά εἶναι ὑπομονετικά καί νά ἐκτιμοῦν ὅσα ἔχουν, δέ ζηλεύουν, δέν ὑποφέρουν, ἀλλά εἶναι κατάλληλα ἐξοπλισμένα γιά ν' ἀντιμετωπίσουν τίς προκλήσεις τῆς ζωῆς. Μέ ἀνοιχτό τό μυαλό καί τήν καρδιά ὀνειρεύονται καί διεκδικοῦν. Τά μάτια τους δέ *«στέκονται»* σέ ὅσα ἔχουν οἱ ἄλλοι. Ἔχουν πεποίθηση στίς ἱκανότητές τους νά πετύχουν περισσότερα. *«Ἄν οἱ γονεῖς κάνουν τό καλύτερο πού μποροῦν γι' αὐτά ὁ Θεός θά κάνει τά ὑπόλοιπα»*.

Παραπομπές

1. Γ. Μπαμπινιώτη, Λεξικό τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Ἀθήνα 1998, σελ. 712
2. Βιολέτα Μονρεάλ, ΖΗΛΙΑ, ἐκδόσεις Φλούδας, Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 5
3. Βιολέτα Μονρεάλ, ΦΘΟΝΟΣ, ἐκδόσεις Φλούδας, Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 5
4. Σχολεῖο γιά γονεῖς, Δρ. Ντόν Ντίνκμεγερ – Γκάρυ Μακκαίη, ἐκδόσεις Θυμάρι, Ἀθήνα 1980, σελ. 46
5. Γονεῖς καί παιδιά, ζήτημα ἐπικοινωνίας, John Gray, ἐκδόσεις Φυτράκη, Ἀθήνα 1999, σελ. 428.

ΑΠΟ ΤΗ ΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΟΥ ΣΑΡΩΦ

Πέτρου Μπότση
«Φιλοκαλία τῶν Ρώσων νηπτικῶν», Α΄ τεῦχος: Διδαχές ὁσίου Σεραφείμ τοῦ Σάρωφ. Δ΄ Ἔκδοση, Ἀθήνα 1992 (σελ. 39-41).

Πίστη

Πρίν ἀπ' ὁτιδήποτε ἄλλο πρέπει κανείς νά πιστέψει στό Θεό, «ὅτι ἐστι καί τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτόν μισθαποδότης γίνεται» (Ἑβρ. ια΄ 6). Ἡ πίστη, σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἀντιόχου, εἶναι ἡ ἀρχή τῆς ἕνωσής μας μέ τό Θεό. Αὐτός πού πιστεύει πραγματικά εἶναι μιά πέτρα στό ναό τοῦ Θεοῦ. Ἔχει προπαρασκευαστεῖ γιά τό οἰκοδόμημα τοῦ Θεοῦ καί Πατέρα, ἔχει ἀνυψωθεῖ στά ὕψη μέ τή δύναμη τοῦ Σταυροῦ καί μέ τή βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

«Ἡ πίστις χωρίς τῶν ἔργων, νεκρά ἐστι» (Ἰακ. β΄ 26). Καί τά ἔργα τῆς πίστης εἶναι ἀγάπη, εἰρήνη, ὑπομονή, εὐσπλαχνία, ταπείνωση, ὑπακοή στό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί ζωή ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Μόνο μιά τέτοια πίστη μπορεῖ νά θεωρηθεῖ πραγματική. Δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει πραγματική πίστη χωρίς ἔργα. Ἕνας πού πιστεύει πραγματικά ὁπωσδήποτε θά ἔχει καί ἔργα. Ἄν δέ ζοῦμε κι ἐμεῖς μιά ζωή ὅμοια μέ τῶν πατέρων μας εἶναι γιατί μᾶς λείπει ἡ πίστη, ἡ ἀποφασιστικότητα νά τό κάνουμε. Ἄν ἤμαστε σταθερά ἀποφασισμένοι νά τούς μιμηθοῦμε, θά ζούσαμε ὅπως κι ἐκεῖνοι, γιατί ἡ χάρη πού δίνει ὁ Θεός στούς πιστούς πού Τόν ἀκολουθοῦν μέ ὅλη τους τήν καρδιά εἶναι πάντα ἡ ἴδια. *«Ἰησοῦς Χριστός χθές καί σήμερον ὁ αὐτός καί εἰς τούς αἰῶνας»* (Ἑβρ. ιγ΄ 8).

Ἐλπίδα

Ὅλοι ὅσοι ἔχουν σταθερή ἐλπίδα στό Θεό ἀνυψώνονται σ' Ἐκεῖνον καί φωτίζονται μέ τήν ἀκτινοβολία τοῦ αἰωνίου φωτός.

Τό νά μή μεριμνᾶ ὁ ἄνθρωπος γιά τόν ἑαυτό του, γιά χάρη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀγαθῶν ἔργων, πιστεύοντας ὅτι ὁ Θεός θά τόν φροντίσει, σημαίνει ὅτι ἔχει ἐλπίδα ἀληθινή. Ὅταν ὅμως φροντίζει μόνος του γιά τίς ὑποθέσεις του καί προσεύχεται στό Θεό μόνο, ὅταν τόν περιβάλουν ἀναπόφευκτες δυστυχίες πού δέ βλέπει τρόπο νά τίς ἀποφύγει μέ τίς ἴδιες του τίς δυνάμεις καί τότε μόνο ἀρχίζει νά ἐλπίζει στή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, σημαίνει ὅτι ἡ ἐλπίδα του εἶναι μάταιη καί ψευδής. Αὐτός πού ἔχει ἀληθινή ἐλπίδα ἀναζητᾶ τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ μόνο καί εἶναι ἀπόλυτα βέβαιος πώς ὁτιδήποτε τό ἐπίγειο τοῦ εἶναι ἀπαραίτητο γι' αὐτή τήν παροδική ζωή, ὁπωσδήποτε θά τοῦ δοθεῖ.

Ἡ καρδιά δέν μπορεῖ νά εἶναι εἰρηνική μέχρι νά ἀποκτήσει αὐτή τήν ἐλπίδα. Ἡ ἐλπίδα χορηγεῖ εἰρήνη καί χαρά στήν καρδιά. Ἀναφορικά μέ αὐτή τήν ἐλπίδα τά πανσεβάσμια καί πανάγια χείλη τοῦ Σωτῆρος εἶπαν: *«Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, κἀγώ ἀναπαύσω ὑμᾶς»* (Ματθ. ια΄ 28), δηλαδή, ἔχετε ἐλπίδα σέ μένα καί θά βρεῖτε ἀνάπαυση ἀπό τους κόπους καί τό φόβο σας.

Στό Εὐαγγέλιο τοῦ εὐαγγελιστῆ Λουκᾶ ἀναφέρεται γιά τό Συμεών: *«Καί ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπό τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου μή ἰδεῖν θάνατον πρίν ἤ ἴδῃ τόν Χριστόν Κυρίου»* (Λουκ. β΄ 26). Καί ἡ ἐλπίδα αὐτή δέν τόν ἐγκατέλειψε, ἀλλά περίμενε τόν ἐπιθυμητό Σωτήρα τοῦ κόσμου καί, παίρνοντάς Τον μέ χαρά στά χέρια του, εἶπε: *«Νῦν ἀπολύεις τόν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατά τό ῥῆμα σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τό σωτήριόν σου»* (Λουκ. β΄ 29-30).

Ὁ Ἅγιος Μακάριος Νοταρᾶς ὁ Κορίνθου

τοῦ Κωνσταντίνου Κώττη, θεολόγου

ΒΙΟΣ

Εἶναι ὁ κτήτορας τοῦ καθίσματος τῆς *«Παναγίας Κουμάνας»* στήν Πάτμο μέ τή θαυματουργή εἰκόνα καί ἐμψυχωτής τοῦ κινήματος τῶν *«Κολλυβάδων»*.

Γεννήθηκε τό 1731[1] στήν Κόρινθο καταγόμενος ἀπό τή μεγάλη οἰκογένεια τῶν Νοταράδων, γνωστή στά βυζαντινά χρόνια, ἀλλά καί μετά κατά τήν ὑποδούλωση. Ἀπ' τήν ἴδια οἰκογένεια καταγόταν ὁ ἅγιος Γεράσιμος Κεφαλληνίας (1509-1579) καί οἱ πατριάρχες Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (1669-1707) καί Χρύσανθος (1707-1731)[2].

Βαπτίσθηκε ἀπό τόν μητροπολίτη Κορίνθου Παρθένιο καί πῆρε τό ὄνομα Μιχαήλ[3]. Ἔμαθε τά πρῶτα γράμματα ἀπό τόν Εὐστράτιο Κεφαλληνίας. Ἐπειδή δέν ὑπῆρχε δάσκαλος, διδάσκει ὁ ἴδιος δωρεάν τά παιδιά τῆς Κορίνθου γιά ἕξι χρόνια[4].

Ἀπό πολύ νωρίς δείχνει τήν κλίση του ἀπέναντι στά πνευματικά πράγματα. Ὅταν ὁ πατέρας του τόν τοποθετεῖ ἐπιστάτη μίας περιοχῆς γιά νά συγκεντρώσει χρήματα καί νά γίνει πλούσιος, αὐτός τά μοίραζε στούς φτωχούς καί ὁ πατέρας του τόν μάλωνε. Φεύγει κρυφά γιά τή Μονή τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, πού ὅμως οἱ πατέρες φοβοῦνται νά τόν κρατήσουν, λόγω τῆς δύναμης πού εἶχε ὁ πατέρας του σ' ὁλόκληρη τήν Πελοπόννησο[5].

Ὅταν τό 1764 πέθανε ὁ Κορίνθου Παρθένιος, ὁ λαός τῆς Κορίνθου σύσσωμος ἐξέλεξε τόν Μιχαήλ *«ὅθεν τό μοναχικόν τριβώνιον ἐνδυθείς καί μετονομασθείς Μακάριος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καί παρουσιασθείς εἰς τήν Ἱεράν Σύνοδον ἀμέσως ἐχειροτονήθη πρόεδρος Κορίνθου πατριαρχεύοντος τοῦ Σαμουήλ τοῦ πάνυ»*[6].

Ὅπως μας ἀναφέρει ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, στή «βιογραφία» του, ἐφάρμοσε τά λόγια τοῦ Γρηγόριου τοῦ Θεολόγου. *«Ἔλαβε τήν Ἀρχιερωσύνη οὐχί ὡς ἐξουσία ἀνεξέταστον καί μέσον ἀπολαυῆς ἡδονῶν καί ἀποκτήσεως πλούτου, ἀλλά ὡς ἐπιστασίαν καί πατρικήν πρόνοιαν καί φροντίδα περί τῆς ἀσφαλείας καί σωτηρίας τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου περί οὗ δώσει λόγον τῷ Ἀρχιποίμενι καί Κυρίῳ καί Θεῷ τῶν ἁπάντων»*[7].

Ἔλαβε δραστικά μέτρα, παύοντας ἀπό τήν ἱερωσύνη τούς τελείως ἀγράμματους ἱερεῖς, ὅπως καί τούς πολύ γέρους. Ἀπαγόρευσε τήν ἀνάμιξη στά πο-

λιτικά καί δέν χειροτονοῦσε κανέναν πρίν ἀπό τήν κανονική του ἡλικία καί σύμφωνα πάντα μέ τούς ἱερούς ἀποστολικούς καί συνοδικούς κανόνες. Δίδασκε τήν τέλεση τῶν μυστηρίων καί δώριζε κατηχήσεις γιά νά διδάσκονται τά ζητήματα πίστης[8]. Μοίρασε κολυμβῆθρες σέ πόλεις καί χωριά τῆς ἐπαρχίας του καί ἀποφάσισε νά ἱδρύσει σχολεῖα.

Στόν ξεσηκωμό τῶν Ἑλλήνων μέ ὑποκίνηση τῆς Ρωσίας, τό 1769, κατηγορήθηκαν ὁ Μακάριος καί ὁ πατέρας του καί γιά νά σωθοῦν ἔφυγαν στήν Κεφαλλονιά καί μετά στή Ζάκυνθο, ὅπου ἔμειναν τρία χρόνια[9]. Γιά διπλωματικούς λόγους ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Κωνσταντινούπολης τόν καθήρεσε καί τόν ἀντικατέστησε στόν ἀρχιερατικό θρόνο Κορίνθου[10]. Τότε ὁ Μακάριος πῆγε στή μονή τῆς Θεοτόκου

στήν Ὕδρα, καί ὅταν τελείωσε ὁ ρωσοτουρκικός πόλεμος, στή Χίο καί ἀμέσως μετά στόν Ἄθωνα[11]. Ἐκεῖ μελετᾶ τούς Πατέρες καί γίνεται ἐγκάρδιος φίλος τοῦ Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου.

Δυσαρεστημένος γιά τήν «*ἔριν τῶν Κολλυβάδων*», ἐπιστρέφει ἀρχικά στή Χίο[12] καί μετά φθάνει στήν Πάτμο. Ἐκεῖ παίρνει τήν ἄδεια τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καί στό χῶρο, πού τοῦ παραχωρεῖται στό βουνό τῆς Κουμάνας, ἱδρύει τό ἡσυχαστήριό του μέ ναΐδριο πρός τιμήν τῶν Ἁγίων Πάντων, πού διατηρεῖται μέχρι σήμερα. Ὁ ἅγιος μένει στήν Πάτμο δέκα χρόνια, ἀπό τό 1782 ὡς τό 1793, στά ὁποῖα συναντᾶ τον παπα-Νήφωνα τόν Χίο, τόν παπα-Γρηγόριο τόν Νισύριο-Γραβανό.

Στήν ἡσυχαστική μόνωση καί γαλήνη τοῦ Ἱεροῦ νησιοῦ, ἀντιγράφει κώδικες καί συγγράφει τό βίο τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου[13]. Γιά ἕνα μικρό διάστημα, ὁ Μακάριος, ἀσκήθηκε στό νησί Λειψοί, πού εἶχε ὁ Νήφωνας τό ἡσυχαστήριό του, κοντά στήν τοποθεσία «*Ἅγριο Νερό*» στό κάθισμα τῆς «*Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*».

Φαίνεται ὅτι ἡ διαμονή του στήν Πάτμο ἦταν γόνιμη σέ πολύτιμες γνωριμίες καί βαθειές ἐσωτερικές ἐμπειρίες, γιατί κατάφερε νά ἐμβαθύνει ἀκόμα περισσότερο στόν πλοῦτο τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης. Ἀπό τη βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς συλλέγει τό ὑλικό γιά τή «Φιλοκαλία», πού θά παραδώσει ἀργότερα στόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη[14].

Ἡ εἴδηση γιά τό θάνατο τοῦ πατέρα του τόν ἀναγκάζει νά μεταβεῖ στήν Κόρινθο, γιά νά διευθετήσει τά περιουσιακά ζητήματα.

Ἴσως τό ἤξερε ὅτι δέν θά ξαναγύριζε στήν Πάτμο καί γι' αὐτό ἀφήνει στή βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς, ἕνα χειρόγραφο 174 σελίδων μέ τή βιογραφία τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου καί ἐγκώμια σ' αὐτόν καί τόν Εὐαγγελιστή[15]. Ἐπιθυμεῖ νά συνεχίσει τίς ἐκδοτικές του προσπάθειες καί παρακινεῖ τό Νικόδημο νά ἐκδώσει τά συγγράμματα τοῦ ἁγίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου καί τόν Ἰωάννη Καννᾶ νά ἐκδώσει τή «Συναγωγή» τῶν Θεοφόρων Πατέρων τοῦ Εὐεργετινοῦ[16].

Φθάνοντας στή γενέτειρά του διανέμει τήν πατρική κληρονομιά. Ὄχι ἁπλῶς δέν δέχεται τό μερίδιό του, ἀλλά χαρίζει καί τά χρέη στούς δανειστές[17].

Μεταβαίνει στή Χίο καί ἱδρύει κάθισμα, στό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Πέτρου κοντά στούς Βροντάδες[18].

Πηγαίνει γιά λίγο διάστημα στήν Ἰκαρία, στήν Ἱερά Μονή Εὐαγγελισμοῦ καί φροντίζει γιά τήν ἀποπεράτωσή της. Ἐπιστρέφει στή Χίο καί γίνεται ὁ πνευματικός της. Ἐμψυχώνει τούς νεομάρτυρες Πολύδωρο Κύπριο, Θεόδωρο Βυζάντιο καί Δημήτριο Πελοποννήσιο.

Ζοῦσε ἥσυχο βίο, μέ νηστεῖες, ἀγρυπνίες καί προσευχές. Ἐκτελοῦσε συνεχῶς τά χρέη του, λέγοντας: «*Θεοῦ ἐσμεν συνεργοί*». Δίδασκε μέ ταπεινότητα καί φτωχή ἐνδυμασία καί ἀντί νά παίρνει μισθό, ἔδινε στούς ἔχοντας ἀνάγκη γιά νά παντρέψουν τίς κόρες τους καί νά ἐξοφλήσουν τά χρέη τους.

Τό Σεπτέμβριο τοῦ 1804 «ἀπό ἀποπληξίαν ἡ δεξιά χείρ του ξηρά διέμεινε». «1805 Ἀπριλίου 17 ἀνεπαύθην ὁ Κορίνθου κύρ μακάριος καί συνάδελφος ἡμῶν εἰς Χίον, εἰς τό κάθισμα τοῦ ἁγ. Πέτρου καί Κύριος ὁ Θεός ἀνάπαυση αὐτόν». «1808 ἔγινε ἡ ἀνακομιδή τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ λειψάνου ποιῶν θαύματα πάμπολλα». 1805 ἅγιος Μακάριος Κορίνθου[19].

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ὁ Μακάριος ἔγραψε πολλά συγγράμματα γιά τόν φωτισμό τοῦ ὑπόδουλου ἔθνους, ὅμως γνωστά εἶναι τά ἑξῆς: α) «Συλλογή παραινέσεων καί ὑποδειγμάτων τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν...», ὅταν ζοῦσε στήν Κεφαλλονιά στή μονή τοῦ ὁσίου Γερασίμου. β) Τό ἄνευ τοῦ ὀνόματός του ἐκδοθέν βιβλίο πού ἀναφέρεται στή συνεχῆ θεία μετάληψη μέ τόν τίτλο «*Ἐγχειρίδιον ἀνωνύμου τινός ἀποδεικτικόν περί τοῦ ὅτι χρεωστοῦσι οἱ χριστιανοί συχνότερον νά μεταλαμβάνωσι τά θεῖα μυστήρια. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέν δαπάνῃ τοῦ τιμιωτάτου καί φιλοχρίστου κου Δημητρίου Προσκυνητοῦ τοῦ ἐκ Δρύστρας. Ἐνετίησι 1777. Παρά Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων*». Μέ τό περιεχόμενό του ἀποσκοπεῖ νά ἀνακαλέσει τή συνήθεια τῶν πρώτων χριστιανῶν καί ν' ἀποδείξει μέ γραφικές, ἀποστολικές καί πατερικές μαρτυρίες ὅτι εἶναι ψυχοσωτήριο νά μεταλαμβάνει συχνά κάθε ὀρθόδοξος χριστιανός, ὅταν δέν ἔχει «ἐμπόδιο». Ἀποτέλεσε τό «ἐγχειρίδιο» τῶν Κολλυβάδων. Μετά ἀπό ἕξι χρόνια ἐξεδόθη ἐμπλουτισμένο ἀπ' τόν Νικόδημο Ἁγιορείτη καί ἔκτοτε ἐξεδόθη ἀρκετές φορές. Συνάντησε ὅμως καί σφοδρή ἀντίδραση, τήν ὁποία κατόρθωσε νά ὑπερνικήσει. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Νεόφυτος Ζ΄ (1789-1794, 1798-1801), ἔγραψε πρός τόν Μακάριο:

Ζοῦσε ἥσυχο βίο, μέ νηστεῖες, ἀγρυπνίες καί προσευχές. Ἐκτελοῦσε συνεχῶς τά χρέη του, λέγοντας: «Θεοῦ ἐσμεν συνεργοί».

«περί τοῦ πονήματός σου δηλοποιοῦμέν σου ὅτι ἐθεωρήθη συνοδικῶς καί ἐνεκρίθη καί ἀπεδίχθη ἐκκλησιαστικῶς νόμιμον καί μηδέν ἔχον τό κωλῦον». γ) «Νέον Λειμωνάριον, περιέχον μαρτύρια παλαιά καί νέα καί βίους ὁσίους, ἅτινα συνετάχθησαν παρά τοῦ ἀοιδήμου μητροπολίτου ἁγίου Κορίνθου κυρίου Μακαρίου Νοταρᾶ, οἷς προσετέθησαν καί τά τοῦ Τριωδίου καί Πεντηκοσταρίου Συναξάρια, μεταφρασθέντα παρά τοῦ σοφολογιωτάτου διδασκάλου κυρίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, πρός τούτοις καί ἁσματικαί ἀκολουθίαι εἰς διαφόρους νεομάρτυρας, φιλοπονηθεῖσαι παρά τοῦ πανοσιολογιωτάτου κυρίου Νικηφόρου τοῦ Χίου, διά φιλοτίμου δαπάνης τῶν τιμιωτάτων φιλοχρίστων συνδρομητῶν τῶν ἐν τῷ τέλει τῆς βίβλου ὀνομαστί καταγραφέντων εἰς κοινήν ἁπάντων τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν. Ἐν Βενετίᾳ 1819»[20].

ΤΙΜΗ - ΜΝΗΜΗ

Ὅταν πλησίαζε ἡ ὥρα νά κοιμηθεῖ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ζήτησε νά τοῦ φέρουν νά προσκυνήσει τά λείψανα τῶν ἁγίων πατέρων του, ἁγίου Μακαρίου Κορίνθου καί Παρθενίου. Ὑπῆρχαν λοιπόν λείψανα τοῦ ἁγίου Μακαρίου στό Ὄρος τό 1809, ὅταν κοιμήθηκε ὁ ἅγιος Νικόδημος.

Ἡ μνήμη τοῦ ἁγ. Μακαρίου τιμᾶται στά νησιά Χίο, Σύρο, Ἰκαρία Λειψούς, Πάτμο, ἀλλά καί στήν Κόρινθο, πού γεννήθηκε, στίς 17 Ἀπριλίου. Τά τελευταία χρόνια στή Χίο βαπτίζουν ἀρκετά παιδιά στό ὄνομα Μακάριος, ἐνῶ ἔχει ἱδρυθεῖ πρός τιμήν του ναός στό χωριό Ἔλατα[21].

ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Στήν ἁγιοκατάταξη τοῦ Μακαρίου συνεργάστηκαν δυό φίλοι του καί ὁμόψυχοι, ὁ Ἀθανάσιος Πάριος, πρώην διδάσκαλος στή Χίο, πού ἔγραψε τό βίο του καί ὁ Νικηφόρος ὁ Χῖος, ὁ συνθέτης τῆς ἀκολουθίας του. Αὐτή ἐξεδόθη στή Χίο τό 1863, στήν Ἑρμούπολη τό 1886, στό Νέο Λειμωνάριο, καί ἀπ' τόν μητροπολίτη Κορινθίας Μιχαήλ (Κωνσταντινίδη) στήν Κόρινθο τό 1949[22]. Ἐσχάτως ἐπαυξήθηκε ἡ ἀκολουθία ὑπό τοῦ νῦν Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ρόδου κ. Κυρίλλου[23].

Ὑποσημειώσεις

1. Κ. Δουκάκη, Μέγας Συναξαριστής, Ἀπριλίου, σ. 457.
2. Ἀνθούσης μοναχῆς, Ἐρημῖται τῆς Πάτμου καί Ἐρημητήρια, σ. 68.
3. Μ. Βασιλάκη, Ὁ Κορίνθου Μακάριος Νοταρᾶς, σ. 124.
4. Β. Σκουτέρη. Μακάριος Νοταρᾶς, σ. 12.
5. Ἡ. Μαστρογιαννοπούλου ἀρχιμ. Ἅγιες μορφές στήν Πάτμο, σ. 42.
6. Κ. Δουκάκη, Μέγας Συναξαριστής, Μήν Ἀπρίλιος, σ. 459.
7. Ἡ. Μαστρογιαννοπούλου, ὅ.π., σ. 46.
8. Κ. Δουκάκη, Σμάραγδος τοῦ νοητοῦ Παραδείσου, σ. 179.
9. Π. Κοντογιάννη, Οἱ Ἕλληνες κατά τόν πρῶτον ἐπί Αἰκατερίνης Β' ρωσοτουρκικόν πόλεμον 1768-1776, σ. 411.
10. Louis Petit, Macaire de Corinthe, DTC, IX2, σ. 1450.
11. Ἰ. Ἑρμωνικοῦ (Ἀλεξίου), Μακάριος Νοταρᾶς, σ. 431.
12. Β. Βερίτη, (Ἀλεξ. Γκιάλα), Τό κίνημα τῶν Κολλυβάδων καί οἱ δυό Ἀλέξανδροι, σ. 109.
13. Κ. Παπουλίδη, Μακάριος Νοταρᾶς, σ. 18.
14. Κ. Σάθα, Νεοελληνική Φιλολογία, σ. 587.
15. Ἀ. Δημητρακοπούλου, Προσθῆκαι καί διορθώσεις εἰς τήν Νεοελληνικήν Φιλολογίαν Κ. Σάθα, σ. 100.
16. Κ. Παπουλίδη, ὅ.π., σ. 24.
17. Σ. Χονδροπούλου, Μακάριος Νοταρᾶς, σ. 46.
18. Γ. Ζολώτα, Ἱστορία τῆς Χίου, σ. 524.
19. Διακόνου Χρυσοστόμου Φλωρέντη, Βραβεῖον τῆς Ἱ. Μ. Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου, σ. 126.
20. Θ.Η.Ε. τόμ. 8, σ. 486.
21. Κ. Παπαντωνάκη, Ἀρθρογραφία σέ ἐφημερίδα «Παγχιακή».
22. Σ. Εὐστρατιάδου, μητροπολίτου Λεοντοπόλεως, Ἁγιολόγιον, σ. 284.
23. Πατμιακόν Λειμωνάριον, Πάτμος 2007, σσ. 241-256.

Παναγία τῆς Φιλερήμου

τοῦ Πρωτ. Νεκταρίου Κάνια

Ὁ Ναός τῆς Παναγίας τῆς Φιλερήμου, ἀποτελοῦσε γιά τή Ρόδο ἕνα σημαντικό μνημεῖο-προσκύνημα. Στίς ἡμέρες μας, πού κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ρόδου κ. Κυρίλλου ἔχει μεταφερθεῖ ἀπό τό Μαυροβούνιο γνήσιο ἀντίγραφο τῆς εἰκόνας της, ἡ Παναγία τῆς Φιλερήμου ἀναδεικνύεται καί πάλι προστάτιδα τοῦ νησιοῦ.

Διαβάζοντας τό ἱστορικό τοῦ Ναοῦ καί ἰδιαίτερα τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Φιλερήμου, ἀνακαλύπτεις πώς συμβαίνει κάτι πού ἀξίζει νά τό σημειώσουμε. Οἱ μεταβολές σέ ἐποχές καί πολιτισμούς, πέρα ἀπό τίς σημαντικές ἀλλοιώσεις πού ἐπέφερε στό οἰκοδόμημα καί τίς ἀλλεπάλληλες μετακινήσεις τῆς εἰκόνας, δέν μετέτρεψαν τή θρησκευτική ὑπόσταση τοῦ χώρου, οὔτε καί κατέστρεψαν τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Φιλερήμου. Ἀντίθετα ἡ πορεία τῆς εἰκόνας ἀφικνούμενη ἀπό τήν κοιτίδα της τήν νῆσο Ρόδο, θυμίζει θρησκευτική λιτανεία πού περιλαμβάνει πολλές χῶρες καί ἀνθρώπους διαφόρων ἐθνοτήτων. Ἀξίζει, λοιπόν, νά δοῦμε ἕνα σύντομο ἱστορικό τοῦ ναοῦ καί τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Φιλερήμου.

Στήν Φιλέρημο βρίσκονται λιγοστά ἐρείπια τῆς ἀκρόπολης τῆς ἰσχυρῆς ἀρχαίας Ἰαλυσοῦ καί ὑπολείμματα τῶν θεμελίων τοῦ ναοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς καί τοῦ Δία Πολιέα, πού χρονολογοῦνται στόν 3ο ἤ 2ο αἰώνα π.Χ. Ὁ ναός ἦταν μεγάλος, δωρικοῦ ρυθμοῦ καί ἔμοιαζε μέ αὐτόν τήν Λινδίας Ἀθηνᾶς. Πάνω στά ἐρείπια τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἦταν χτισμένη μία παλαιοχριστιανική βασιλική τοῦ 5ου αἰώνα μ.Χ., ἀπό τήν ὁποία σώζεται σήμερα μόνο τό σταυροειδές βαπτιστήριο. Ὁ Γ. Θ. Βεργωτής στό ἔργο του *«Περί τήν ἱστορίαν τοῦ Φιλερήμου»*, ἀναφέρει: *«ἐπρόκειτο περί ναοῦ πού ἐχρονολογεῖτο ἀπό τούς χρόνους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου...»*[1] δηλαδή περί τό 58 μ.Χ. καί ἐντεῦθεν, χρονολογία ὅπου πέρασε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπό τή Ρόδο. Ἡ ἡμερομηνία τῆς καταστροφῆς τῆς Βασιλικῆς δέν μᾶς εἶναι γνωστή. Ἔχουν διασωθεῖ μόνο τό βαπτιστήριο καί τό ἐξαιρετικό ψηφιδωτό του δαπέδου. Κατά τή διάρκεια τῶν Βυζαντινῶν χρόνων μία μονόκλιτη θολωτή ἐκκλησία χτίστηκε πάνω στό βόρειο τμῆμα τῆς κατεστραμμένης Βασιλικῆς. Τό καθολικό μοναστήρι γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς χτίστηκε στίς ἀρχές τοῦ 14ου αἰ. ὑπό τήν προσταγή τῶν Ἱπποτῶν ἀπό ντόπιους τεχνίτες στήν τοποθεσία τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησίας καί ἀναστηλώθηκε ἀπό τούς Ἰταλούς.

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Φιλερήμου μέ διαστάσεις 44x36 cm εἰκονίζει τήν Παναγία μέ ὠοειδές πρόσωπο καί κλίση πρός τό δεξιό ὦμο καί εἶναι ἕνα ἀπό τά σημαντικά χριστιανικά κειμήλια.

Θεωρήθηκε ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ Ἀποστόλου καί Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἀλλά ἡ ἱστορία τῆς εἰκόνας φαίνεται νά ξεκινᾶ ἀπό τόν 11ο αἰώνα. Το πρόσωπο τῆς Παναγίας εἶναι ζωγραφισμένο στόν καμβά, πού ἔπειτα ἐφαρμόστηκε στήν ξύλινη ἐπιφάνεια.

Τό Τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τήν βρῆκε ἤδη στό νησί, μετά ἀπό τήν κατάκτησή του τό ἔτος 1309. Οἱ κάτοικοι τήν εἶχαν ἤδη καθιερώσει ὡς προστάτιδά τους καί αὐτό διαφαίνεται ἀπό τίς ἀντιδράσεις τῶν κατοίκων ὀρθόδοξων χριστιανῶν τῆς Ρόδου πού θεώρησαν βέβηλη τήν ἁρπαγή τῆς εἰκόνας ἀπό τούς Σταυροφόρους καί: *«...διαμαρτυρήθησαν ἐντόνως, ἴσως καί νά προέβησαν καί εἰς ἀπειλητικάς ἐνεργείας...»*[2]. Τελικά γιά νά κατευνασθοῦν οἱ ἀντιδράσεις, *«...ὁ Μέγας Μάγιστρος διέταξε νά τοποθετήσουν τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰς χωριστόν πρόναον τῆς Ἐκκλησίας»*[3] γιά νά μποροῦν οἱ ὀρθόδοξοι νά συνεχίσουν νά τήν προσκυνοῦν καί νά προσφέρουν τήν εὐλάβειά τους στήν θαυματουργή Παναγία. Ὅπως ἀνέφερε σέ συνέντευξη τύπου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου κ. Κύριλλος ἡ εἰκόνα βρισκόταν ἤδη στή Ρόδο ὅταν ἦρθαν οἱ Ἱππότες, καθότι *«αὐτό ἐξηγεῖ τήν ἀγάπη καί τή λατρεία τῶν κατοίκων τῆς Ρόδου στή θαυματουργή εἰκόνα, κάτι πού δέν θά ἴσχυε, ἄν ἦταν ἕνα σύμβολο, πού ἔφεραν στό νησί μας οἱ κατακτητές»*.

Ἄν καί μετακινήθηκε ἀρκετές φορές, ἡ εἰκόνα ἔμεινε στήν Ρόδο μέχρι τό 1523. Προφορικές παραδόσεις ἀλλά καί ἱστορικά γεγονότα λένε ὅτι ὑπερασπίστηκε τό νησί τῆς Ρόδου ἀπό τίς πολυάριθμες τουρκικές ἐπιθέσεις. Μετά ἀπό τή μεγάλη ἐπίθεση καί τήν τελική πτώση τῆς Ρόδου σύμφωνα μέ τουρκικές πηγές, τό 1522, ὁ νέος κυβερνήτης Σουλεϊμάν ὁ Μεγαλοπρεπής, ἐντυπωσιασμένος ἀπό τό θάρρος τῶν Ἱπποτῶν, τούς ἐπέτρεψε νά πάρουν φεύγοντας μαζί τους ὅλα τά κειμήλια καί τά λατρευτικά τους ἀντικείμενα. Ἔτσι λοιπόν ἡ εἰκόνα ξεκίνησε τήν μεγάλη της πορεία στήν ἱστορία: ἀρχικά στήν Ἰταλία ἀπό τό 1523 ἕως τό 1527, ἔπειτα στή Γαλλία ἀπό τό 1527 ἕως τό 1530.

Ὅταν οἱ ἱππότες πέτυχαν συμφωνία μέ τόν Ἰσπανό Βασιλιά Κάρολο τόν 6ο, ἡ εἰκόνα μεταφέρθηκε στό νησί τῆς Μάλτας. Ἀρχικά στόν Ἱερό Ναό τοῦ Σάν Λορέντζο (1530-1571) καί ἔπειτα στό Λά Βαλέτα, στήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας della Vittoria (1571 - 1578) καί τόν Καθεδρικό Ναό του Σάν Τζιοβάνι (1578-1798). Λέγεται ὅτι ἡ εἰκόνα εἶχε ἐξαιρετικά μεγάλη δύναμη κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς της στό νησί τῆς Μάλτας, προστατεύοντάς το ειδικά κατά τή διάρκεια τῆς μεγάλης τουρκικῆς εἰσβολῆς τό ἔτος 1565.

Ὅταν ὁ Μέγας Ναπολέων κατέλαβε τή Μάλτα τό 1798, κατά τίς ἐπιθέσεις τῶν ληστῶν στά παλάτια καί τίς ἐκκλησίες, ἀφαιρέθηκε ἀπό αὐτούς τό κάλυμμά της. Ἡ εἰκόνα ταξίδεψε μέσω τῆς Τεργέστης καί ἔφθασε στή Ρωσία, ὅπου ὁ Τσάρος Παῦλος ὁ Α΄ τήν ὑποδέχτηκε μέ τιμές. Κατόπιν στήν εἰκόνα τοποθετήθηκε ἕνα νέο χρυσό κάλυμμα, πού διακοσμήθηκε πρόσθετα μέ τά ἀκριβότερα κοσμήματα ὅπως διαμάντια, ρουμπίνια καί ζαφείρια. Στά ἴδια ἐργαστήρια τοῦ Τσάρου παρόμοιες διακοσμήσεις χρησιμοποιήθηκαν σέ ἄλλα δυό κειμήλια. Στό χέρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καί σέ ἕνα τεμάχιο τοῦ Τιμίου Ξύλου. Αὐτά τά δυό κειμήλια ἀκολούθησαν τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Φιλερήμου στόν ἑπόμενο ταραχώδη δρόμο της.

Ἡ εἰκόνα ἔμεινε στή Ρωσία, μέχρι τήν ἐπανάσταση τοῦ 1917, ὅταν τήν ἔκρυψαν στή Μόσχα μετά στήν Ἁγία Πετρούπολη καί ἔπειτα μέσω τῆς Ἐσθονίας, τό 1919, τή μετέφεραν στήν Κοπεγχάγη (Villa Di Vidor), γιά νά τή δώσουν ἔπειτα στή Μαρία Φιοντόροβνα, μητέρα τῆς Βασίλισσας τῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία κατόρθωσε νά μεταβεῖ στή Δανία τό 1917 μετά ἀπό τήν Ὀκτωβριανή Ἐπανάσταση. Ἡ εἰκόνα ἔμεινε ἐκεῖ ἀπό τό 1919 ἕως τό 1928.

Μέ διαταγή τῆς Μαρίας Φιοντόροβνα, στόν δρόμο πρός τό Βελιγράδι ἤ σύμφωνα μέ μερικές ὑποθέσεις στόν δρόμο πρός τήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, στό ρωσικό μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καί τά τρία κειμήλια μετακινήθηκαν σύντομα πρός τή Ρωσική Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία στό Βερολίνο, ὅπου ἔμειναν ἀπό τό 1928 ἕως τό 1929.

Ἡ Βασιλική Οἰκογένεια Καρατζώρτζεβιτς κράτησε τά κειμήλια στό παλάτι της στό Βελιγράδι ἀπό τό 1929 ἕως τό 1941. Μετά ἀπό τό βομβαρδισμό τοῦ Βελιγραδίου στίς 6 Ἀπριλίου 1941, τά κειμήλια μεταφέρθηκαν στό μοναστήρι Ὄστρογκ καί παρέμειναν ἐκεῖ ἕως τό 1952. Κατόπιν τά ἀνέλαβε ἡ κυβέρνηση τοῦ Μαυροβουνίου καί τά τοποθέτησε στό Ἐθνικό Θησαυροφυλάκιο.

Τό 1978 ἡ κυβέρνηση παρέδωσε τά δυό κειμήλια στήν Ἐπίσημη Ἐκκλησία καί σήμερα βρίσκονται στό μοναστήρι τοῦ Cetinje, ἐνῶ τήν εἰκόνα παρέδωσε στό μουσεῖο τοῦ Cetinje. Αὐτή τήν περίοδο φυλάσσεται στό Ἐθνικό Μουσεῖο τοῦ Μαυροβουνίου.

Ἀπό τό 2002, ἡ θαυμαστή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Φιλερήμου, παραμένει στό Μπλέ Παρεκκλήσι τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τοῦ Μαυροβουνίου.

Τό ἀντίγραφο τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Φιλερήμου ἦρθε στή Ρόδο τή Δευτέρα 22 Σεπτεμβρίου 2008 μετά ἀπό τίς ἐπίμονες προσπάθειες τοῦ Μητροπολίτη Ρόδου καί τίς ἐπαφές πού εἶχε μέ τόν Μητροπολίτη Μαυροβουνίου κ. Ἀμφιλόχιο Ράντοβιτς. Αὐτό γέμισε μέ πνευματική χαρά καί συγκίνηση τίς καρδιές τῶν εὐλαβῶν Ροδίων πού ἔσπευσαν νά συμμετάσχουν στήν ὑποδοχή τῆς εἰκόνας καί νά προσκυνήσουν τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας πού ἔστω καί ὡς πιστό ἀντίγραφο ἐπέστρεψε στόν τόπο της, γιά νά παρηγορεῖ καί νά στηρίζει διά τοῦ Υἱοῦ της, ὅλο τό ροδιακό λαό. ■

ΠΗΓΕΣ

Ἱστοσελίδα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου.

Μιχαήλ Ἐμ. Ἀρφαρᾶς, «Τά σεβάσματα τῆς Χριστιανικῆς Λατρείας στήν Ἰαλυσό Ρόδου», Ἐκδόσεις «Κάμειρος», Ἀθήνα 2005.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ - ΕΙΔΗΣΕΙΣ

τοῦ κ. Ἐλευθερίου Χρυσοχόου, Γραμματέως τοῦ Γραφείου ἐκπροσωπήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Ἀθήνα

➤ Κατά τήν συνεδρία τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τήν 22α Ἰουλίου, καί κατόπιν προτάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἡ Σύνοδος ἀπεκατέστησε τόν Σεβ. Ποιμενάρχη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δέρκων στή θέση τήν ὁποία κατέχει στό Συνταγμάτιο τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καί στό ἑξῆς θά προσφωνεῖται «Μητροπολίτης Γέρων Δέρκων».

➤ Κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καί τοῦ Προέδρου τῆς Οὐκρανίας κ.Victor Yushchenko, Πατριαρχική ἀντιπροσωπεία μέ ἐπικεφαλῆς τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο συμμετεῖχε, ἀπό 25 ἕως 27 Ἰουλίου, στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις τῆς ἐπετείου τῶν 1020 ἐτῶν ἀπό τόν ἐκχριστιανισμό τῶν Οὐκρανῶν ἀπό τή Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τήν 26η Ἰουλίου ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μίλησε στό Οὐκρανικό Ἔθνος στήν πλατεία τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐνῶ τό ἀπόγευμα στόν Ἱ. Καθεδρικό Ναό τῆς Ἁγίας Σοφίας Κιέβου τελέσθηκε ὁ πανηγυρικός Ἑσπερινός στά ἑλληνικά, στόν ὁποῖο χοροστάτησε ὁ Πατριάρχης, παρουσίᾳ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας κ. Βλαδιμήρου, Προκαθημένων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀντιπροσώπων ἄλλων Ἐκκλησιῶν καί τοῦ Προέδρου τῆς Οὐκρανίας. Ὁ Πατριάρχης, κατά τήν εἴσοδό του στό προαύλιο χῶρο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, τέλεσε τόν Ἁγιασμό τῶν καμπανῶν τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ Ναοῦ. Τήν Κυριακή 27η Ἰουλίου τελέσθηκε στόν Ἱερό Λόφο τοῦ Ἁγίου Βλαδιμήρου Κιέβου τό ἱερό συλλείτουργο προεξάρχοντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου. Στή Θεία Λειτουργία ἔλαβαν μέρος ὁ Πατριάρχης Ρωσίας κ. Ἀλέξιος Β΄, οἱ Μακ. Ἀρχιεπίσκοποι Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.Ἱερώνυμος καί Τιράνων καί πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιος, Ἱεράρχες καί Ἀντιπρόσωποι σχεδόν ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας κ. Βλαδίμηρος καί δεκάδες Ἀρχιερεῖς τῆς Ρωσικῆς καί Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας. Στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ὁ ὁποῖος κατά τήν πρώτη ἡμέρα τῆς ἐπισκέψεώς του παρακάθησε στό ἐπίσημο δεῖπνο, πού παρέθεσε ὁ Πρόεδρος τῆς χώρας κ. V. Yushchenko, ἀπενεμήθη τό ἀνώτατο παράσημο τῆς Οὐκρανίας, ἐνῶ τήν τελευταία ἡμέρα ἔγινε συνάντηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί τοῦ Πατριάρχου Μόσχας καί Ἀντιπροσωπειῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

➤ Κατά τήν περίοδο τοῦ Δεκαπενταυγούστου ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐπισκέφθηκε πολλούς Ἱερούς Ναούς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως καί χοροστάτησε ἤ παρέστη συμπροσευχόμενος εἰς τούς Παρακλητικούς κανόνες πρός τήν Ὑπεραγία Θεοτόκο. Τήν παραμονή τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, 14η Αὐγούστου, ὁ Πατριάρχης χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίσαντα φερώνυμο Ἱερό Ναό τῆς Κοινότητας Μουχλίου. Τήν κυριώνυμο ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, Παρασκευή 15η Αὐγούστου, ὁ Πατριάρχης προέστη στήν Θεία Λειτουργία καί κήρυξε τόν θεῖο λόγο στόν πανηγυρίζοντα Ἱ. Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Κουμαριωτίσσης τῆς Κοινότητας Νεοχωρίου συλλειτουργούντων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Προικονήσου κ. Ἰωσήφ καί Μυριοφύτου καί Περιστάσεως κ. Εἰρηναίου.

➤ Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐπισκέφθηκε, ἀπό 21 ἕως 26 Αὐγούστου, τό Ἅγιον Ὄρος καί προεξῆρχε στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τή συμπλήρωση 500 χρόνων ἀπό τῆς κοιμήσεως τοῦ Ἁγίου Νήφωνος, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἐπίσημη ὑποδοχή ἔγινε στίς Καρυές μέ τή συμμετοχή ὅλων τῶν Καθηγουμένων καί τῶν ἀντιπροσώπων τῶν εἴκοσι Μονῶν. Μετά τήν καθιερωμένη Δοξολογία ὁ Προκαθήμενος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπισκέφθηκε τό κτίριο τῆς Ἱερᾶς Κοινότητας, τή Μονή Ξη-

ροποτάμου καί τό βράδυ κατέλυσε στή Μονή Διονυσίου. Τίς ἐπόμενες ἡμέρες ἐπισκέφθηκε τίς Ἱερές Μονές Ἁγίου Παύλου, Γρηγορίου, Σίμωνος Πέτρας, ὅπου τοῦ ἔγινε θερμή ὑποδοχή. Οἱ ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τά 500 χρόνια ἀπό τήν κοίμηση τοῦ Ἁγίου Νήφωνος, δευτέρου κτίτορος τῆς Μονῆς Διονυσίου, κορυφώθηκαν τό Σάββατο 23 Αὐγούστου, παραμονή τῆς πανηγύρεως, ὅπου ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης χοροστάτησε στήν ἀκολουθία τοῦ Μ. Ἑσπερινοῦ καί τήν Κυριακή 24 Αὐγούστου πού τέλεσε Πατριαρχική Θεία Λειτουργία στό Καθολικό τῆς Μονῆς. Ὁ Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἐνδύθηκε τόν Σάκκο καί τό Ἐγκόλπιο τοῦ τιμώμενου Προκατόχου του Ἁγίου Νήφωνος, ἐπέδωσε στόν Πανοσιολ. Ἡγούμενο τῆς Ἱ. Μονῆς Διονυσίου Ἀρχιμ. Πέτρο Πατριαρχικό Σιγγίλιο, τό ὁποῖο ὑπέγραψε ὁ ἴδιος καί οἱ δώδεκα Συνοδικοί Μητροπολῖτες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, σέ ἐνθύμηση τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἀμφιχιλιετηρίδας τῆς κοίμησης τοῦ Ἁγίου Νήφωνος. Ἀκολούθησε πανηγυρική σύναξη στό συνοδικό τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ἐνῶ τό ἀπόγευμα ὁ Πατριάρχης φύτευσε μία ἐλιά στόν περίβολο τῆς Μονῆς, σέ ἀνάμνηση τῆς ἐπισκέψεώς Του. Τήν ἑπόμενη ἡμέρα ὁ Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος στό περιθώριο τῆς ἐπίσκέψεώς του στήν Ἀθωνική πολιτεία, εἶχε συνάντηση μέ τόν εἰδικό διαμεσολαβητή τοῦ Ο.Η.Ε. κ. Μ. Νίμιτς, ἀνέβηκε στό σπήλαιο τοῦ Ἁγίου Νήφωνος καί τήν Τρίτη 26/8 ἀναχώρησε γιά τό Φανάρι.

➤ Ἀπό 27 ἕως καί 30 Αὐγούστου συνεδρίασε ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος ὑπό τήν προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου.

➤ Πραγματοποιήθηκε ἡ τακτική ἀνά ἑξάμηνο ἀνασυγκρότηση τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία, ὑπό τήν προεδρία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, γιά τό ἑξάμηνο ἀπό 1-9-2008 ἕως 28-2-2009, θά ἀποτελεῖται ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Γέροντος Χαλκηδόνος κ. Ἀθανασίου, Θεοδωρουπόλεως κ. Γερμανοῦ, Τρανουπόλεως κ. Γερμανοῦ, Βελγίου κ. Παντελεήμονος, Ἴμβρου καί Τενέδου κ. Κυρίλλου, Ντένβερ κ. Ἡσαΐου, Πριγκηποννήσων κ. Ἰακώβου, Φιλαδελφείας κ. Μελίτωνος, Ἱεραπύτνης καί Σητείας κ. Εὐγενίου, Δαρδανελλίων κ. Νικήτα, Σασίμων κ. Γενναδίου, Λέρου, Καλύμνου καί Ἀστυπαλαίας κ. Παϊσίου.

➤ Μέ ἱεροπρέπεια καί ἐκκλησιαστική τάξη ἑορτάσθηκε εἰς τά Πατριαρχεῖα, τήν 1η Σεπτεμβρίου, ἡ ἑορτή τῆς νέας Ἰνδικτιῶνος, ἡ ἑορτή τῆς Παμμακαρίστου καί ἡ ἡμέρα προσευχῶν ὑπέρ τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ὁ Πατριάρχης χοροστάτησε στόν Ἑσπερινό τῆς ἑορτῆς καί στήν Θεία Λειτουργία σέ συγχοροστασία μετά τῶν παρευρισκομένων Ἁγίων Ἀρχιερέων. Μετά τό ἱερό Εὐαγγέλιο ἀναγνώσθηκε, ὑπό τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιμ. κ. Ἐλπιδοφόρου, τό εἰδικό μήνυμα τοῦ Πατριάρχου ὑπέρ τῆς προστασίας τῆς κτίσεως. Μετά τό πέρας τῆς Θ. Λειτουργίας ἀναγνώσθηκε ὑπό τοῦ Πατριάρχου ἡ νενομισμένη εὐχή καί Πράξη τῆς νέας Ἰνδικτιῶνος, ἡ ὁποία ἀκολούθως ὑπογράφηκε ἀπό τόν Ἴδιον καί τούς συγχοροστατήσαντες Ἁγίους Ἀρχιερεῖς.

➤ Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος μετέβη, ἀπό 23 ἕως 24 Σεπτεμβρίου, στίς Βρυξέλες, ἀνταποκρινόμενος σέ ἐπίσημη πρόσκληση τῶν ἁρμοδίων ὀργάνων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου καί ὁμίλησε στήν Ὁλομέλεια αὐτοῦ, ἐντός τῶν πλαισίων τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ ἔτους 2008 ὡς «Εὐρωπαϊκοῦ Ἔτους Διαπολιτισμικοῦ Διαλόγου». Εἶναι ἡ δεύτερη φορά κατά τήν ὁποία ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης δέχθηκε τήν τιμητική αὐτή πρόσκληση ἀπό τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ἡ πρώτη ἦταν τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1994. Στήν ὁμιλία του ὁ Πατριάρχης παρουσίασε κυρίως τίς ἀπόψεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας γιά τή συμβίωση ἀνθρώπων διαφορετικοῦ θρησκεύματος καί κουλτούρας καθώς καί τίς ἐνέργειες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό. Ὁ Πατριάρχης καί ὁ Πρόεδρος τοῦ Κοινοβουλίου κ. H.G. Poettering παραχώρησαν ἀπό κοινοῦ συνέντευξη τύπου καί ἀπάντησαν στίς ἐρωτήσεις τῶν δημοσιογράφων. Τόσο στή συνέντευξη τύπου ὅσο καί στίς συναντήσεις, τίς ὁποῖες εἶχε ὁ Πατριάρχης μέ τούς ἐκπροσώπους τῶν πολιτικῶν ὁμάδων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου ἀναφέρθηκε, ἐπίσης, στά θέματα πού ἀπασχολοῦν τό Πατριαρχεῖο καί τήν ὁμογένεια καί παρουσίασε τίς δραστηριότητες τοῦ Πατριαρχείου γιά τά οἰκολογικά θέματα, τόν διαθρησκειακό διάλογο κ.ἄ.

➤ Τήν Ἀρμενία ἐπισκέφθηκε, ἀπό 27 ἕως 28 Σεπτεμβρίου, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, προκειμένου νά παραστεῖ στίς τελετές τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ Ἁγίου Μύρου στό Ἀρμενικό Πατριαρχεῖο. Ὁ Πατριάρχης ἔγινε δεκτός μέ πολλές τιμές ἀπό τίς Ἐκκλησιαστικές καί πολιτικές ἀρχές τῆς Ἀρμενίας, καί μέ ἰδιαίτερη συγκίνηση ἀπό τόν ἀρμενικό λαό. Τήν ἱκανοποίηση καί τή χαρά του ἐξέφρασε καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθηκε γιά τρίτη φορά «τήν ἀγαπημένη γῆ τῆς Ἀρμενίας», ὅπως χαρακτηριστικά τόνισε. Ὁ Πατριάρχης προεξῆρχε ἐπιμνημοσύνου ἀκολουθίας ὑπέρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν θυμάτων τῆς γενοκτονίας, στό κέντρο τῆς πρωτεύουσας Ἐρεβᾶν, στήν ὁποία συμμετεῖχαν ἐκπρόσωποι τῆς πολιτείας καί πλῆθος λαοῦ. ■

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ - ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ

Τὴν Κυριακὴ 6 Ἰουλίου ὁ Σεβασμιώτατος, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Καθηγουμένου καὶ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Πάτμου, μετέβη στὴν Πάτμο καὶ προέστη τῆς πανηγύρεως «Πάντων τῶν ἐν Πάτμῳ διαλαμψάντων Ἁγίων», ἡ ὁποία ἔλαβε χώρα στὸν ἐνοριακὸ ἱερὸ Ναὸ τῆς Ὑπαπαντῆς Χώρας Πάτμου. Κατὰ τὴν θείαν Λειτουργία ἐχειρόνησε εἰς Πρεσβύτερον τὸν Διάκονο Γρηγόριο Σελιανίτη, Τεχνικὸ Διευθυντὴ τοῦ Ἐργαστηρίου συντηρήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως ἱερῶν Εἰκόνων τῆς ἱερᾶς Μονῆς. Στὴν χειροτονία παρέστη καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. Χρυσόστομος.

Ἐγκαίνια τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου.

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΙΕΡΩΝ ΝΑΩΝ

Τὸ Σάββατο 19 Ἰουλίου ὁ Σεβασμιώτατος ἐτέλεσε τὰ Ἐγκαίνια τοῦ ἱεροῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Μασσάρων. Ὁ ἱερὸς Ναὸς ἀνηγέρθη ἀπὸ τὸν Δικηγόρο κ. Αἰγέα Μπαφίτη.

Ἐπίσης τὸ Σάββατο 2 Αὐγούστου ἐτέλεσε τὰ Ἐγκαίνια τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου. Ὁ Ναὸς εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως τοῦ Ἀρχαγγέλου καὶ ἀνηγέρθη ἀπὸ τὴν κ. Ἀναστασία Λεβέντη.

Ὁ Σεβασμιώτατος συνεχάρη τοὺς εὐσεβεῖς κτίτορες καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἀπόφασή τους νὰ ἀποδώσουν τοὺς ἱεροὺς Ναοὺς μετὰ τὰ Ἐγκαίνια στὶς Ἐνορίες Μασσάρων καὶ Ἀρχαγγέλου ἀντίστοιχα.

Τὸ Σάββατο 12 Ἰουλίου κατέθεσε τὸν θεμέλιο λίθο τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς ἁγίας Μάρτυρος Σεβαστιανῆς στὴν Ἐνορία Πυλώνας. Ἡ ἀνέγερση τοῦ νέου ἱεροῦ Ναοῦ ἄρχισε μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐνορίας πρεσβυτέρου Χαραλάμπους Καραμαρία.

ΕΥΑΡΕΣΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τὴν πέμπτη 17 Ἰουλίου ὁ Σεβασμιώτατος μετὰ τὸ πέρας τῆς θ. Λειτουργίας στὸν πανηγυρίζοντα ἱ. Ναὸ Ἁγίας Μαρίνης Ἀπολακκιᾶς ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκεια καὶ τὸν ἔπαινο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν συνταξιοῦχο Ἐφημέριο τῆς Ἐνορίας π. Βασίλειο Θωμᾶ καὶ τὸν ἐπὶ ἑξῆντα ἔτη ἱεροψάλτη κ. Προύσαλη Ἰωάννη, καὶ τὴν Κυριακὴ 7 Σεπτεμβρίου κατὰ τὴν θ. Λειτουργία στὸν ἱ. Ναὸ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου Προφύλιας, στὸν συνταξιοῦχο Ἐφημέριο τῆς Ἐνορίας π. Παῦλο Παπασάββα, τοὺς ἱεροψάλτες κ. κ. Τσίνα Ἐμμανουὴλ καὶ Ἀσπρῆ Μιχαὴλ, καθῶς καὶ στὴν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν νεωκόρο τοῦ ἱ. Ναοῦ κ. Φωτεινὴ Ζερβοῦ.

Ὁ Σεβ. κατὰ τὴν ἐπίδοση τῶν σχετικῶν τιμητικῶν διακρίσεων εὐχαρίστησε τοὺς ἀνωτέρω γιὰ τὴν πολυετῆ προσφορά πρὸς τὴν Ἐκκλησία καὶ εὐχήθηκε τὰ δέοντα.

ΕΙΚΟΝΑ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

Τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς 3 Αὐγούστου πραγματοποιήθηκε ἡ μεταφορὰ πιστοῦ ἀντιγράφου τῆς Εἰκόνος τῆς Παναγίας Παραμυθίας ἀπὸ τὴν ἱ. Μεγίστη Μονὴ τοῦ Βατοπαιδίου στὴν ὁμώνυμη ἱερὰ Μονὴ τῆς Μητροπόλεως μας. Τὴν Εἰκόνα, ἡ ὁποία φιλοτεχνήθηκε ἀπὸ ἀδελφοὺς τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου μὲ τὴν χορηγία τοῦ κ. Χατζησπύρου Χρήστου, μετέφερε ὁ Παν. Καθηγούμενος τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου Ἀρχιμ. Ἐφραίμ. Ἡ τελετὴ τῆς ὑποδοχῆς ἔγινε καθ' ὁδὸν πρὸς τήν ἱ. Μονὴ καὶ στὴ συνεχεία μὲ λιτανευτικὴ πομπὴ μεταφέρθηκε στὸ Καθολικό, ὅπου ἐψάλη πανηγυρικὸς Ἑσπερινός, χοροστα-

Ἡ τελετὴ τῆς ὑποδοχῆς τῆς Εἰκόνος τῆς Παναγίας Παραμυθίας.

τοῦντος τοῦ Σεβασμιωτάτου, καὶ ἀκολούθησε Ἀγρυπνία. Ὁ Σεβ. στήν ὁμιλία του ἐτόνισε τὴν σημασία τοῦ γεγονότος γιὰ τήν τοπικὴ Ἐκκλησία καὶ εὐχαρίστησε τὸν ἅγιο Βατοπαιδίου γιὰ τὸ πολύτιμο δῶρο τῆς Μονῆς του πρὸς τὴν Μονή Παραμυθίας τῆς Ρόδου καὶ εὐχήθηκε ἡ χάρις τῆς ἱ. Εἰκόνας νά ἀποτελέσει ἀστείρευτη πηγή παραμυθίας καὶ δυνάμεως γιὰ τὴν ἀδελφότητα τῆς Μονῆς καὶ τὸν εὐσεβῆ λαό τοῦ νησιοῦ μας.

ΕΙΚΟΝΑ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΦΙΛΕΡΗΜΟΥ

Τὸ ἑσπέρας τῆς Δευτέρας 22 Σεπτεμβρίου μετὰ τὸ πέρας τοῦ πανηγυρικοῦ Ἑσπερινοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖο ἐχοροστάτησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Μιχαήλ, ἔλαβε χώραν στὸν ἱ. Καθεδρικὸ Ναὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου ἡ ὑποδοχὴ πιστοῦ ἀντιγράφου τῆς εὑρισκομένης στὸ Μαυροβούνιο Εἰκόνας τῆς Παναγίας Φιλερήμου. Ἡ Εἰκόνα ἡ ὁποία φιλοτεχνήθηκε ἀπὸ τὸν Μοναχὸ Λάζαρο στὸ Μαυροβούνιο μεταφέρθηκε στὴν Ρόδο ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Μαυροβουνίου κ. Ἀμφιλόχιο, ὁ ὁποῖος καὶ προέστη ὅλων τῶν λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων. Μετὰ τὴν τελετὴ ὑποδοχῆς ἀκολούθησε Ἀγρυπνία.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Τρίτης 23 Σεπτεμβρίου ἡ Εἰκόνα μεταφέρθηκε στὴν Ἰαλυσὸ, ὅπου πραγματοποιήθηκε μεγαλειώδης ὑποδοχὴ καὶ ἀκολούθησε πανηγυρικὸς Ἑσπερινὸς καὶ Ἀγρυπνία στὸν ἱ. Ναὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐνῶ τὸ ἀπόγευμα τῆς Τετάρτης 24 Σεπτεμβρίου μεταφέρθηκε στὸ Καθολικὸ τῆς ὁμώνυμης ἱ. Μονῆς, ὅπου καὶ θὰ παραμείνει.

Ὁ Σεβ. στὴν ὁμιλία του ἀναφέρθηκε στήν σημασία τῆς Εἰκόνας γιὰ τὸν ῥοδιακὸ λαό, εὐχαρίστησε τὸν ἅγιο Μαυροβουνίου γιὰ τὴν προσφορά του αὐτὴ στὴν τοπικὴ Ἐκκλησία καὶ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Ἀρχῶν γιὰ τὴν συμμετοχή τους στὸ γεγονός, ἰδιαίτερα δὲ τὸν Δήμαρχο Ἰαλυσοῦ κ. Στέργο Στάγκα γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν βοήθεια ποὺ προσφέρει στὴν ἀνακαίνιση καὶ ἀνάδειξη τοῦ Καθολικοῦ καὶ τῶν χώρων τῆς ἱ. Μονῆς.

Τὸ πιστὸ ἀντίγραφο τῆς εὑρισκομένης στὸ Μαυροβούνιο Εἰκόνας τῆς Παναγίας Φιλερήμου.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Πολλοί ἀπέχουν ἀπό τήν κυριακάτικη θεία Λειτουργία μέ τή δικαιολογία, ὅτι δέν καταλαβαίνουν τή γλῶσσα της. Κάποιοι ἐκκλησιαζόμενοι παραπονοῦνται, γιατί δέν τούς ἐξηγεῖται ἡ σημασία τῶν λέξεων καί τό νόημα τῶν τελουμένων στή θεία Λειτουργία.

Ἡ ἀρχαιοελληνική λειτουργική γλῶσσα χαρακτηρίζεται ἀπό τήν ἱεροπρέπεια, τή μεστότητα, τήν ἀκριβῆ διατύπωση τῶν νοημάτων της καί τό μυσταγωγικό καί ἀναγωγικό της χαρακτήρα. Ἐάν τή μεταφράζαμε στή σύγχρονη νεοελληνική, θά κινδύνευαν ὅλα τά θετικά της στοιχεῖα νά γκρεμισθοῦν.

Τό σπουδαιότερο στή λατρεία τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἡ κατανόηση τῆς ἔννοιας τῶν λέξεων, ἀλλά ἡ κατάνυξη καί ἡ προσευχή ἀπ' τήν καρδιά. Πολλοί μορφωμένοι γνωρίζουν τί σημαίνει τό «Κύριε ἐλέησον», ἀλλά δέν τό λένε μέ τήν καρδιά τους, γιατί δέν νιώθουν τήν ἀνάγκη τοῦ θείου ἐλέους. Ὁ ἁπλός καί ἀγράμματος χριστιανός, ὅμως, πού προσεύχεται μέ ταπείνωση καί μετάνοια δέχεται τή θεία χάρη καί ἀγάλλεται. Τό μωρό δέν καταλαβαίνει τή σημασία τῶν γλυκόλογων τῆς μάνας του, ζεῖ ὅμως μέσα στή γλυκιά ἀτμόσφαιρα τῆς τρυφερότητας, χαίρεται καί μεγαλώνει. Στή σύναξη γιά τή λατρεία τοῦ Θεοῦ νιώθουμε τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί ζοῦμε τήν κοινωνία ἀγάπης μέ τούς ἀδελφούς μας. Αὐτό μᾶς τρέφει πνευματικά, μᾶς καθαίρει ἀπό τά πάθη καί μᾶς χαροποιεῖ.

Ὅπως μαθαίνοντας τά ἀγγλικά δέν τά μιλᾶς ἀπ' τήν ἀρχή, ἔτσι καί τή γλῶσσα τῆς λατρείας θά τήν καταλάβεις σιγά-σιγά. Ὅταν ἔχεις μεγάλη ἀγάπη πρός τόν Θεό, θά ψάξεις νά βρεῖς μεταφράσεις καί θεολογικές ἀναλύσεις τῆς θείας Λειτουργίας, πού εὐτυχῶς ὑπάρχουν πολλές, καί θά προχωρήσεις γρήγορα στήν κατανόηση τῆς γλώσσας καί τῆς σημασίας τῶν τελουμένων. Τότε σίγουρα βοηθάει κι ὁ Θεός.

ΠΑΡΕΚΤΡΟΠΕΣ ΣΤΗ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Δυστυχῶς πολλοί χριστιανοί, ἰδιαίτερα περασμένης ἡλικίας, ἐνῶ ὁ ἱερέας καί ὁ ψάλτης ψάλλουν τά ἄσματα καί τίς εὐχές τῆς θ. Λειτουργίας, αὐτοί ὁμιλοῦν καί μάλιστα κουτσομπολεύουν. Πολλοί νεαροί δικαιολογοῦν τόν μή ἐκκλησιασμό τους στά κουτσομπολιά τῶν ἡλικιωμένων.

Πολλές φορές παρατηρεῖται τό φαινόμενο πολλοί χριστιανοί νά φεύγουν ἀπό τόν ναό πρίν τό τέλος τῆς κυριακάτικης θ. Λειτουργίας. Κάποιοι, εἰδικά τά παιδιά, ἀφοῦ κοινωνήσουν στό «μετά φόβου...», φεύγουν σάν νά εἶναι φυλακισμένοι.

Κάποιες κυρίες ζητοῦν νά τούς δώσει ὁ ἱερέας λίγο ξέον γιά νά τό χρησιμοποιήσουν ἐκτός Ἐκκλησίας. Προφανῶς, ἐδῶ ἔχουμε κάποια μορφή μαγείας. Θά τό δώσουν νά τό πιεῖ ἕνας συγγενής τους γιά νά τόν βοηθήσει ὁ Θεός ἤ θά ραντίσουν κάποιο τόπο.

Κάποιοι συγγενεῖς ἑτοιμοθανάτων, πού ἔχουν ἤδη χάσει τίς αἰσθήσεις τους, ζητοῦν ἀπό τόν ἱερέα νά μεταλάβει τόν ἀσθενῆ. Ἐκτός τοῦ ὅτι αὐτή ἡ ἀσυναίσθητη θεία Κοινωνία δέν θά ὠφελήσει καθόλου τόν ἄρρωστο, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος ὁ ἄρρωστος νά φτύσει τή θεία Κοινωνία.

Ἐπειδή δέν ὑπάρχει κάποιος νά κοινωνήσει, ὅταν ὁ ἱερέας καλεῖ στή θεία Μετάληψη, κάποιοι τρέχουν ἀνέτοιμοι καί κοινωνοῦν. Ἡ θεία Κοινωνία δέν βλάπτεται, ἐάν δέν κοινωνήσει κανένας, βλάπτεται ὁ ἀνέτοιμος. Πολλοί χριστιανοί, ἐπίσης, μεταλαμβάνουν στά μνημόσυνα τῶν συγγενῶν τους κι αὐτοί ἀνέτοιμοι, χωρίς ἐξομολόγηση. Βέβαια ἀποτελεῖ βεβήλωση τοῦ Μυστηρίου ἡ ἀθρόα προσέλευση ἀνεξομολόγητων στή θεία Κοινωνία τό Πάσχα καί τά Χριστούγεννα, ἐπειδή τό θέλει ἡ ἡμέρα, ὅπως ἰσχυρίζονται

Πολλοί προσέρχονται νά κοινωνήσουν πρῶτοι, γιατί φοβοῦνται μήπως μέ τή χρήση τῆς Λαβίδας κολλήσουν καμιά ἀσθένεια. Ποτέ δέν ἀναφέρθηκε τέτοιο περιστατικό. Κανένας κληρικός πού κοινώνησε φυματικούς καί λεπρούς δέν ἀρρώστησε. Ὅσοι ἐκφράζουν αὐτό τό φόβο, φανερώνουν ὅτι δέν πιστεύουν στήν πραγματική μεταβολή τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ. Εἶναι δυνατόν ὁ Χριστός νά ἐπιτρέψει μέ τή θεία Μετάδοση νά γίνει μετάδοση καί ἀσθενειῶν;

ΚΑΤΑΡΓΟΥΝΤΑΙ ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ;

Τό παρελθόν Καλοκαίρι τό Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων ἐξέδωσε μία ἐγκύκλιο, χάριν δῆθεν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῶν παιδιῶν, καί καθιστᾶ τό μάθημα προαιρετικό.

Μετά, ὅμως, ἀπό πολύπλευρη ἀντίδραση ἀτόμων καί θεσμῶν ὑποχώρησε τό Ὑπουργεῖο καί ἐπανῆλθε σχεδόν στό προηγούμενο καθεστώς. Μέ τήν τελευταία ἐγκύκλιο ὁρίζει ὅτι οἱ μή ὀρθόδοξοι χριστιανοί ἀπαλλάσσονται γιά λόγους συνείδησης ἀπό τά Θρησκευτικά καί θά ἀπασχολοῦνται μέ ἄλλα μαθήματα, ὅπου ἔχουν μαθησιακές δυσκολίες.

Μέσα στά πλαίσια τῆς ἀνεξιθρησκείας εἶναι δεμιτό οἱ ἀλλόθρησκοι καί ἀλλόδοξοι χριστιανοί νά μή παρακολουθοῦν τό μάθημα τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἀπό τό σημεῖο αὐτό μέχρι τήν κατάργηση τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ὑπάρχει μεγάλη ἀπόσταση. Πολλά μουσουλμανάκια γιά λόγους γενικῆς παιδείας δέν βγαίνουν ἀπό τήν αἴθουσα καί παρακολουθοῦν τά Θρησκευτικά. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία βλέπει τόν παγκόσμιο ρόλο της καί τήν ἱεραποστολή της προσπάθεια πολύ σοβαρά καί ὑπεύθυνα. Τά Θρησκευτικά δέν λειτουργοῦν προσηλυτιστικά.

Ὡς γνωστόν σέ πολλές Εὐρωπαικές χῶρες τά Θρησκευτικά ἔχουν ὁμολογιακό χαρακτήρα.

Ἡ σωστή θρησκευτική ἀγωγή τῶν Ἑλληνοπαίδων τούς ἀποτρέπει ἀπό τήν παραβατικότητα, τή βία, τό ἔγκλημα, τά ναρκωτικά καί τήν παραθρησκεία-αἱρέσεις. Χωρίς Θεό, ἔλεγε ὁ Ντοστογιέφσκι, ὅλα ἐπιτρέπονται. Χωρίς πίστη στόν Θεό ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἀπάνθρωπος. Ποιός θά ἀποτελεῖ ἀνάσχεση στή σύγχρονη ἠθική διαφθορά καί τόν ξεπεσμό, ἐκτός ἀπό

ΡΟΔΟΣ
8017
ΕΛΤΑ